T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÜMİT KAFTANCIOĞLU'NUN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

ÖZLEM DEĞİRMENCİ

1148202110

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ TUNCAY ÖZTÜRK

EDİRNE

2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

..TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI. ANABİLİM DALI

.....Türk Edebiyatı.....PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

...Özlem DEĞİRMENCİ... tarafından hazırlanan ...Ümit KAFTANCIOĞLU'nun Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri..... Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca ...20.09.2019...Cuma.. günü saat .....15.00..... 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *.....Kabul Edilmesine..... **OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Yüksel TOPALOĞLU	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğ. Üyesi Sibel BAYRAM	// //	
Dr. Öğr. Üyesi Tuncay ÖZTÜRK	// //	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

16 / 10 / 2019

Özlem DEĞİRMENCİ

Tezin Adı: Ümit Kaftancıoğlu'nun Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri

Hazırlayan: Özlem DEĞİRMENCİ

ÖZET

Bu çalışma, Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Ümit Kaftancıoğlu'nun hayatı, edebî kişiliği ve eserlerini incelemeyi esas alır. Çalışma "Giriş", "Sonuç" ve "Kaynaklar" dışında dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın "Giriş" bölümünde Türk edebiyatı içerisinde Ümit Kaftancıoğlu'nun yeri hakkında bilgi verilmiştir. "Birinci Bölüm"de "Ümit Kaftancıoğlu'nun Hayatı"na değinilmiştir. "İkinci Bölüm"de "Ümit Kaftancıoğlu'nun Edebiyat Hayatı ve Eserleri" üzerinde durulmuştur. "Üçüncü Bölüm"de "Ümit Kaftancıoğlu'nun Hikâyeleri", "Dördüncü Bölüm"de "Ümit Kaftancıoğlu'nun Romanları" incelenmiştir. "Sonuç" bölümünde çalışma boyunca elde edilen bulgular ortaya konulmuştur. "Kaynaklar" başlığında ise araştırmada esas alınan eserler ve çalışma boyunca yararlanılan kaynaklar gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı**,** Ümit Kaftancıoğlu, Hikâye, Roman, Halk Hikâyesi, Masal, Çocuk Kitapları

Name Of The Thesis: Life of Ümit Kaftancıoğlu, His Literal Personality and his Works

Prepared By: Özlem DEĞİRMENCİ

ABSTRACT

This study is based on analyzing one of the most important names of Turkish Literature Ümit KAFTANCIOĞLU, his life and his works. The study consist of four parts except 'Introduction', 'Result' and 'Sources'. In the 'Introduction' part of the study, the importance of Ümit Kaftancıoğlu is mentioned. In the 'First'part, his life is mentioned. In the 'Second' part, his literature vital and his works are mentioned. In the 'Third' part, his stories are mentioned. In the 'Forth' part, Ümit Kaftancıoğlu's novels are mentioned and in the 'Result' part, the findings through the study are put forward. In the 'Sources' part, the works and the studys taken into account in this analysis are shown.

Key Words: Turkish Literature in Republic Period, Umit Kaftancıoğlu, Story, Novel, Folk Tales, Children Books

ÖN SÖZ

Radyo programcılığının yanında edebiyat dünyasında da adını duyuran Ümit Kaftancıoğlu, Anadolu'yu özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini gezerek yaptığı derlemelerle halk türkülerini ve halkın edebiyatını yazıya dökmüştür.

Gerçek edebiyatın halkın dilinde olduğunu söyleyen Ümit Kaftancıoğlu, halkın sözlü edebiyatını yazıya geçirecek, değerlendirecek olanların da halk çocukları olduğuna inanmaktadır. Ümit Kaftancıoğlu halk hikâyelerini kitaplaştırmada, halk masallarını derlemede ve halk kültürünü gün yüzüne çıkarmada aktif rol oynamış isimlerdendir. Roman, hikâye, röportaj, halk masalları ve halk destanları kitaplarının yanı sıra çocuk edebiyatı alanında da çalışmalara imza atmıştır.

Ümit Kaftancıoğlu'nun eserlerini tek başına ele alarak akademik manada geniş kapsamlı bir çalışma bugüne dek yapılmamıştır. *"Varlık dergisi, Türk Dili dergisi, Berfin Bahar dergisi, Yalın Ses Edebiyat dergisi, Cumhuriyet gazetesi, Milliyet gazetesi, Yeni Ortam gazetesi"* gibi kaynaklarda çıkan bazı yazılar dışında Kaftancıoğlu'nun eserlerinin toplu olarak ele alınmayışı, bizi böyle bir çalışmayı hazırlamaya sevk eden en önemli sebep olmuştur. Bu düşünceden hareketle çalışmamızın ana planını ve bu plana uygun alt başlıkları belirledik. "Ümit Kaftancıoğlu'nun Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri" başlıklı çalışmamız, "Giriş", "Sonuç" ve "Kaynaklar" dışında dört bölümden meydana gelmektedir.

"Giriş" kısmında, Ümit Kaftancıoğlu'nun Türk edebiyatı içerisindeki yeri belirtilerek Kaftancıoğlu'nun Türk edebiyatı içindeki önemi vurgulanmıştır. Çalışmamızın Birinci Bölümünde "Hayatı" ana başlığı altında Ümit Kaftancıoğlu'nun ailesi, doğumu, çocukluğu, öğrenimi, çalışma hayatı, evliliği ve ölümü hakkında sahip olduğumuz bilgilere yer verdik. İkinci Bölümde Kaftancıoğlu'nun edebi hayatı

içerisinde telif ve derleme metinlerine yer verilmiştir. Üçüncü Bölümde Ümit Kaftancıoğlu'nun hikâyelerini tema ve yapı unsurları bakımından inceledik. Dördüncü Bölümde, Ümit Kaftancıoğlu'nun romanlarını tema ve yapı bakımından inceledik. "Sonuç" kısmında bu çalışma sonucunda ulaşılmış bulgu ve özellikler dile getirilmiştir. Çalışmamızda yeri geldikçe Ümit Kaftancıoğlu'nun eserlerinden alıntılar yapılmış, yapılan bu alıntılar yazım kurallarına uymasa da aslına sadık kalınmıştır.

Basılmış on yedi eseri bulunan Ümit Kaftancıoğlu'nun bütün eserlerine yeni basımı yapılmıyor olsa da sahaflar yoluyla ulaşılmıştır. Yazarın tüm eserleri üzerinde ayrıntılı inceleme yapılmıştır. Ayrıca Ümit Kaftancıoğlu'nun ailesinden günümüzde hayatta olup ulaşabildiğimiz akrabalarından Deniz KAFTANCIOĞLU ve Öztürk TATAR ile iletişime geçtik. Öztürk TATAR'ın Ümit Kaftancıoğlu hakkında hazırlamış olduğu belgeselin çalışmamıza kaynaklık ettiğini burada belirtmek isteriz. Nihayetinde elde olan verilerden hareketle Ümit Kaftancıoğlu'nun hayatına dair bilgileri bir araya getirmeye çalıştık.

Bu çalışmanın hazırlanışında sıkıntılı dönemlerimde yanımda olan ve kolaylaştırıcı tutumuyla bana yol gösteren Danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Tuncay ÖZTÜRK'e şükranlarımı sunarım. Fikir ve görüşlerinden istifade ettiğimiz kıymetli hocalarım Prof. Dr. Yüksel TOPALOĞLU'na, Dr. Öğr. Üyesi Özcan AYGÜN'e ve Dr. Polat SEL'e tüm kalbimle teşekkür ederim. Ümit Kaftancıoğlu hakkında bilgi ve hatıralarını bana aktaran Öztürk TATAR'a şükranlarımı sunarım. Çalışmamın hazırlanışında bana her türlü maddi ve manevi imkânı sağlayıp yanımda olduklarını hissettiren aileme sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım.

Özlem DEĞİRMENCİ

Edirne, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**
ABSTRACT ..... **II**
ÖN SÖZ ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **V**
KISALTMALAR ..... **VIII**
GİRİŞ **1**

1. BÖLÜM **7**
ÜMİT KAFTANCIOĞLU'NUN HAYATI **7**
1.1.Ailesi, Doğumu, Çocukluğu 7
1.2. Öğrenimi 8
1.3. Çalışma Hayatı 9
1.4. Evliliği 10
1.5. Ölümü 11

2.BÖLÜM **13**
ÜMİT KAFTANCIOĞLU'NUN EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ **13**
2.1. Edebî Kişiliği 13
2.2. Eserleri 15
2.2.1. Hikâye Kitapları 18
2.2.2. Romanları 18
2.2.3. Çocuk Kitapları 18
2.2.4. Derlemeleri 18
2.2.5. Röportaj 19

3.BÖLÜM **20**
HİKÂYELERİNİN YAPI VE TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ **20**
3.1. Hikâyelerin Yapı Bakımından İncelenmesi 21
3.1.1. Olay ve Olay Örgüsü 21

3.1.2. Şahıs Kadrosu 25
3.1.3. Mekân ve Zaman 27
3.1.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı 30
3.1.5. Dil ve Üslup 31
3.2. Hikâyelerin Tematik Bakımından İncelenmesi 32
3.2.1. Bireysel Temalar 33
3.2.1.1. Çocukluk ve Geçmişin İzleri. 33
3.2.1.2. Köy Hayatı 35
3.2.1.3. Tabiatla Mücadele 37
3.2.1.4. Ahlâk 39
3.2.1.5. Aldatma Duygusu 40
3.2.1.6. Kadın 42
3.2.1.7. Aşk 45
3.2.2. Toplumsal Temalar 46
3.2.2.1. Eğitim 46
3.2.2.2. Ekonomik Sıkıntılar ve Göç 48
3.2.2.3. Kavga 49
3.2.2.4. Ağa-Köylü İlişkileri 51
3.2.2.5. İnanç 52
3.2.2.6. Aile Hayatı ve Evlilik 55
3.2.2.7. Sosyal Tabakalaşma- Çatışma 57
3.2.2.8. Fertlerin Devlet Mekanizmasıyla İlişkileri 58

4. BÖLÜM 61
ROMANLARININ YAPI VE TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ 61
4.1. Romanların Yapı Bakımından İncelenmesi 61
4.1.1. Olay ve Olay Örgüsü 61
4.1.2. Şahıs Kadrosu 64
4.1.3. Mekân ve Zaman 84
4.1.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı 89
4.1.5. Dil ve Üslup 90
4.1.6. Fikirler 94

4.2. Romanların Tematik Bakımından İncelenmesi 95
4.2.1.Bireysel Temalar 95
4.2.1.1. Aşk-Kıskançlık 95
4.2.1.2. Özlem 97
4.2.1.3. Geçim Sıkıntısı 98
4.2.1.4. Kadın 99
4.2.1.5. Kin ve İntikam Duygusu 100
4.2.2. Toplumsal Temalar 101
4.2.2.1. İnanç 101
4.2.2.2. Öğretmen-Öğretmenlik 103
4.2.2.3. Vatandaş-Devlet İlişkisi 104
4.2.2.4. Feodal Güçler Arası Egemenlik Kavgası 106

SONUÇ 108
KAYNAKLAR 112

KISALTMALAR

age. : adı geçen eser

bk. : bakınız

Dr. : Doktor

Öğr. : Öğretim

Prof. Dr. : Profesör Doktor

s. : sayfa

vb. : ve benzeri

YAZKO : Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi

GİRİŞ

Türk edebiyatında hikâye ve roman bir tür olarak diğer edebî türlerden daha geç bir dönemde ortaya çıkmıştır. Türk edebiyatında mesnevi ve halk hikâyeleri gibi türler roman ve hikâye yerine kullanılmışsa da Batılı anlamda hikâye ve romanın doğuşu Tanzimat dönemine rastlar. Türk edebiyatında Batılı roman 1860'tan sonra başlar.[1]

Türk edebiyatında modern anlamda hikâye ve roman Tanzimat döneminde, çeviriler ile başlar. İlk çeviri Fenelon'un *Telemaque* adlı eseridir. Onu, *Les Miserables (Sefiller), Monte Kristo Kontu, Paul ve Virginie* ile Arapçadan çevrilen *Robenson* izler.[2] Batılı tarzda eserler Ahmet Mithat Efendi'nin kaleme aldığı *Kıssadan Hisse* ve *Letâif-i Rivâyât*'ın ilk beş cüzü ile başlar. Emin Nihad Bey'in *Müsâmeretnâme*'si ise ikinci adım kabul edilir. İlk romanlar olarak da Şemsettin Sâmi'den *Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat*, Namık Kemal'den *İntibah* ve *Cezmi* ve Recâizâde Mahmut Ekrem'den *ArabaSevdası* adlı eserler sayılır. Bu dönemde yazılan eserler, toplum ve kültür sorunlarını irdeleyen, hayatın ve insanın değişmelerini inceleyen ciddi bir fikir cephesine sahip değildirler.[3] Teknik bakımdan Tanzimat'tan daha ileri eserlere Servet-i Fünûn döneminde rastlarız.[4]

Servet-i Fünûn sanatçıları sanatı, halkı eğitmek veya bilinçlendirmek yolunda bir araç saymadıklarından halka seslenen veya yararlı olmak amacı güden eserler vermemişlerdir. Çevrelerini çirkin bulan, Batı'ya ve onun edebiyatına hayran olan bu

---

[1] Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1995, s.66

[2] Mustafa Nihat Özön, *Türkçede Roman*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s.141.

[3] Ahmet Hamdi Tanpınar, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010, s.263.

[4] Mustafa Nihat Özön, *age.*, s.143.

yazarlar, teselliyi "güzel"de, onu da Batı modeli sanatta arayan bireyci sanatçılardır.[5] Halit Ziya'ya kadar romancı muhayyilesinde kimsenin çıkmadığını belirten Ahmet Hamdi Tanpınar, bu tespitiyle dönemin en önemli romancısını Halit Ziya Uşaklıgil olarak işaret eder.[6]

Birinci Dünya Savaşı ve Balkan Savaşları etkisiyle siyasi hayatta yaşanan gelişmeler edebiyat dünyasında da birtakım değişmelere sebep olmuştur. Millî Edebiyat, şekil itibariyle bugünkü Avrupa edebiyatlarından farksız olmakla beraber esas itibariyle tamamen şahsi ve ibtidaî bir edebiyat demektir.[7] Millî bir edebiyatın oluşmaya başladığı, konusunu Anadolu'dan ve Balkanlar'dan alan bu dönemin öne çıkan romancıları ve hikâyecileri arasında Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay ve Aka Gündüz sayılabilir.

Cumhuriyet dönemine geldiğimizde ise bu dönemin ilk yazarlarının, Anadolu ve Anadolu halkına karşı umut dolu oldukları görülür. Öncelikli hedef Millî Mücadele ve İnkılâpların anlatılmasıdır. Bir yandan eskiye karşı Ankara yüceltilirken öbür yandan savaş sonrasının getirdiği ahlâk çöküntüsü, işçi-işveren ilişkisi, ferdin psikolojik durumu ile sıradan insanların yaşantıları hikâye ve romana konu olur. Özellikle 1950'li yıllardan sonra geçmişi özlemle anan, İkinci Dünya Savaşı'nın etkilerini işleyen, köy yaşamını ele alan, Almanya'ya göç eden insanları konu edinen ve din-inanç konularına eğilen eserler yazılmıştır. Sabahattin Ali, Memduh Şevket Esendal, Peyami Safa gibi isimler bu dönemde kalemini ustalıkla kullanan isimler arasındadır. 1940'lı yıllarda Samim Kocagöz, Ahmet Hamdi Tanpınar, Halikarnas

[5] Berna Moran, *Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış I,* İletişim Yayınları, İstanbul 2011, s.87.

[6] Ahmet Hamdi Tanpınar, *age.*, s.265.

[7] M. Fuad Köprülü, *Bugünkü Edebiyat*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s.15

Balıkçısı; 1950'li yıllarda Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Necati Cumalı, Tarık Buğra, Aziz Nesin, Fakir Baykurt; 1960'lı yıllarda Yusuf Atılgan, Rıfat Ilgaz, Emine Işınsu, Nezihe Meriç; 1970'lı yıllarda ise Abbas Sayar, Oğuz Atay, Erdal Öz ve Adalet Ağaoğlu öne çıkan başlıca hikâyeci ve romancılardır.

Türkiye, 1923-1938 yılları arasında, Cumhuriyet Halk Partisi iktidarıyla yönetilmiştir. Zaman içinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası denemeleriyle çok partili siyasal hayata geçilmek istense de başarılı olunamamıştır. Çok partili hayata geçmek için ilk atılan adım, 1945 yılında kurulan Millî Kalkınma Partisi olur. Temmuz ayında kurulan ve Türk Siyasal hayatında bu dönemde kurulan ilk muhalefet partisi olmaktan öteye bir anlam taşımayan Millî Kalkınma Partisi Türkiye'de tek-parti döneminin artık resmen sona erdiğini gösterir. Bununla birlikte bu parti ne iktidar ne de muhalefet tarafından ciddiye alınmaz.[8] Bu yıllardaki en önemli adım, 1946 yılında Demokrat Parti'nin kurulmasıdır. Partinin kurulmasından kısa bir süre sonra 1950'de yapılan seçimlerde, CHP iktidarı yerini Demokrat Parti'ye bırakır. Partinin iktidara gelmesi ile Celâl Bayar Cumhurbaşkanı ve Adnan Menderes Başbakan olur. Ezanın tekrar Arapça okunmaya başlaması, Köy Enstitülerinin Öğretmen okullarına dönüştürülmesi, halkevlerinin kapatılarak mallarının hazineye devredilmesi, İmam-Hatip okullarının açılmaya başlanması gibi icraatları gerçekleştiren Demokrat Parti, 1954 ve 1957 seçimlerini de kazanarak iktidarını sürdürür. 1950'li yıllarda ordu içinde çeşitli cuntalar kurulduğu görülür. Birbirinden bağımsız ya da birbiriyle irtibatlı çeşitli gruplar, Demokrat Parti'nin iktidardan alınacağı bir darbenin hazırlıklarına girişirler. 27 Mayıs 1960 tarihinde ordu yönetime el koyar ve tutuklamalar başlar. Millî Birlik Komitesi adındaki askerî konsey devlet mekanizmasını ele alır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve Demokrat Partili vekiller tutuklanarak yargılanmak için Ankara'da Harp Okuluna, daha sonra Yassıada'ya götürülürler. Burada yargılanan Adnan Menderes,

[8] Hikmet Özdemir, *Çağdaş Türkiye 1908-1980 (Türkiye Tarihi 4),* Cem Yayınevi, İstanbul 2000, s.177.

Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edilirlerken, diğer tutuklular çeşitli hapis cezalarına çarptırılır.[9] Bu dönemde Türkiye İşçi Partisi ve Demokrat Parti'nin devamı sayılabilecek Adalet Partisi kurulur. 1961 Anayasasının kabulünden sonra yapılan ilk seçimlerde hiçbir siyasî partinin tek başına iktidar olamaması karşısında, koalisyonlar dönemi başlar.[10] Seçim sonucunda Cumhuriyet Halk Partisi'nden hemen sonra ikinci sırada Adalet Partisi seçimi tamamlar. Çeşitli koalisyonlarla ilerleyen süreçte 1965 yılında yapılan genel seçimlerde, Adalet Partisi tek başına iktidar olur. 1965 yılından itibaren ülkeyi yöneten Adalet Partisi siyasî ve sosyal birçok sorunla karşı karşıya kalır. İşçi ve öğrenci eylemleri devam etmektedir. 12 Mart 1971'de Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından yayınlanan muhtıra sebebiyle Süleyman Demirel istifa etmek zorunda kalır. Nihat Erim önderliğinde başlayan yeni hükümet kurma çalışmaları başlar. 1973'te yapılan seçimleyse Fahri Korutürk yeni cumhurbaşkanı seçilir. 6 Mayıs 1972 tarihinde Deniz Gezmiş'in, Hüseyin İnan ve Yusuf Arslan'la birlikte idam edilmesi toplumda geniş yankı uyandırır. Ermeni terör örgütü ASALA'nın faaliyetleri, petrol krizi, Kıbrıs Krizi gibi olaylar Türkiye'yi oldukça yorar. 1970-1980 yılları arasında kurulan hükümetlerin sonuncusu olan VI. Demirel Hükümeti, giderek artan sorunlara herhangi bir çözüm üretemeyince, 1980 yılının başlarında Silahlı Kuvvetler'den bir uyarı mektubu alır ve 12 Eylül 1980'de yeniden bir askerî müdahale gerçekleşir.[11]

Anadolu coğrafyası eski zamanlardan bugüne kadar çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış, toprağında nice ozan nice mutasavvıf nice sanatçı muhafaza ederek bu günlere zengin bir kültürel miras bırakmıştır. Toplumsal mücadelelerin de sık sık yaşandığı bu topraklar kültürel miras bakımından oldukça zengin olmasının yanı sıra

[9] Emrah Ceylan, *Erdal Öz Hayatı, Eserleri ve Sanatı*, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2015, s.7

[10] *Türk Ansiklopedisi*, Cilt XXXII, M.E.B. Devlet Kitapları, Ankara 1983, s.197.

[11] Güler Bek, *1970-1980 Yılları Arasında Türkiye'de Kültürel ve Sanatsal Ortam*, (Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2007, s.25.

pek çok toplumsal acıdan da beslenerek belleğimizde yer tutmaktadır. Yurtta yaşanan bu gelişmeler şüphesiz ki edebiyat hayatına da yön verir. Roman ve hikâyemizin ilk örneklerinden itibaren toplum meselelerine ilgisiz kalmadığını söyleyebiliriz. Köy ve köyle ilgili konular da bunlar arasında kabul edilmiş, roman ve hikâyelerde ele alınmıştır. Bu dönemde gerçekleşen siyasî ve sosyal olaylar da kendilerine edebiyat metinlerinde sıklıkla yer bulur. Örneğin 1950'ler itibaren köyden kente doğru yaşanmaya başlayan göç, daha sonraları ülke dışına -özellikle Almanya- gerçekleşerek edebiyat metinlerinde de işlenmeye başlanır. Darbelerin, işçi sorunlarının, cezaevi koşullarının, köy sorunlarının ve bireyin iç yalnızlığının roman ve hikâyelere konu olduğu görülür.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında toplumsal meseleler ve köy konusu, Millî Edebiyat döneminde eserlerini vermeye başlayan Reşat Nuri Güntekin ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından ele alınarak işlenmiştir. 1923 – 1950 yılları arasında köyden bahseden eserler sayı bakımından fazlalık göstermez. Bu dönem eserlerinde daha önce verilmiş eserlerin izlerini görmek mümkündür. Cumhuriyet'le birlikte yazarların dikkatini çeken köy konusu, 1940'lı yıllardan sonra yeni bir bakış açısı kazanır. Köy Enstitüleri kanalından, köyün meselelerini yakından tanıyan ve bunu anlatmaya gayret eden yeni bir grup ortaya çıkar. Bu gurup daha sonra 'köy yazarları' olarak isimlendirilir. İsimlerini *Köy Enstitüleri Dergisi*'nde duyurmaya başlarlar. Şiir türündeki denemelerin ardından köy notları, hikâye ve romana yönelirler. Köyün, eserlerde farklı bir anlayışla ele alınması, Enstitü çıkışlı yazarların çabasıyla gerçekleşir. Köyün sıkıntıları köyden çıkan bu insanların görüşleriyle ortaya konulur. Bu insanlar ortak bir anlayış ortaya koyarlar. Bu anlayış, 'Köy Edebiyatı' olarak isimlendirilen bir hareketin doğmasına neden olur. Bu dönemde Fakir Baykurt ve Mahmut Makal köy edebiyatının önde gelen isimleri olarak karşımıza çıkar. Onların verdiği eserler sayesinde roman gündemde kalır. Yazarlar, gözlemlerini farklı tarzlarda yansıtır. Kimisi olaylara gülünç tarafından yaklaşırken kimisi de insanların merhamet

duygularını kabartacak tarzda bir yaklaşım sergiler. Köy Enstitülerinde okuyan gençler, genellikle köy kökenli oldukları için, köydeki eksiklerin düzeltilmesi ve yaraların iyileştirilmesi yazarlar. Bu gençler çarelerini, roman ve hikâye şeklinde anlatmaya koyulurlar.

Ümit Kaftancıoğlu da 1935 yılında Kars'ın Ardahan ilçesine bağlı Koyunpınar (Saskara) köyünde yedi çocuklu bir ailenin beşinci çocuğu olarak dünyaya gelmiş ve suikaste kurban gittiği 11 Nisan 1980 tarihine kadar Anadolu halk kültürü, halk masalları ve hikâyeleri üzerinde çalışmıştır. Çocuk kitapları alanında da çalışmalar yapan Kaftancıoğlu, özellikle Doğu Anadolu Bölgesi'ni mekân olarak eserlerinde kullanmıştır. Türkiye'de Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un başkanlığında Düziçi (Adana), Hasanoğlan (Ankara) ve Cılavuz (Kars) Eğitmen Okulları açılmıştır. Ümit Kaftancıoğlu da bu Köy Enstitülerinden olan Cılavuz Köy Enstitüsüne devam etmiştir. Eserlerinde defalarca ele almaktan çekinmediği Cılavuz Köy Enstitüsü elbette yazarın hayatında önemli rol oynamıştır. Ümit Kaftancıoğlu'nun şüphesiz ki izlediği yol, aldığı eğitimlere dayanmaktadır.

1.BÖLÜM

ÜMİT KAFTANCIOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

1.1.Ailesi, Doğumu, Çocukluğu

Kars'ın Ardahan ilçesine bağlı Koyunpınar (Saskara) köyünde yedi çocuklu bir ailenin beşinci çocuğu olarak 1935[12] yılında dünyaya gelmiştir. Gerçek adı Garip Tatar'dır. Yoksullukla mücadele eden bir aileye mensup olan Ümit Kaftancıoğlu, yokluktan kurtulmanın yolu olarak "okuma"yı gördüğünü her fırsatta dile getirmiştir. Annesi Güllü Tatar'dır. Yaşadığı köyde çobanlık yaparak okul zamanının gelmesini bekleyen Kaftancıoğlu, köy odalarında okuduğu kitaplarda halk hikâyelerini erken yaşta okumuş ve hafızasına atmıştır.

Adnan Özyalçıner'in Cumhuriyet Gazetesi 4 Nisan 1971 tarihinde çıkan yazısında[13] Kaftancıoğlu kendisini şu şekilde tanıtmaktadır: *"-Kars ilinin adı bilinmeyen bir ilçesi vardır: Hanak. Bu ilçenin Saskara (yeni adıyla Koyunpınar) köyünde 1934 yılında doğdum. Çok küçük yaşta okuma yazma öğrendim. Köy odasında ve okumayı seven köy büyüklerinin dizinin dibinde binlerce kitap okudum. Beş yaşında çok iyi bir "okur" olduğum için, köy ve çevre ileri gelenleri beni evlerine götürür, "Tanrı vergisi" dedikleri bu erken okuma olayını yakından izlerlerdi. İlkokulu kendi köyümde bitirdim. Birkaç yıl Köy Enstitüsü'ne gitmedim: Sınava girmek için bir türlü kağıtlarımız gelmezdi. Bizim için bir başka kapı yoktu. İnat ettik. Girdik*

[12] Kaftancıoğlu'nun bazı eserlerinde doğum tarihi 1934 yazmaktadır. Nüfus kaydı 1935'tir.
[13] Öztürk Tatar, *Ümit Kaftancıoğlu "Yaşama Sevincine Bin Selam"*, Yalın Ses Yayınları, İstanbul 2006, s.17-18.

Cilavuz Köy Enstitüsü'ne. 6/A sınıfının (8) numaralı öğrencisini öğretmenlerim ve arkadaşlarım tanırlar. Üç yıl Mardin/ Derik ilkokulunda çalıştım. Sonra Necatibey Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nden mezun oldum. Ortaokul öğretmenliği yaptım. Şimdi ayrıldım."[14]

1.2.Öğrenimi

Gerçek adı Garip Tatar olan Ümit Kaftancıoğlu 1942 yılında ilkokula başlamış, ardından diğer kardeşleri gibi Cılavuz Köy Enstitüsüne girerek öğrencilik hayatını tamamlamıştır. Kaftancıoğlu 1942'de ilkokula başlama hevesini şöyle ifade ediyor: *"...İlkokula gidecek giyimim yoktur. Diz boyu, adam boyu karı yalın ayak çiğnedim. Üstelik karnım da açtı. Yolda yorulup kaldığımda başkalarının yardımıyla adım attığımı çok iyi bilirim. Üç ay sonra da okula gidecek gücüm kalmadığından bıraktım."*[15]

Ertesi yıl yeniden ilkokula başlamış ve aralıksız devam ederek başarıyla bitirmiştir. Köyde çobanlık yapmaya başlayan Kaftancıoğlu, 1940'lı yıllarda yoksul köy çocukları için kurulan Köy Enstitülerini kurtuluş kapısı olarak görür: "*İlkokulu bitirir bitirmez tek kapımız, Kâbemiz Köy Enstitüsü'ne Cılavuz'a (Susuz/Kars) başvurduk.*" İlçeden yaptıkları başvurular sonuçsuz kalında Ümit Kaftancıoğlu üzüntüsünüşu sözlerle dile getirmiştir: "*Çayırlar biçildi, tarla biçildi, harmanlar dönüyor, el kadar kâğıttan haber yok... Kim bilir kimin kapısında olurum, artık Gani*

[14] Adnan Özyalçıner, *"Hikâyemizde İki Yeni İmza" (Söyleşi)*, Cumhuriyet Sanat- Edebiyat Eki, Nisan 1971

[15] Öztürk Tatar, Köy Enstitüsü Gerçekten Bir Cennetti, *https://odatv.com/koy-enstitusu-gercekten-bir-cennetti-1204171200.html*

Ağa'nın kapısı kilise kapısı olsun" [16] "*Bütün Yelatan'ı taşıdık, gene de bitmedi bunların işi… En iyisi Kartal Kayası'ndan atayım kendimi de kurtulayım. O ki kazanamadım, ne yaşayacağım?*" Ne kadar karamsar da olsa okumaktan vazgeçmeyi düşünmez Kaftancıoğlu. Cılavuz Köy Enstitüsüne gitmek için üç arkadaşıyla yola çıkarlar. İki gün boyunca yaya gittikleri bu yolculuk onun gözünde "*ölüm yolculuğu*"dur. Zorluklarla kaydolduğu enstitü onun için yeni bir yaşam yeni bir pencere olur: "*Köy Enstitüsü gerçekten bir cennetti, sıcak bir yuvaydı, yaşamdı. İnsan olduğumuzu orada anladık.*" diyen Kaftancıoğlu 1961'de Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirmiştir.[17]

1.3. Çalışma Hayatı

Okumanın önemini kitaplarında da vurgulayan Kaftancıoğlu Cılavuz Köy Enstitüsünü bitirdikten sonra Mardin'in Derik ilçesinde ilkokul öğretmeni olarak göreve başlamıştır. Balıkesir Necatibey Eğitim Enstitüsünü bitirdikten sonra Rize'nin Pazar ilçesinde Türkçe öğretmenliği yapmıştır[18]. Rize'nin Pazar ilçesinde ortaokul Türkçe öğretmenliği yaparken geçirdiği soruşturmalar sebebiyle öğretmenlik mesleğinden uzaklaştırılmıştır. Kars'ta Yedek subay olarak görev yaptığı askerlik dönüşü TRT'nin açtığı sınavı kazanarak Köy Yayınları Bölümü'nde göreve başlamıştır. TRT İstanbul Radyosu'nda *"Av Bizim Avlak Bizim", "Dilden Dile"* ve *"Yurdun Dört Bucağından"* programlarıyla halk kültürünü mikrofona taşımıştır.

[16] Öztürk Tatar, Köy Enstitüsü Gerçekten Bir Cennetti, *https://odatv.com/koy-enstitusu-gercekten-bir-cennetti-1204171200.html*
[17] Öztürk Tatar, Köy Enstitüsü Gerçekten Bir Cennetti, *https://odatv.com/koy-enstitusu-gercekten-bir-cennetti-1204171200.html*
[18] Adil Gülvahaboğlu, Ümit Kaftancıoğlu'yla Konuşma, Varlık Dergisi, Sayı:873, Haziran 1980

1.4. Evliliği

Öğretmenlik yıllarında tanıştığı, tıpkı kendisi gibi edebiyat öğretmeni olan Behiye Nurcan Hanım ile evlenmiştir. Bu evlilikten Ali Naki ve Pınar adında iki çocuk sahibidir. Bir arkadaşları aracılığıyla olan tanışma, zaman içinde Ümit Kaftancıoğlu ve bir hâkim kızı olan Behiye Nurcan Hanım arasında evliliğe dönüşecektir.

Kızları Pınar Kaftancıoğlu ikiliyi şöyle anlatmaktadır: *"Annem Sunni, babam Aleviydi. Annem aristokrat, zengin, aydın ama muhafazakâr bir ailenin kızıydı ve birtakım değerlere sahipti. Babamsa her türlü toplumsal değeri yıkmaktan yanaydı, yenisini yapamasa bile yıkmalıydı. Annem her şeye doyduğu için artık, ekonomi yapmak gerektiğini düşünüyordu. Babamsa yoksulluk içinde büyüdüğü için son derece açtı, rahat yaşamayı ve lüksü seviyor, halkının da lüks yaşamasını istiyordu. Annemin günlük dilinde olan 'Allah Allah' sözcüğünü babamın yanında kullandığımızda bir tartışmadır başlıyordu, 'Niye Allah Allah diyorsun?', 'Böyle deyim mi olur?', 'Var mı yok mu?' derken tartışma uzuyordu…"*[19] Oğlu Ali Naki ise şöyle anlatmaktadır babasıyla olan ilişkilerini: *"… İlk anılarım sanırım 3-4 yaşlarında başlar babamla ilgili. Dünyanın en eğlenceli babası idi. Hiçbir isteğimiz kırılmaz, alabildiğine şımartılırdık. Fasulyeleri halıya döküp kamyonla taşımak, balkon tahtasına çivi çakmak, babamın başına çekiçle vurmak, pikabın üzerine çıkıp dönmek, duvarlara ve gardrop kapaklarına resimler yapmak en sık oynadığımız oyunlardı, kız kardeşimle. Bize kızılması yasaktı. Anneme, ebeme her sabah gözdağı verilirdi, akşam çocuklarımda en ufak bir yara bere olmayacak diye. …"*[20]

[19] Öztürk Tatar, *age.*, Yalın Ses Yayınları, İstanbul 2006, s.244.
[20] Öztürk Tatar, *age.*, Yalın Ses Yayınları, İstanbul 2006, s.287.

1.5. Ölümü

Evinden işine gitmek için çıktığı sırada, evinin önünde göğsüne ve sırtına aldığı beş kurşun sebebiyle ağır yaralı olarak kaldırıldığı hastanede, 11 Nisan 1980 tarihinde, 45 yaşında yaşamını yitirmiştir.

12 Nisan'da, radyodan daha önce kaydedilmiş sesi yankılanır: "*Şunca yaşamın içinde ölüm için, ölen için gözyaşı döktüğümü anımsamıyorum. Bir evin en önemli kişisi, en yakınım ölünce de duygum değişmemiştir. Yaşamın içinde olup da ölü için gözyaşı dökenlere çok üzüldüğümü söyleyebilirim. Susmuş bir ev, canlılığını ve yaşam kavgasını duraksatmış bir ortam için elbette üzülürüm. Ve üzüntümün ağır yanı burasıdır. Ölümümde eşim, çocuklarım en yakınlarım bile tek bir damla gözyaşı dökmesin istiyorum. Benim için caddeleri dolaşsınlar, bir gazete alsınlar, bir kitap karıştırsınlar, kalabalık bir sinemaya gitsinler, bir konferans, bir konser dinlesinler. Ölüm hiç önemli değil, yaşam var dağ gibi, yaşam var gökyüzü, deniz... O insana şaşarım, bin bir meyve yüklü bir ağacın altında yere düşmüş sararmış bir yaprağa üzülsün.*"[21]

"... Daha yolunu ararken, yürekleri bir ana kuş sıcaklığıyla saran Türkçemizin anlatı geleneğini yarı tüylenmiş kanatlarıyla, yoksul bırakılmış insanımızın yüreklerine taşırken, faşistlerin bir hain kurşunu canını aldı. Oysa Ümit;

Kendi halince kavalını üfleyen bir can,

Ayağı semahlarda, yüreği deyişlerde bir kalın abdal,

Bıyıkları derviş,

Kebesine sarınmış bir çoban,

Ölüsüne gurbet yaşatılan bir yoksul,

[21] Öztürk Tatar, Köy Enstitüsü Gerçekten Bir Cennetti, *https://odatv.com/koy-enstitusu-gercekten-bir-cennetti-1204171200.html*

Gelecekte bir geçmiş zamandı. …"[22]

" … Demokrat Gazetesi'nde 13 Nisan 1980 tarihinde Kaftancıoğlu'nun ölümüne dair çıkan haber şöyledir:

"Oğlunun ölümünü yeni öğrenmiş Kaftancıoğlu'nun anası Güllü Ana. Ağıt yakıyor öldürülen oğluna:

Oğlumu fidanımı aldılar

Ümidim, aslanım benim

Garip kuşlarım var

Yaralandım anam anam

Aslanım anam

Ne yana gidem, seni bulam

Ardına dağlara düşem.

Deli oldum, deli oldum.

Lanet olsun o köpeklere lanet olsun.

Bu kadar adamın kanına girdi köpek

Lanet olsun, yazarım oy, aslanım oy, yazarım…"[23]

[22] Öztürk Tatar, *age.*, Yalın Ses Yayınları, İstanbul 2006, s.232
[23] Öztürk Tatar, *age.,* Yalın Ses Yayınları, İstanbul 2006, s.143

2. BÖLÜM

ÜMİT KAFTANCIOĞLU'NUN EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

2.1. Edebî Kişiliği

Ümit Kaftancıoğlu'nun çocukluğu, Anadolu köylüleri arasında geçer. Köy insanlarının yaşayışını ve geleneklerini yakından görür. Halkın yaşamından edindiği izlenimler, eserlerinin özünü oluşturur. Köy Enstitülü yazarlar eserlerinde folklorik unsurları kullanmayı kendilerine görev kabul eder. Halkın çoğunluğunun anlayacağı dili kullanmak gerektiğine inanırlar. Köyünden hiç dışarı çıkmamış birisini şehirli ağzıyla konuşturmanın oldukça tuhaf bir yaklaşım olduğuna inanırlar. Yazarın eserlerinde köy-köylü konusunun geniş yer bulmasını bununla açıklayabiliriz.

Ümit Kaftancıoğlu, Anadolu'yu özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini gezerek yaptığı derlemelerle halkın yazınını ve halk türkülerini yazıya dökmüştür. *''Gerçek edebiyatın halkın ağzında, dilinde olduğunu bilmeliyiz. Halkın sözlü edebiyatını yazıya geçirecek, değerlendirecek olanlar da halk çocuklarıdır."*[24] diyen Kaftancıoğlu halk hikâyelerini kitaplaştırmada önemli rol oynamıştır.

Roman, hikâye, röportaj, halk masalları ve halk destanları türlerinde toplam on yedi basılı eseri bulunmaktadır. İlk hikâyesi (Bir Bahs) 1954 yılında Varlık'ta yayımlanır.[25] 1970'lerden sonra edebiyat alanında dikkat çekmeye başlar. 1972'de yayımlanan *"Dönemeç"* adlı hikâye kitabı TRT Büyük Ödülü'nü alır. Bu ödül Kaftancıoğlu'nun edebiyat alanında tanınmasına yol açar. *"Dönemeç"* onun için bir başlangıçtır ve edebiyat çevrelerinde olumlu bir etki bırakır. Talip Apaydın

[24] Ümit Kaftancıoğlu, *Köroğlu Kolları*, Büyük Yayın Dağıtım, İstanbul 1974

[25] Adnan Özyalçıner'in Cumhuriyet Gazetesi'ndeki 4 Nisan 1971 tarihli yazısında ilk hikâyesinin Dönemeç olmadığını, ilk hikâyesinin "asıl üniversitem" diye tanımladığı Cumhuriyet'te çıktığından söz eder. Yunus Nadi yarışmasında ilk elemeyi kazanmış ve ikinci elemeye kalan eser sonra elenmiştir. Bu hikâyenin adı "Sihirli Halka"dır.

Kaftancıoğlu için: *"Doğu insanının çekisini çok vurucu anlatıyordu. Onu iyi tanıyorum diyemem. Birkaç kez görüştük. Yazdıklarını okudum. Bir ara mektuplaştık. Ardahan'ın bir köyünden gelmiş, Cılavuz'da okuyup öğretmen olmuş. Sonra Eğitim Enstitüsü'nü bitirmiş. Doğulu insanın açık yürekliliği, içtenliği ve yiğitliği ile donanmış, cana yakın bir arkadaştı. ..."*[26] yorumunu yapar. Yine aynı yıl yayımlanan Hakullah adlı röportajı Milliyet gazetesi Ali Naci Karacan ödülünü kazanır. Her yayımlanan eseriyle edebiyat dünyasındaki yerini daha da sağlamlaştırır.

Fakir Baykurt, Kaftancıoğlu'nu şöyle anlatmaktadır: *"...Kaftancıoğlu'nun dikkati çeken başlıca özelliklerinden biri, dilindeki zenginliktir. Doğu Anadolu, bütün başka yoksunlukların tersine, bir kültür ve dil hazinesidir. Orada kat kat uygarlıklar, her uygarlığın zamanımıza kadar birikip gelen katılımları bir dil coşkunluğu, bugün Doğu halkında renkli, sanatlı bir anlatımı adeta gelenek haline getirmiştir. Her türlü dil ve anlatım sanatını kendi kişiliğinde toplamış pekçok insan, her biri birer bilge gibi köylerin tozu toprağı içinde ömür sürmektedir. Ümit Kaftancıoğlu, bu kültürü çok iyi özümsemiş, kendine mâletmiş, üstelik gördüğü eğitim ve kendini yetiştirme çabasıyla aydınlanmış umut verici bir yazarımızdır."*[27] Okumanın, karanlığa tükürerek zamanı altın yıldızlarla süslemek olduğuna inanan Kaftancıoğlu, yaşamını zamana karşı örerken iki bine (2000) yakın kitap okuduğu ailesi tarafından söylenmektedir.''[28]

Köy gerçeklerini romandan önce hikâyede vermeye başlayan Kaftancıoğlu, roman ve öykü yazarlığını birlikte sürdüren yazarlarımızdandır. Hikâyelerinde köy gerçeklerini, köyün değişik kesimlerini, köylerde yaşayan çocukların yaşamını vermeye başlayan yazar giderek değindiği sorunları genişletmiştir. Köyle ilgili sorunları ele aldığı hikâyelerinde, köylülerin yaşamlarını sürdürebilmek için çektikleri sıkıntılar, sağlık, toprak sorunu, okuma yazma durumu, dini siyasal amaçlarına alet edenler konu olmuştur. Köyle ilgili roman ve hikâye yazarlarının genellikle

---

[26] Öztürk Tatar, *age.,* Yalın Ses Yayınları, İstanbul 2006, s.170.
[27] Öztürk Tatar, Köy Enstitüsü Gerçekten Bir Cennetti, *https://odatv.com/koy-enstitusu-gercekten-bir-cennetti-1204171200.html*
[28] Öztürk Tatar, Köy Enstitüsü Gerçekten Bir Cennetti, *https://odatv.com/koy-enstitusu-gercekten-bir-cennetti-1204171200.html*

değindikleri bu konularla birlikte köyden kente göç, Almanya'ya çalışmaya gidenlerin geride bıraktıklarının durumu, Anadolu'ya gönderilen öğretmenlerin terk edilmişliği de değişik konular olarak göze çarpar.

2.2. Eserleri

Ümit Kaftancıoğlu'nun hikâye, roman, çocuk kitapları, halk masal ve destanları türlerindeki derlemeleri ile röportaj türünde toplam on yedi basılı kitabı bulunmaktadır. İlk hikâyesi (Bir Bahs) 1954 yılında Varlık'ta yayımlanır.[29] Konunun, özün ve dilin bizim olması gerektiğini belirten Kaftancıoğlu, "Biz"i anlatmayı kendine hedef seçmiş yazarlardandır. "Dönemeç" adlı hikâyesiyle 1970 TRT Büyük Ödülü'nü kazanan Kaftancıoğlu, yazıyı ve kalemi bir amaç uğruna kullanmıştır.

Tek Atlı Tekin Olmaz (1973), Kekeme Tavşan (1974), Kan Kardeşim Doru Tay (1979), Dört Boynuzlu Koç (1979), Çizmelerim Keçeden (1979), Altın Ekin (1979), Hızır Paşa (1980), Çoban Geçmez (1980), Salih Bey (1981), Şülgür Deresi (1981) adlı çocuk kitaplarında çocukların eğitimine ve kültürüne katkı sağlamayı hedeflemiştir. Çalışkanlık, iyilik, yardımseverlik, yalan söylememe, hayvanseverlik, aileye bağlılık, savaşın acımasızlığı gibi konular başta olmak üzere çocuklara öğüt vermeyi hedeflemiştir.

Engin bir halk kültürüne sahip olan Kaftancıoğlu, insanı anlamak için onun yaşadığı topraklara bakmak gerektiğini vurgular. İnsan ne yaşadıysa, ne düşündüyse, ne hissettiyse ya bir masalda, ya bir hikâyede ya da türküde dile getirmiştir. Köroğlu Kolları Halk Destanları (1974) eserinde çok geniş bir coğrafyada yaygınlık gösteren "Köroğlu" ele alınmaktadır. *"Köroğlu Kolları Halk Destanları"* eserinde "Köroğlu

[29] Adnan Özyalçıner'in Cumhuriyet Gazetesi'ndeki 4 Nisan 1971 tarihli yazısında ilk hikâyesinin Dönemeç olmadığını, ilk hikâyesinin "asıl üniversitem" diye tanımladığı Cumhuriyet'te çıktığından söz eder. Yunus Nadi yarışmasında ilk elemeyi kazanmış ve ikinci elemeye kalan eser sonra elenmiştir. Bu hikâyenin adı "Sihirli Halka"dır.

Kolları" ana başlığında *"Bolu Bey, Silistreli Hasan Paşa ile Köroğlu, Demircioğlu, Köroğlu'nun Oğlu Hasan Bey"* alt başlıkları; "Halk Destanları" ana başlığında *"Bey Börek, Sail Bey, Bedri Sinan İle Mahperi"* alt başlıkları bulunmaktadır. Yiğitliğine, mertliğine ve cömertliğine de şahit olduğumuz "Köroğlu", "yoksula yardım" noktasında öne çıkmaktadır. Ayrıca Kaftancıoğlu'nun saptamalarına göre Köroğlu, Sivas'ın batısında, Çamlıbel denen yerde yaşamıştır.[30] Ayı zamanda Kaftancıoğlu için Köroğlu'nun nerede doğup nerede öldüğünün pek de önemi yoktur. Sivas batısında, Çamlıbel denen yerde yaşayan Köroğlu'nun Bolu ile ilgisinin olmadığını söyleyen Kaftancıoğlu, Sivas çevresinden devşirme olarak götürülen, sonra Enderun'da paşalık rütbesine ulaşan Bolu adındaki birinin Köroğlu'yla uzun süre savaştığını kaynak kişilerden öğrendiğini dile getirmektedir. Köroğlu destanları, simgesel değerlerin fazlaca bulunduğu eserlerden biri olması, içerik zenginliği ve edebi estetik bakımından dikkatleri hep üzerinde tutmayı başarmıştır. Kaftancıoğlu, Köroğlu'nun amacını şu dörtlükle gözler önüne sermeyi istemektedir:

"Köroğlu'yum kayaları yararım
Halkın kılıcıyım hakkı ararım
Şahtan padişahtan hesap sorarım
Uykudan uyanan katılır bana"

"Akdenize bir kısrak başı gibi uzanan bu memleket" dizesinin yaratılmasında Köroğlu'nun etkisi olup olmadığını; *"Mürüvvetsiz beyden yeğdir dört köşen"* dizesinin *"halk denen dağ"*ı çağrıştırıp çağrıştırmadığını sorar Kaftancıoğlu.[31] Halktan aldığını halka vermeyi arzulayan Kaftancıoğlu, Dedem Korkut-Bayat boylarının yaşadığı Kuzeydoğu Anadolu'dan derlediği masal ve destanlar sayesinde önemli bir birikime sahip olmuştur. Bu birikim, hem hikâyelerinde hem de romanlarında kendisine bir dil hazinesi kazandırmıştır. Yaşayarak tanıdığı köyü, ayrıntılı gözlem ve araştırmalarla gerçekçi bir dille anlatmıştır. Ayrıca *"Evreşe Yolları*

[30] Ümit Kaftancıoğlu, *Köroğlu Kol Destanları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1979, s. IX
[31] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s. XIII

Dar" ve *"Yüksek Yüksek Tepelere Ev Kurmasınlar"* türküleri de derlemeleri arasındadır.

Röportaj türünde verdiği tek eseri ise *"Hacı Bektaş Gölgesinde Sömürü Hakullah"*tır. "Tekke Hakkı" anlamına gelen "Hakullah", inanmış insanların yol yordam öğrendikleri ocaklara gönüllerinden koparak verdikleri bir çeşit vergidir. İnsanlar bunu gönül rızasıyla yaparak tekkelerine destekte bulunmaktadırlar. Ancak bu durum zaman içinde, "Dede" diye gelenlerin, tekke adına topladıkları ancak kendilerine ayırdıkları mal varlıklarına dönüşen bir gelenek halini almıştır. İşte Kaftancıoğlu bu durumun öz eleştirisini yapmak adına bu çalışmanın içerisine girmiştir. *"Hakullah", "Hacı Bektaş Kan Kustu", "Vardım Kırklar Kapısına"* ve *"Canlar Sorguda Sorgu Sizde"* ana başlıklarıyla Hanak'tan başlayan Kuzey Anadolu yolculuğunda halkın yaşamındaki değişimi gözler önüne sermektedir. Deme ve deyişler de röportaj içerisinde kendilerine sıklıkla yer bulmuştur. Kaygusuz'u, Teslim Abdal'ı, Pir Sultan'ı, Erbabı'yı, Hatayi'yi, Kamberoğlu'nu, Kul Hüseyin'i, Kul Nesimi'yi, Kul Himmet'i, Âşık Ali'yi ve Âşık Memo'yu halkın su gibi bildiğini belirtmiştir. Hz. Ali sevgisini, Dedelere hürmeti, kendi içlerine kapanmalarını birer birer gözler önüne sererken saf ve temiz duygularının kullanılmaya hazır oluşunu da hatırlatmadan geçmemektedir:

"Kimse alınıp gücenmiyor. Kesiyorlar, biçiyorlar, ekliyorlar, yamıyorlar, açıklarını, deliklerini kapatıyorlar. Kırılan, gücenen, utanan benim, bizleriz. Almışız, yemişiz, sömürmüşüz, iliğini emmişiz köylünün, köyün. Hele Doğu'nun. Sonra getirip bunlara eski dağıtmayı iş saymışız, başarı saymışız. Dernekler kurmuşuz, yardımcı kesilmişiz."[32]

[32] Ümit Kaftancıoğlu, *Bektaşiliğin Gölgesinde Sömürü Hakullah,* Su Yayınları, İstanbul 2003, s.163-164

Aşağıda, Kaftancıoğlu'nun kronolojik olarak tüm eserleri verilmektedir.

2.2.1. Hikâye Kitapları

Dönemeç (1972)

Çarpana (1975)

İstanbul Allak Bullak (1983)

2.2.2. Romanları

Yelatan (1972)

Tüfekliler (1974)

2.2.3. Çocuk Kitapları

Tek Atlı Tekin Olmaz (1973)

Kekeme Tavşan (1974)

Kan Kardeşim Doru Tay (1979)

Dört Boynuzlu Koç (1979)

Çizmelerim Keçeden (1979)

Altın Ekin (1979)

Hızır Paşa (1980)

Çoban Geçmez (1980)

Salih Bey (1981)

Şülgür Deresi (1981)

2.2.4. Derlemeleri

Köroğlu Kolları Halk Destanları (1974)

2.2.5. Röportaj

Hakullah (1972)

3. BÖLÜM

HİKÂYELERİNİN YAPI VE TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Ümit Kaftancıoğlu'nun 1972, 1975 ve 1983 yıllarında yayımlanan üç hikâye kitabı vardır. Bunlar; *Dönemeç (1972), Çarpana (1975) ve İstanbul Allak Bullak (1983)*'tır.

İlk basım yılı 1972 olan *"Dönemeç"* adlı eserin elimizde olan nüshası, Remzi Kitabevi tarafından 1976 basım yılı ve İstanbul basım yeriyle çoğaltılan eserdir. Eser, toplam on üç hikâye[33]den oluşmaktadır. En son bölümde *"Dönemeç Üstüne"* başlığı adı altında, çeşitli isimlerin kitap hakkındaki yorumlarına yer verilmiştir.

İçerisinde on beş hikâyenin yer aldığı *"Çarpana"* adlı hikâye kitabı Remzi Kitabevi tarafından 1975[34] yılında ilk basımı yapılan Kaftancıoğlu eseridir. Hikâyelerden dokuz tanesi yazarın kendi yöresinden seçtiği hikâyelerden oluşmaktadır. Geri kalan hikâyelerde de yerel nitelikler gözlense de Doğu Anadolu Bölgesi'nden izler taşımamaktadır. *"Kara Sığırlar, Şehrali, Ardahan Yollarında, Almanya Dönüşü, Obullar, Eller Anası, Al Horoz, Gülember Almanya'da ve Çarpana"* konusunu yazarın yetiştiği coğrafyadan almaktadır.

"İstanbul Allak Bullak" adlı hikâye kitabının girişinde, 14/01/1983-İstanbul notuyla Adnan Özyalçıner'in verdiği bilgilere bakılarak hikâyelerin *"Kent Öyküleri ve*

[33] Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*, Varlık Yayınevi 1989, s.128-129-130
[34] Behçet Necatigil, *age.*, s.101

Kırsal Kesim Öyküleri" başlıklarında toplandığını görmekteyiz. Böylece Kaftancıoğlu'nun ele geçen son 21 hikâyesi bir kitapta toplanmıştır. *"Kent Öyküleri"* başlığını taşıyan bölümde sırasıyla şu hikâyelere yer verilmiştir: *"Zebanice Sorular, Parça Kumaşlar, Linda, Doktor Selami Bey'e Mektup, Son Durak, Duvarların Dibine, Bahar Sokak, Tarla Kuşu ve Zor." "Kırsal Yöreden Öyküler"* ana başlığı altında ise şu hikâyelere yer verilmiştir: *"Kırk Kazan Dolusu Deniz, Minare, Kurt Kulağı, Bolver Ağa, Yitik, Uzun Hasan, Cuma Namazı, Ahırda, Şeher Ekmeği, Kel Ali, Ali Dârı'nda ve Karakazan-Şeydullah."*

3.1.Hikâyelerinin Yapı Bakımından İncelenmesi

Hikâyelerde yapı ve yapının sağlamlığı önem arz eder. Yazar, hikâyenin unsurlarını başarılı bir şekilde kullanıp bu unsurlar arasındaki uyumu sağlayabildiği ölçüde hikâye tekniği karşısındaki duruşunu ortaya koyacaktır. Bu bölümde Ümit Kaftancıoğlu'nun kaleme aldığı hikâyelerin unsurlarını olay örgüsünden başlayarak sırasıyla inceleyip yapı incelemesini yapmaya çalıştık.

3.1.1. Hikâyelerde Olay ve Olay Örgüsü

Yayınlanmış üç hikâye kitabı bulunan Ümit Kaftancıoğlu'nun bu çalışmada incelenen hikâye sayısı 49'dur. Klâsik hikâye yapısı içindeki olay örgüsü, belli bir girişten sonra başlar; adım adım gelişir; çatışma veya entrik unsurun en yüksek noktaya ulaşmasından sonra da biter.[35] Ümit Kaftancıoğlu, romanlarında da hikâyelerinde de gözlemciliğe büyük önem verir. Hikâyelerinin çoğu gözlemlerinin ürünüdür. Sadece gözlem yapması, bazı hikâyelerinde Kaftancıoğlu'nu başarıya ulaştırır. Gözlemleri kendiliğinden bir hikâye kuruluşuna uygun düşer. İncelenen

[35] İsmail Çetişli, *Memduh Şevket Esendal*, Akçağ Yayınları, Ankara 2001, s.90

hikâyelerin çoğunda Çehov tarzı hikâyeciliğin izleri görülür. Gündelik yaşamın içine doğrudan girilen hikâyelerde hikâyeye konu olan insanlar kendi ortamları içerisinde verilir. Hayatın içinden aldığı konuları büyük bir sadelikle işlemiş, sıradan insanların yaşadığı sıradan olayları ele almıştır. Ev içi yaşam, aile ilişkileri, köy hayatı gibi temalar üzerinde durduğu görülür.

Kaftancıoğlu hikâyelerinin önemli bir bölümünde *(Bokböceği, Yat Kalk, Sarı, Obollular, Karıncalar vb.)* "olaya hazırlık" kısmı ile metne başlayarak ya olay zaman ve mekânını bildirir ya da olay zamanındaki genel durumu okuyucuya aktarır:

"Daracık bekleme salonu, odacının yırtık sesiyle yankılandı:

-Lindaaa!

Allı basmalı giysiler içindeki kadınlar başlarını sağa sola çevirdiler. Linda'nın annesi de ilk çağrıyla ayağa kalkamadı."[36]

"Palandöken, Pasinler, Dumlu tül duvaklar içinde. Karların üstüne kuş bile konmamış. Ayaz, esinti kulaklarımızı kavuruyor. Kar, buz kaplı sokaklarda öğrenciler, kızlar, askerler yıldırım gibi. Gelip geçen, uçuşan dadaşlar. Erzurum bir kış sabahına, dik, dimdik bir sabaha başlıyor."[37]

Hikâyelerin çoğunda "olaya hazırlık" kısmında asıl olaya girişin yapıldığı da görülür:

"Çift çubuk hazırlığı başladı. O ki Yelatan güneşi sırtlıyor bahar geldi demektir. Kapıların önüne keser, balta çıkaranlar boyunduruk samı sambağı diziyor.

[36] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.29
[37] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.9

Çüçü'nün damının üstünden de bekçi bağırıyor: Ev başı bir adaaammm, ev başı bir adaaammm, muhtarın odasına!..

Tustus, bekçinin sesini duyanda iyi bir sövdü, kattı karıştırdı. Kim bile nedir baba, niye hemen böyle kötü düşünüyorsun, diyenlere çıkıştı, başladı veriştirmeye:

İnanma oğul. Osmannının kırk iki oyunu vardır. Her oyunu bir kötülük içindir."[38]

"Kırıkgilin Ede; şunca kişi, yattığı yerden doğrulan Bolver, Bolver diye diye zorla varlıklı etti. Birinin sözü, dileği Zöhre Yıldızı'nın doğduğu, bütün kapıların açık bulunduğu sıraya geldi, oldu bitti. Bakın bana, aha bakın baba, eli yeten, ünü çatan Kırıklar diye diye iler tutar yanımız kalmadı, bırakmadılar. İki yakamız bir araya gelmedi. Elimiz ağzımıza yetmedi. Kırıldı kolumuz kanadımız. Kırıldı kazımız tavuğumuz… Kırıldık… , diyordu."[39]

Kitaptaki bütün hikâyeler konularını anası, babası, kardeşleri, akrabaları, komşuları gibi kendisi ile ilgisi olan kişilerle yaşadıklarına ya da gözlemlerine dayanmaktadır. Olaylar adeta hayattan ödünç alınarak Toplumcu-gerçekçi çizgide dile getirilir. Yazar, köylülerin hayatta kalabilmek için nelere katlandıklarını, çektikleri çileleri, ekonomik ve sosyal düzen içinde onların nasıl ezildiklerini, boş inançlara nasıl inandıklarını çok iyi bildiği için yazılarına konu seçerken, kahramanlarını konuştururken ve olayları kurgularken sıkıntı çekmez. Kaftancıoğlu köylü de olsa, kentli de olsa, insanı anlatır. Çünkü o, içinde yaşadığı toplumun dertlerini, üzüntülerini, sevinçlerini yüreğinde taşımaktadır. Örneğin *"Dönemeç"* kitabı, köydeki yaşayışla ilgili bir araya getirilmiş farklı hikâyelerden oluşmuş gözükse de kitaptaki tüm hikâyeler birleştirildiğinde Kaftancıoğlu'nun köyünün portresini çizdiğini söylemek doğru olacaktır. Ulaşımın zor oluşu, köy çocuklarının eğitim eksikliği, yoksulluğun son sınırında olan köylüler, toprak kavgaları, Türkmen köyüne

[38] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.72
[39] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.108

yapılmak istenen cami gibi pek çok konu yapmacıksız ve duru şekilde kaleme alınmıştır.

Hikâyelerin bitiriliş tarzına baktığımızdaysa olayların belli bir sonuca bağlanarak sonlandırılmadığını görürüz. Olaylar iyi ya da kötü mutlak bir sonuca bağlanmaz. Olayın sona ermesi, kahramanların başına yeni bir olayın gelmeyeceği anlamını taşımaz.

"Sevmenin zor olduğunu bilmiyordu. Sevmiyordu. Kolu-kanadı kırılmış yolunmuştu. Gözleri içine bakıyor, belleği geçmişi yaşıyor, aklı geleceğin yalnız karanlık günlerine uzanıyordu. Zordu zor!.."[40]

"Kadir Ağa, Virani Babayı dört tekerlekliye bindirirken:

-Çok öttün, gel bakalım seni bir çöplük başında keselim, gözün arkada kalmasın, dedi.

Virani Babayı bir daha görmedik. Öyle gitti."[41]

*"Molla bir şey anlayamadı. Gitti, ata binip uçtu. Arkadan da patladı olay… Duyuldu kara haber, tez ulaştı. Ulaşır ulaşmaz Karanınoğlu'nun damının üstünden bir ağıt yükseldi. Karı, fırtınayı delen, yırtan bir ağıt. Anası bağrını yumruk*luyor*, saçlarını yoluyordu:*

Koyunlar sağılanda, yavrum,

Sağılıp soğulanda,

Anan nasıl dayansın… yavrum,

Askerler dağılanda?.."[42]

---

[40] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.29
[41] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.177
[42] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.108

3.1.2. Hikâyelerde Şahıs Kadrosu

Sosyal Statülerine Göre Kahramanlar ve Cinsiyetlerine Göre Kahramanlar olmak üzere iki ana başlıkta inceleyeceğimiz kahramanlar için öncelikle şunları söylemenin doğru olacağı kanısındayız: İncelenen 49 hikâyede başkahramanlar çoğunlukla erkek kişilerdir. Kahramanların sosyal statüleri ise şöyledir: köylü, muhtar, jandarma, imam, öğretmen, kahveci, kaymakam, subay, gazeteci, esnaf, işçiler, milletvekili, bekçi, hâkim, hemşire, hastabakıcı, fabrikatör, hayat kadınları, korucular, öğrenciler ve doktor. Cinsiyet bakımından "erkek" kahramanların fazlalığı dikkat çekmektedir.

Kaftancıoğlu'nun incelenen 49 hikâyesinden 36 tanesinde başkahramanlar erkek kişilerdir. Geriye kalan 13 hikâye kadın kahramanlar etrafında şekillenmiştir. Hikâyelerde kahramanlar eğitim görmek, askerlik yapmak ya da para kazanmak için köyden şehre gider. Eğitim gördükten, askerliğini tamamladıktan ya da para kazandıktan sonra tekrar köyüne döner. İçinde yetiştiği çevreyi unutmaz. Örneğin *"Şehrali"* hikâyesinde askerlik yapmak için köyden çıkan Şehrali'nin evine döndüğünde abisi Ferhat ile geçim kavgasına düşmesi anlatılır:

"O zaman yarında tezi yok, karını al çık bu evden. Bu ev bana kaldı babamdan. Sen korumadın, sen bakmadın, çık tez çık!"[43]

Kadın ve çocuk kahramanlara da rastladığımız hikâyelerde kadın kahramanlar güçlü, namusuna düşkün ve çalışkan özellikleriyle ön plana çıkarken çocuk kahramanlar da bir o kadar cesur ve mücadelecidir. *"Karıncalar"* hikâyesinde Nemika Hanım idealist Türk kadınının yansıması olarak okuyucuya tanıtılırken Sabriye fedakâr ve çalışkan Anadolu kadınını temsil eder:

[43] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.43

"İlle Sabriye! Sabriye kocasından on yıldır ayrıydı. Kocası, Ankara'nın Yenimahalle'sinde fırın işi tutmuştu. Orda evlenmişti. İkinci bir kadın almıştı. Yeni yeni yavruları olmuştu. Sabriye dört çocuğuyla Camili köyün dul kadını gibiydi. Ne kocası geliyordu, ne de o gidiyordu. Çocuklarını bile Ankara'ya sokmuyordu. Kocası Hayrullah'tan gene de saygıyla söz ediyordu."[44]

"Süpürge" hikâyesinde yaylada kalan süpürgeyi almak için yola çıkan çocuk kahraman Karabey'in cesur tavrı okuyucuya anlatılırken hikâyenin sonundaki ölümü okuyucuya sezdirilir:

"Çok geçmedi Yelönü göründü Gavcal'ın çayırının üstünde. Tek! Durhatın seçer seçmez başladı: 'Oooyyy, oy, oy Karabey'im, Karabey'im, Karabey'im, Karabey'im kara yazılım, karalı başım oyy, oy!..' Ağladı, oyladı, saçını başını yoldu, yakalarını yırttı, karanlıkları, geceleri, günleri yırttı kayanın başında."[45]

Kahramanlar kendi doğal ortamı içerisinde, oldukları gibi verilirken kendi konuşmalarıyla okuyucuya tanıtılır. Özellikle doğa ile insanın mücadelesini tüm gerçekçiliğiyle okuyucuya sunan Kaftancıoğlu'nun kahramanları adeta canlıdır. Kahraman olarak seçtiği kişiler hem çok tanıdık hem de çok gerçektir. Kahramanlar sosyal statülerine göre incelendiklerinde köylü, şehirli, ağa, öğretmen, muhtar, milletvekili, kaymakam, hemşire, şoför, bekçi, imam, hâkim, yargıç, fırıncı, fotoğrafçı, fabrika sahibi, işçiler, öğrenciler, asker, dede, jandarma olarak sıralanabilir.

Kuzeydoğu Anadolu'nun insanlarını, o topraktan gelen biri olarak abartısız şekilde anlatmıştır. Ancak 3 hikâyesinde (İnce Köşk, Tarla Kuşu ve Zor) kahramanların adlarını vermeyen Kaftancıoğlu, kısaltma kullanmayı tercih etmiştir:

---

[44] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.164
[45] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.71

"Beni Ankara'dan O.S. yolladı, dedi Şerefeddin."[46]

"E.A. size çok benzer, dedim."[47]

"... Ağabey, ben Y.A. yı seviyorum. Bu kızı çok önceden tanıyordum. O günlerde beni sıradan saymadı görmedi..."[48]

3.1.3. Hikâyelerde Mekân ve Zaman

Kaftancıoğlu'nun mekân seçiminde yaşadığı, içinden çıktığı ve gözlemlediği mekânları kullandığını görürüz. Yazar daha çok bildiği mekânları kullanmıştır. Bu mekânlar genellikle şunlardır : "köylülerin evi, köy kahvesi, dam, karakol, müdür odası, lokanta, otel odası, banka, okul, fotoğrafçı dükkânı, pazar yeri, hastane odası, cami gibi yerlerdir. Bu mekânları seçerken, hikâyenin kişileri de bu mekânlara uygun insanlardır. Mekân-insan uyumuna dikkat etmiştir. Enstitüde öğrenim gören çocuklar sadece dersleri değil aynı zamanda hayata dair şeyleri de orada öğrenmektedirler.

Yazar açık-geniş mekân olarak genellikle şunları kullanmıştır: "Türkiye'nin özellikle Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi şehirleri, köyleri, kasaba, tarla, okul bahçesi, meydanlar, cadde, sokak, ilçeleri, orman, pazar yeri, dağ, çarşı, sazlık, Almanya." Kaftancıoğlu *"Baba Virani"* ve *"Erikliceli Ramazan"* adlı hikâyelerinde ise bildiği ve tanıdığı coğrafyanın dışına çıkarak Trakya'yı işlemiştir:

"Tekirdağlı yüzünü kırıştırarak:

-Huş geldin be yavu, dedi.

Bizimkinin dudakları yayıldı. Bir çevrek pırlanta diş belirdi:

-Huş bulduk a be!

---

[46] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.127
[47] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.74
[48] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.77

İkisi başladı:

-Nerelisin amca?

-Ben ulurum Çurlu'dan. Urumanya güçmeniyiz. Uldu beş yıl.

-A be ben de ulurum Tekirdağlı."[49]

Hikâyelerde geçen yer isimleri şunlardır: Yelatan, Kartal Kayası, Cin Dağı, Ellez'in Kayası, Kavurma Pınarı, Kısırdağları, Karanın Değirmeni, Dikhanlar, Cavul, Doruk, Ur Suyu, Ölçek, Yayla Karakolu, Sakaltutan, Kars, İncilipınar, Suuçan, Cilavuz, Seyrandağı, Ulgar, Ardahan Köprüsü, Saskara, Kuru Dere, Gergedan, Kapılı, Çaykelik, Abelet, İncedere, Kınalı Boğaz, Ağpınar, Gavur Yolu, Çiftepınar, Yukarı Balıklı, Pancarlı, Top Yolu, Bayatlı, Çimliçayır, Kipreşen, Tepezminde, Kalacık, Ardahan, Hanak, Kars, İstanbul, Malta, Cerrahpaşa, Fahrel Kayası, Hayrat Pınarı, Sallar Dönemeci, Çekemlik eteği, Duduna Deresi, Çikora köyü, Karasan, Evgenek, Koşapınarlar, Masatlı Dağ, Türkmen Yaylası, Ellik Yaylası, Gündeş, Dikenli, Putluk Tepesi, Palandöken, Pasinler, Dumlu, Erzurum, Allahuekber Dağları, Karaz Bölgesi, Kargapazarı, Amerika, Çamurlu, Gözeler, Mağlısa, Yalnızçamlar, Gezekler, Urartu yamaçları, Kore, Kayseri, Karayas Köyü, Eriklice, Şarköy, Heybeliada, Boğatepe, Şemistan, Şavşat, Almanya, Hopa, Rize, Trabzon, Çavdarlı, Maçivet, Çat, Büyüknikola, Rusya, Obol, Suzgap, Posof, Ankara, Vezirköy, Zonguldak, Balmumcu, Şişhane, Ereğli, Yusufeli, Firüzağa, Kuledibi, Çağlayan, Hasköy, Ortayurt, Kör Mehmet Suyu, Karlık, Evgenek Yamacı, Mırtat Çeşmesi, Tat Yolu, Pazar, Karadeniz, Yenimahalle, Rize, Arhavi, Fırtına Deresi, Hemşin, Sarhoş Bayırı, Küçük Atina, Tekirdağ, Çorlu, Romanya, Bulgaristan, Sivas, Sinop, Taksim, Harbiye, Şiran, Hacettepe, Keçili Köy, Karaca Ahmet Mezarlığı, Ayasofya, Topkapı Müzesi, Sirkeci, Çapa Eğitim Enstitüsü, Bahar Sokak, Gültepe, Yarat Oteli, Güven Bankası, Funda Apartmanı, Mansırat Ormanı, Artvin, Barsak Suyu, Haydarpaşa, Dikenli.

[49] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.171-172

Kaftancıoğlu'nun kısa olay zamanlı, orta uzunluktaki olay zamanlı ve uzun olay zamanlı hikâyelerini ayrı ayrı gördüğümüz metinlerde yazar romana göre daha kısa olması gereken zaman dilimini ayarlamıştır. En uzun hikâyeleri *"Dönemeç"* ve *"Ulgar"* sayılabilir. Kısa hikâyeleri arasında ise *"Azık"*, *"Tuntul"* ve *"Bokböceği"* örnek gösterilebilir.

İncelenen 49 hikâyenin 23'ünde zamanı bir gün ya da iki gün olan hikâyeler yer almaktadır. Bunun yüzde olarak karşılığı %46.93'tür. Diğer zamanlara oranla en çok kullanılan zaman dilimi olarak dikkatleri çekmektedir. Yazar bazı hikâyelerinde bir günü bazı hikâyelerinde birkaç saati, bazı hikâyelerinde ise bir günün belirli bir bölümünü kullanmıştır. Hikâyelerde zaman daralmasının olduğu söylenebilir. Özellikle birkaç saat içinde her şeyin anlatıldığı hikâyelerde bunu görebiliriz. Kaftancıoğlu'nun incelenen 49 hikâyesinin 10'unda zamanı bir gün ile bir hafta arasında olan hikâyeler olduğunu görürüz. Bunun yüzde olarak karşılığı %20.40'tır. Zaman kullanımında son sırada gelmektedir. Bu hikâyelerde birkaç günlük olaylar ele alınmıştır. Hikâyelerde zaman atlaması ve özetlemenin kullanıldığını söyleyebiliriz. Kaftancıoğlu yaşadığı dönemleri ve gözlemlerini anlatmıştır. İncelenen 49 hikâyenin 16'sında zaman olarak olayların bir haftayı ve bir ayı aşan bir dilimde olup bittiğini söyleyebiliriz. Bu oranın toplam içindeki yüzde olarak karşılığı %32.65'lik bir orana tekâbül eder. Hikâyelerinde bu zamanın kullanımı ikinci sırada gelmektedir. Kaftancıoğlu'nun zaman bakımından bu tür hikâyelerinde on gün, on beş gün, iki hafta, üç hafta, ay ve yıl gibi zaman aralıklarını kullandığını söyleyebiliriz. Bazı hikâyelerde ise haftalar, hatta aylar atlanarak olay zamanı hızlandırma yoluna gidilmiştir. Örneğin *"Almanya Dönüşü"* adlı hikâyede Kızılbaşların Almanya'ya gidişinden beş altı ay sonra Sünnî köylerden de gidenler olduğu söylenmiştir.

Aynı zamanda olayların bir anda başlayıp bir anda bitmediğini de bazı hikâyeler için söylemek mümkündür. Örneğin "Yat-Kalk" adlı hikâyede Tustus'un Osmanlı'yı sevmemesi bir anda olabilecek bir durum değildir. Bunun için belli bir sürenin geçmesi gerekmektedir. "Ali Dârı'nda" ve "Karakazan-Şeydullah" adlı

hikâyelerde de süregelen "cem" törenlerinin varlığından söz edilmektedir. Bunun da bir anda şekillenmesi mümkün olmayacağından uzunca bir sürenin varlığından söz edilebilir.

3.1.4. Hikâyelerde Bakış Açısı ve Anlatıcı

Hikâyelerde olay, şahıs kadrosu ve mekâna ait özellikler kahramanlardan bir tarafından nakledilir. Anlatıcı kahramanlardan biri ile aynılaşarak okuyucuya aktaran konumundadır. Kaftancıoğlu'nun incelenen 49 hikâyesinden 8 tanesi kahraman tarafından anlatılmış ve onun bakış açısıyla verilmiştir. Bu miktar toplam hikâyenin %16.32'sine karşılık gelmektedir. Bu oran toplam içinde oldukça az bir miktar olarak dikkat çekmektedir. Yazarın bu tip anlatıcıyı tercih etmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu tarz hikâyelerde olayları nakleden ve diğer kahramanları tanıtan kahramanın kendisidir:

"Gideceğim yol bilmem iz bilmem. Tuttum yolu da gittim! Ya geri nasıl gelirim! Uçkurumun içinde bağlı bir yirmi kuruşum var, fotoğraf param. Anamın 'iyi sakla sıçrarken, elin üstünde olsun' dediği para."[50]

Kaftancıoğlu'nun incelenen 49 hikâyesinden 41 tanesi yazar-anlatıcı tarafından anlatılmış ve onun bakış açısıyla verilmiştir. Bu sayı toplam hikâyenin %83.97'sine karşılık gelmektedir. Hikâyelerde yazar anlatıcının kullanılması bakış açısını genişletir. Bu da olayların okuyucuya çok yönlü olarak sunulmasına imkân sağlar. Örneğin; *"İstanbul Allak Bullak"* adlı hikâye kitabında 21 hikâye bulunmaktadır ve 17 tanesinde yazar anlatıcı ve onun bakış açısı vardır. Bu hikâyelerde kahramanları tanıtan, olayları aktaran, ne olup biteceğini bilen yazarın kendisidir. Kaftancıoğlu, hikâyelerinde ağırlıklı olarak yazar anlatıcıyı tercih etmiştir. "Yazar anlatıcı", "o anlatıcı" da denilen, olaylara karışmayan anlatıcı olan üçüncü tekil

[50] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.155

anlatıcı, yazara büyük kolaylık sağlar. Hâkim bakış açısını da kullanan "o anlatıcı", karakterlerin iç dünyalarına, zihinlere girerek onlar hakkında geniş bilgiler verebilir ya da gözlemci bakış açısını kullanmayı tercih edip olaylar ve karakterleri gördüğü kadarıyla tarafsızca okuyucuya sunabilir. Kaftancıoğlu, üçüncü tekil şahıs anlatıcıyı kullandığı hikâyelerinde hâkim (ilahi, tanrısal) bakış açısından da faydalanmıştır:

"Ramazan bayılmamak, kusmamak için zor tutuyordu kendini. Hiçbir şey yememişti, elini yüzünü bile yıkamak için su bulamamıştı. Ne çıkacaktı karnından? Ramazan bunu bile düşündü. Sonra bir öğürtü, bir öğürtü daha. Salon geriye döndü, Ramazan'a baktı."[51]

Görüldüğü gibi, anlatıcı, kahramanın duygu ve düşüncelerini de okuyabilen üstün bir güç konumundadır.

3.1.5. Hikâyelerde Dil ve Üslup

Hikâyelere yeni bir bakış, gerçeklere değiştirmeden yaklaşım, halkı küçük görmeyen bir tavır, hemen hemen her insandan bir hikâye çıkarabilen dikkat gücü, yerel özellikler taşıyan işlek bir anlatım vardır. Hikâyeleri, yazarın yaşadığı ya da gözlemlediği Anadolu gerçekleridir. Az duyulmuş kelimeleri seçerek özellikle Türk dilinin zenginliğini ortaya koymuştur. Ancak yerel sözcüklerin fazlalığı okuyucuya metni anlama noktasında sıkıntı çıkartmaktadır:

"Kaladı(1) ocağı. ... Birdi, iki oldu 'horeyil' (2) çağıranlar."[52]

---

[51] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.56

[52] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.97; (1) Kalamak: Ocağı doldurup yakmak. (2) Horeyil: Gence, Gürcistan yörelerinin uzun havası

Aynı zamanda Kaftancıoğlu devrik cümleyi de Dede Korkut edasıyla okuyucuya vermektedir:

"Yıkılasın yaylalar! Taş üstünde taşın kalmaya! Baykuşlar tüneye tepene Yelatan! Altınız üstünüze gele yaylalar! Karın kalkmaya başından Yelatan! Bir çiçeğin bir yeşilin özlemini çekesin! Issız kalasın yaylalar! Yelatan, ulur kurdun, siğler sineğin kalmaya! Yediniz mi, yuttunuz mu yavrumu? Nettiniz Karabey'imi? Yaylalar, yaylalaaaar, Yelatan, yelataaan, yayla-lar, Ye-la-taaaaan!.."[53]

3.2.Hikâyelerinin Tema Bakımından İncelenmesi

Yazarın çocukluk yıllarına ait hatırladıklarından ve gazetecilik ile öğretmenlik yaptığı yıllardaki gözlemlerinden oluşan hikâyeler daha çok köy hayatı, köydeki kavgalar, köylü-şehirli ilişkisi, köy çocuklarının eğitimi, kadınlar, inanç, toprak kavgaları, tabiatla mücadele vb. konulardan oluşmaktadır. Ölümünden sonra bir araya getirilen hikâyelerde ise kente ait izlenimler, kenar mahalle insanlarının yaşayışı, büyük şehirde yaşam mücadelesi veren insanlar konu edilmektedir. Gerçekçi bakış açısına uygun temaları hikâyelerinde işlemeye özen göstermiş Ümit Kaftancıoğlu'nun hikâyelerinin tematik incelemesini; Bireysel Temalar ve Toplumsal Temalar olmak üzere iki ana başlık altında yaptık. İncelememiz sonucunda tespit ettiğimiz temaları ve ilgili hikâyeleri, çok kısa da olsa özetiyle beraber aşağıda vermeye çalıştık.

[53] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.70

3.2.1. Bireysel Temalar

Ümit Kaftancıoğlu'nun hikâyelerinde yer alan temaları incelerken iki ana başlık kullandık. Bunlardan birincisi bireysel temalar, ikincisi toplumsal temalardan oluşmaktadır. Tema incelemesi yaparken en çok kullanılan temanın yazarın geçmiş yaşantıları ve çocukluk yılları olduğu ve bu tema etrafında diğer temaların geliştiği görülmektedir.

3.2.1.1.Çocukluk ve Geçmişin İzleri

Ümit Kaftancıoğlu, "zaman" olgusunun sonsuz olduğu gerçeğinden hareketle bu akışın içinde ilerleyen insanın iç dünyasını kaleme almada ustaca davranmaktadır. Onun hikâye ve romanlarında kendi hayatından izler bulmak mümkündür. Mekân olarak seçtiği coğrafyanın yanı sıra anlattığı olaylar ve kişiler de kendi köyünün, çevresinin insanlarıdır.

Yerel nitelikteki hikâyelerinde Saskaralılar ve Posoflular tesadüfen karşımıza çıkan kişiler değildir. Durhatın, Yeter, Tuntul, Rıza, Kemal, Selim ve diğerleri, yayın dünyamıza Kaftancıoğlu olarak giren Garip Tatar'ın tanıdığı kişilerdir. Cilavuz, Yelatan, Çaykelik, Abelet, Gergedan Yaylası, Yemlikli Deresi, Bayatlı gibi mekânlar ise Garip Tatar'ın büyüdüğü coğrafyayı okuyucuya hatırlatır. Cilavuz Enstitüsü onun özlediği ve geçmişte unutamadığı anılara ev sahipliği yapan mekânların başında gelir. *"Dönemeç"* hikâyesinde anlattığı, Kaftancıoğlu'nun Garip Tatar olarak Cilavuz Köy Enstitüsü'ne kabul edilişidir. *"Dönemeç",* Kaftancıoğlu'nun çocukluğu hakkında

bize bilgi veren bir hikâye olmasının yanı sıra köydeki insanların yoksulluktan kurtuluş kapısı olarak Cilavuz'u görüşünü de anlatır:

"Bırak oğul bunları da gözünüzü dört açın. Deyy dünyanın bir ucu, boşuna tepilir mi bu yol? Bir bildiği vardır bu Boynueğri'nin… O ne Osmanlıdır o… Boşuna yollar mı oğul? Burnu bir koku aldı onun ki, bu soğukta Kısırdağları'nı aşıracak… Her şey nasıpla… Nasıpsız lokma yenmez, oğul. Gidin de kendinizi kurtarın…"[54]

"Benden iyi kimse okuyamaz. En iyi ben okurum. Ben çok okurum. Bugüne kadar iki üç bin kitap okudum, dedi Garip, çabuk çabuk."[55]

"Sarı" hikâyesinde ilk kez köyde karla kaplı çöplükte gördüğü, daha sonra ilk kez Enstitüde yediği portakalı okuyucuya anlatmaktadır:

" Yemeği dağıttı masa başkanı. Garip'in önüne de sarı bir top koydu. Garip başını eğdi, yemekleri yedi, göz altından da masa arkadaşlarının "sarı şeyi" nasıl yediklerini süzdü. Soyulan şeye, kabuklara ilgiyle baktı, dayanamadı:

-Bunun adı ne, diye sordu.

Arkadaşlarının yarısı gülüştü:

-Hiç mi yemedin, portakal, portakal!.. dediler."[56]

---

[54] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.13
[55] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.49
[56] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.112-113

"Duvarların Dibine" adlı hikâyede ise Cilavuz'dan İstanbul'a geziye götürülen yatılı öğrencilerin yaşadıkları okuyucuya aktarılır:

"Arabamız yolları yutuyor. Az sonra İstanbul'a varacağız. Yıllardır duyup okuduğumuz İstanbul'a. Elliyi aşkınız. Hepimizin giyimi kuşamı bir. Lacivert takımlar içindeyiz. Başarımızı bir geziyle kutlamak istiyor bakanlık. İstanbul'a ilk gelişimiz. Ağzımız kulaklarımızda. Okul şarkıları, marşlar, türküler… Çarpa çarpa ellerimiz patladı. Sağımızdan solumuzdan yolcu arabaları geçiyor, hızlı. Bize bakıyorlar mı bakmıyorlar mı, seçemiyoruz."[57]

3.2.1.2. Köy Hayatı

Halktan aldığını halka veren bir yazar olan Kaftancıoğlu, Kuzeydoğu Anadolu'nun yaylalarında yaşayan yoksul halkın yaşamını hikâyelerine konu olarak seçmiştir. Köy odalarında okunan *"Kerem ile Aslı, Âşık Garip, Kerbelâ Vak'ası, Kerbelâ'nın Öcü, Emevîler, Hazret-i Muhammed'in Hayatı, İmdat ya Ali, Hayber Kalesi Cengi…"* köylünün kış gecelerinin eğlencesi olarak karşımıza çıkar:

"Köy odasında okurum, Gani Ağa'nın odada okurum. Bir de bu arkadaşın babasının beş binden fazla kitabı var, onlarda okurum gider… Hep amcam beni çağırır, ben okurum, o dinler…"[58]

---

[57] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.58
[58] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.49

"İstanbul Allak Bullak" adlı hikâye kitabında *"Kent Öyküleri"* ve *"Kırsal Yöreden Öyküler"* başlıklarıyla hem İstanbul'da yaşanan hem de kırsalda yaşanan olaylar ayrı ayrı anlatılmaktadır. Denizi ilk kez gören Cıdık, kışlık yakacağını temin etmek için Mansırat Ormanı'nı yağmalayan köylüler günlük hayattaki akışı içinde okuyucuya sunulur. Oğluyla tartışan Loplop'un ölümü ve Korucu Bekir'in çocuk istismarcılığı bu hikâyelerde tüm gerçekliğiyle anlatılır. Köylülerin "Cem" törenleri, köylülerin yoksulluğu, şehir ekmeğinin tadı, Kel Ali'nin düşürüldüğü tuzağa rağmen iyi insanların varlığı okuyucuya aktarılır:

"Arkasından gelen olmadı, süre bitti, tosunlar Selimoğlu'nun üstüne kaldı. Kel Ali, Dursun, anası, kardaşları, bir 'oy oy' tutturdular çarşının ortasına yukarı. Meleyerek, ağlayarak dağın yolunu tuttular.

Selimoğlu, arabayı, boyunduruğu, hepsini aldı açık artırmada. Koştu, dizdi, 'ho' dedirtti. Kendisi atını bindi, sürdü. Koyunlu'nun üstünde ulaştı Kel Ali'ye, çocuklarına. Arkasına taktı onları. Veliköy'e çıkardı hepsini. Yedirdi, içirdi, doyurdu. Arabasını yükledi, çattı. Kendi öküzlerini de yokuşu çıkanacak, dağı aşanacak çoruş verdi, 'yolunuz açık olsun, bundan o yanı sizin' dedi."[59]

Kaftancıoğlu'nun hikâyelerinde toprak yüzünden çıkan kavgalar da konu olmuştur. Örneğin *"Kara Kotan"* adlı hikâyede Kapılı denen tarlayı elde etmek için Loplop'un şehirden hâkim getirmesini ancak davayı kaybetmesini okuruz:

"Kardeşleri bile bu kayıptan sevinç duydu Loplop'un. Herkes sevinmişti.

[59] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.158

Loplop köye ulaşır ulaşmaz eve girdi. Kapıyı kapadı, seslendi:

-Yeter, davayı kaybettik, gözün aydın!.. dedi."[60]

3.2.1.3. Tabiatla Mücadele

Tabiata karşı güçlü olma, onun zorlu şartlarıyla mücadele edebilme Kaftancıoğlu'nun hikâyelerinde kendisini göstermektedir. Geniş köy ortamının anlatıldığı hikâyelerde insanın doğayla mücadelesi ve doğanın insana üstün gelişi gerçekçi bir dille anlatılmaktadır. *"Obollular"* hikâyesinde Rus sınırına yakın oturan Obolluların kıtlıkla mücadelesi ele alınırken bir yandan da karla-kışla-açlıkla mücadeleleri anlatılmaktadır:

"Damların yüksekliğini aşan kar kalınlığında bir yana gitmek, çıkmak, bir yardım almak umudu da yoktu."[61]

"İmam bir aşrım Kur'an'ı bitirdikten sonra cenazeyi kızağa koydular. Bel boyu karların üstünde sürüterek köyün arkasına, dimdik yamaca çıkardılar. İmam dinsel sözlere başladı. Kızağı bırakanlar namaza durdular. O yana bu yana dönerken kızak birden kaydı, köyün damlarının üstünden atladı, Vakla Deresi'ne, görünmez derinliklere kayıp gitti."[62]

---

[60] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.62
[61] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.69
[62] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.100-101

"Al Horoz" hikâyesi ise Yancıklı denen bir köylünün Ardahan'a gidip horozunu satarak ihtiyaçlarını karşılamak istemesini anlatır. Ancak işler istediği gibi gitmez. Yol arkadaşıyla yaşadıkları hikâyeyi canlı tutmaya yararken tabiat tasvirleri de bir o kadar güçlüdür:

"Haramiler Tepesi'nden aştım. Bir solukta Kurudere'ye sallandım. Yol öyle iniş, öyle dar, öyle sarp… Adım atarken insanın karnı barsağı dışarı çıkıyor. Bir taş yuvarlasam dereye tozu bile ulaşmaz, un-ufak olur yamacın yarısında."[63]

"Dönemeç" kitabının son hikâyesi olan *"Ulgar"* ise arpa almak için Ardahan'a yola çıkan Posofluların macerasını anlatmaktadır. Okurken adeta kahramanlarla birlikte yolculuğa çıkılan hikâyede "tabiat" kendini gösterir. Sert ve acımasız dağlardan, kayalıklardan geçerek Ardahan'a varmak pek de kolay olmayacaktır. Geri dönüşte ise Ulgar'ın eteklerinde cansız bedenler kalacaktır:

"Görev gene Bedel'e düştü:

-Allah'tan gelen başımız üstünde Zikri Efendi. Biz her şeye boyun eğer olduk. Ne yapalım. Sen şunu açık söyle, Cumağa ne durumda?

-Sağ ayağını, sağ elinin dört parmağını –bismillah diyelim de- aha şuralardan kesti doktor. Hepten donmuş… Şimdi sargı…"[64]

---

[63] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.153

[64] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.165

"Gökten değil, Ulgar'ın tepesinden kar küreleniyordu, Kolluların, otuz dokuzların üstüne. Avuç avuç, serpe serpe değil, sel gibi, su gibi akarak… Çığ gibi, uçan toprak gibi üstlerini körlüyordu.

Ses-soluk, haykırış, çırpınma… Hepsi bitti gecenin karanlığına doğru. Artık Kollular kar denizinin altında boğulmuş kalmışlardı. Kar dinmemişti. Ertesi gün, ertesi gün, bir başka gün, bir başka gün, aylarca, baharacak yağmıştı."[65]

3.2.1.4.Ahlâk

İnsanlar türlü ahlâklara sahiptir. Bazıları açgözlü, bazıları vurdumduymaz, bazıları da oldukça terbiyesizdir. Toplum bu farklı ahlâka sahip insanları elbette içinde barındırmaktadır. Önemli olan var olan yanlışlığın farkında olup bunu düzeltebilmektir. İncelediğimiz hikâyelerde ahlâk probleminin de ele alındığını gördük.

*"Zebanice Sorular"*da varyemez Abdi Bey'in ölümü ele alınır. Yazar, Abdi Bey'in ölümüne kendilerinden sonrakilerin yaklaşımını şu sözlerle dile getirir:

"En başta fabrikada çalışanlar! Kime kaç kuruş ödedin? Hangisinin sağlığıyla, sigortasıyla ilgilendin? Onlar öldü, sen yaşadın. Şimdi sen öldün onlar yaşayacak."[66]

---

[65] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.178

[66] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.21

"Son Durak" adlı hikâyede ise bir tren yolculuğunda yaşananlar anlatılmaktadır. Yolculuktaki kadının aynı kompartımandaki adamla sohbetiyle gelişen olaylar hayat hikâyesini anlatmasıyla sonlandırılır. Kadın "kötü bir din adamı" olan kardeşinden kurtuluşun yollarını aramaktadır:

"17 Martta duruşmaya gideceğiz. Kardeşimi alıp oraya geleceğim. Babamlar da İ... dan gelecekler. İşte biz böyleyiz. Ben buyum. Biz o evi de bu uydurma imama versek gene belimizi doğrulturuz. Ne var ki imam olacak dinsiz, ahlaksız bizim her şeyimize göz dikmiştir. Birgün canımızı bile alacaktır. Bu bizi üzüyor, düündürüyor. O yüzden bu uzun yolculuğu yaptım, yapıyorum..."[67]

3.2.1.5. Aldatma Duygusu

İnsanların safça duygularından yararlanıp onlarla eğlenen ve bundan menfaat bekleyenler toplum içinde bulunmaktadır. Aldatma, sadece bir insanın diğer bir insanı aldatması olarak değil aile içinde gizli saklı işler çevirmek olarak da işlenmiştir. Kaftancıoğlu "Karakazan-Şeydullah" adlı hikâyesinde köylüye kendisini 'Dede' olarak tanıtarak onlardan hediye toplayan kişileri konu edinir. 'Dede' kisvesinde bir sahtekârın köylüyü aldatıp dolandırmasını, üstelik seçim görevlisi sıfatıyla ceza almamasını çarpıcı bir şekilde işlenmiştir. Bu insan, aynı şekilde birçok köyü ve inanç sahibi insanı dolandırmıştır:

"Bir başka yoldan ulaştım Hanak'a. Dedim ki 'Dur sana iyi bir ders vereceğim, yakalattıracağım seni, aklın başına gelsin ki, bir daha buraları görürsen

[67] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.56

kulağının arkasını da göresin.' O gelmeden ulaştım. Karakola girdim. Başçavuşun yanına oturdum. Olanı-biteni birbir anlattım. Başçavuş eksik olmasın ilgi gösterdi. Ben saklandım bir odaya. Bitişiğe. Başçavuş bir jandarma yolladı, bizimkini, bizim 'Ulu Dede'yi çağırttı karakola. Yanında gene bizim köyden bir kaçı var. At, araba geri götürülecek, üstelik uğurlayacaklar. Onlar kapıda bekliyor.

-Sen, dedi, şu köylerde ne yaptın, birbir anlatacaksın.

-Ne yapacağım Başefendi, ben tüccarım, koyun-kuzu satın aldım, yağ-peynir satın aldım. Buyrun işte celep kimliğim…

-Olmaz, dedi Başefendi, 'bu yetmez, bununla seni bırakamam. Satın aldığın kimseleri de sorguya çekeceğim.'

-Başefendi şuna da bakar mısın, şu kimliğime.

Göremedim ama, birşey gösterdiğini anladım. Başefendi sustu. Sonra 'buyrun efendim siz şöyle oturun, ben bir görüşüyüm' dedi. Kaymakamla görüştü. Kaymakam ne dediyse başçavuşun 'buyrun efendim, gidebilirsiniz' dediğini duydum. Gitti Dedemiz.

Başçavuşla görüştüğümde '1954 seçimleri için görevlidir, engel olunamaz' yazılı, imzalı bir yazı gösterdiğini söyledi."[68]

"Minare" adlı hikâyede ise Mansırat Ormanı'ndan kışlık odun kesebilmek için köyün camisine minare yapılacağı yalanının söylenmesiyle gelişen olaylar anlatılmaktadır. Kaymakamın sürülmesiyle sonuçlanan hikâyede köylülerin yalan dolanla koca ormanı kesmeleri anlatılmaktadır:

[68] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.194-195

"Caminizi de, sizi de minarenizi de, dedi kaymakam, ben size ormanı satmışım, para yemişim diye burdan gidiyorum. Sizin yüzünüzden. Kaç dönüm odun çektiniz? Mansırat'tan odun çekenler kim? Beni burdan alıp taa Öğdem'e verdiler. Benimle bir işiniz kalmadı. Gidin ne edeceksiniz edin… , diye kızdı.

Ettiğimiz, çektiğimiz yanımıza kaldı, diye köyü sevince boğdu muhtar."[69]

3.2.1.6. Kadın

Kaftancıoğlu bazı hikâyelerde kadınları; gelenekler, çevre ve iç dünyaları ile mücadeleye girerken bazı hikâyelerde mücadeleden uzak, sorgulamadan tüm koşulları kabullenmiş ve kabuğuna çekilmiş olarak, bazı hikâyelerde ise şehvet uyandıran varlık görünümünde vermektedir. Özellikle köy yaşamında erkeğin varlığının kadının varlığından daha ön planda olması, erkeğin istediğini yapma noktasında özgür oluşu eleştirilmektedir. Kahramanların mücadeleleri esnasında yaşadıkları zorluklar, geçim derdi, "namus" kavramının yalnızca kadın için geçerli oluşu kendini göstermektedir. Kadın teması "analık" hassasiyeti ile birlikte ele alınırken genç kızların göçle birlikte kendinden önceki kuşaklardan farklılıklar gösterdiği gözlenmektedir.

"Tuntul" adlı hikâyede zifaf gecesi kanına olan bağlılık dile getirilmekte, *"Karasanlı Kancık"* ta kadının uğursuzluğuna değinilmektedir. Kadının eşitsizliği ve ezilmişliği ardı ardına verilen iki hikâyede kendini göstermektedir:

---

[69] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.100

"Kan! Nasıl kan! Ak ak çarşafta ben diyem bir el basımı, siz deyin iki!.. Gerdeğe girdi çıktılar, getirdiler çarşafı. Bak kimler yoğdu anam, kimler yoğdu? Gozman, karısı; ondan sonra Cıdala'nın oğlu, karısı; Danaçı Veli, karısı; kim yoğudu. Bir köy! Açtı açtı baktılar. 'Yüzün ağ olsun anam, dediler, ağ olsun yüzün! Yüzünüze yüzler suyu anam, dediler… Kan, nasıl? Burundan düşen damla!"[70]

"Getirin o kancığı buraya! Dedi kızın babası. Kız karanlıkta titriyor. Getirdiler. Kızın kolundan tuttu, attı kucağıma:

-Artık benim kızım yok, götür, at, sat, tut, öldür, kes…ne yaparsan yap, kanı da canı da senindir…"[71]

"Parça Kumaşlar" adlı hikâyede genelevde çalışan kadınlar işlenmiş ve toplum tarafından hor görülmeleri eleştirilmiştir:

"Bir akşam üstü işinden çık, çarşıda, yolda otobüs duraklarında sıra beklerken göreyim seni. Bir parka gel, çocuğun elinde, kocan kolunda!.. Çık bir evden; elinde süpürge olsun, tozları üstüme silkele! Bir devlet kuruluşunun camlarını sil, helalarını sil… Göreyim seni. Parça kumaş olmaktan kurtulduğunu görmek istiyorum."[72]

---

[70] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.126
[71] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.131
[72] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.27-28

"Karıncalar" adlı hikâyede ise yargıç Mürsel Bey'in eşi Nemika Hanım ile Pazarlı kadınların arasındaki farklılık gözler önüne serilir. Nemika Hanım'ın Pazarlı Sabriye ile birlikte, Sabriye'nin eski kocası tarafından öldürülüşü anlatılmaktadır:

"Sabriye'nin önüne düştü Nemika. Nemika, aydın bir kadındı. Yasaları, yeniliği, devrimi Atatürk'ün kadınlara verdiği hakları biliyordu. Kocası yargıçtı, yasal yolları uygulayacaktı. Kendisi aydın Türk kadınıydı. Kadınlara önderlik edecekti. Görevli biliyordu kendini. Okuduğu yüksek okullarda ant içmişti. Ülküsü, amacı; geri kalmış ya da geri bırakılmış bir ülkenin boynu eğik kadınlarına yardımcı olmaktı."[73]

"Ve birleşen ellerin, yüreklerin üstüne birdenbire kurşun yağdı. Kalabalık yarıldı, eller ayrıldı, etekler döküldü. Kaçan kaçana oldu. Sabriye oradayken can verdi. Nemika Hanım'ı sağlık ocağına ulaştırdılar. Yarım gün kan beklendi, gelmedi, ulaşmadı. İkisini birlikte gömdüler Sarhoş Bayırı'nın tepesine. Sarı, yeşil limonların arasına, denizin, maviliklerin uçuştuğu tepeye gömdüler.

Eli tabancalı Hayrullah namusunu temizlemişti. Sabriye'yi de ona yol göstereni de silmişti."[74]

[73] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.166
[74] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.167

3.2.1.7. Aşk

Aşk duygusu, insanların en çok etkilendiği duygularından birisidir. İnsanlar âşık oldukları varlığı yitirmemek için çok çaba sarf ederler. Aşk sarhoşu olanların gözleri hiçbir şeyi görmez. Yazar *"Karasanlı Kancık"* adlı hikâyede bu duygunun insanın başına açtıklarını çok güzel bir şekilde anlatmaktadır. Genç delikanlı sevdiği kız uğruna öldürülmeyi bile göze almıştır:

"Anasına dedim ki: Karı bak, bu oğlan ölümün üstüne gidiyor. Söyle buna. Bıdılı aldı Kışlaköy'den kaç yıl yaşattılar? Söyle buna, dedim. Anası da Tanrı var yukarda, başının etini yemiş. Sana bizim köylerden en güzelini alırız, kardaşının bak bir ayağı İstanbul'da, bir ayağı Angara'da. Bize kim kız vermez? Dön bu yoldan, demiş. Ne benim dediğimden, ne ananın dediğinden aldırdı. Ölüm dönsün bu yoldan, demiş. Ölüsü döndü oğul! Duydun belki de… Kara haber tez ulaşır, bu köylü de tez ulaştırır. Ölüsünü üç gün sonra bulduk."[75]

*"Gülember Almanya"*da adlı hikâyede ise sevdiği kızı kaçıran Sülo'nun sekiz yıl Sinop cezaevinde yatışını okuruz:

"Sülo'yu, Gülember'i sonunda buldular. Suhluban yamacında, Ayıkayası denen yerde. İkisini de yakalayıp karakola indirdiler. Kız doktora yollandı. Kızlıktan iz yoktu. Kervan geçmiş yol olmuştu. Sülo içeri alındı. Savcılık Sülo'yu ele doladı. Duruşma, yargılanma. Sekiz yıl yedi Sülo. Sürdüler Sinop'a."[76]

---

[75] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.128
[76] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.182

3.2.2.Toplumsal Temalar

Kaftancıoğlu gerçekçi bir sanat anlayışıyla eser kaleme aldığı için sosyal içerikli temalara ağırlık vermiştir. O, yaşadığı toplumun ve içinden yetiştiği köyün dertlerini anlatmaya çalışan bir yazarımızdır. Onun hikâyelerinde sosyal içerikli temalarda ilk sıraları eğitim ve ekonomik sıkıntılar almaktadır. Diğer temalar da bunları izlemektedir.

3.2.2.1. Eğitim

Kaftancıoğlu'nun hikâyelerinde kendini gösteren en belirgin temalardan olan eğitim, yetiştiği çevrenin zorlu şartlarından kurtuluşun sembolü gibidir. Eğitimin başlangıçta önemsiz görülüşü, Cılavuz'a girenlerin meslek sahibi oluşuyla birlikte yerini olumlu düşüncelere bırakmaktadır:

"Anası tarlada, çayırda, yolda görünce; garip eve uğrayınca:

-Yetim hırsızlığa çıkmış da ilk akşamdan ay doğmuş oğul, biz kim, Cilavuz kim? Bizim yazımız kara yazılmış... Yakınıyor, umutlarını iyice kırıyor Garip'in."[77]

"Rıza iyi bir karşılık vermek için derlendi, geri döndü:

[77] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.11

-Peki a itinoğlu, geri döndük, dönelim, ben gene iyi-kötü birkaç tarla işlerim, sürerim, ya sen? O kadar onun bunun kapısında sürün ki, baban nasıl geberdiyse, kız Memmedlerin çöplükte, sen de öyle geberirsin, sen kendini düşün, beni nideceksin?..”[78]

Gerekli durumlarda okul-eğitim uğruna şehir değiştirilebildiği de karşımıza çıkmaktadır:

“Karanlık basmak üzereydi. Yatacak yer aradılar. Şarköy’den çıkarken, şube başkanı, “Ada sıcaktır, yeşildir. Her yer yatak sayılır. Bir çamın dibine vurun kafayı…” demişti ya, demeseydi de, Ramazan’la babası için, köylü için yatak yeri Ada Saray olacak değildi ya.”[79]

“ Baba kuşkulandı:

-Olmaya ki biz yanlış yere gelmiş olak. Belki de bir başka yer. Şu gazeteyi okusana, dedi. Ramazan direndi önce, baba daha baskın çıktı. Katlı gazete kesiğini Ramazan açtı: “Heybeliada Deniz Harp Okulu” satırını sertçe okudu. Sonra geri döndüler. Şarköy’e bakar kıyıya indiler.”[80]

[78] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.43
[79] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.50
[80] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.52

3.2.2.2. Ekonomik Sıkıntılar-Göç

Halkın yaşadığını yazarak gerçekçiliği anlatmayı başaran Kaftancıoğlu kırdan kente geçişin etkilerini okuyucuya sunmaktadır. Köyün merkezden uzak oluşu, yöneticilerin sadece seçim dönemlerinde köyü ve köylüyü hatırlamaları hikâyelerde işlenen konular arasındadır:

"Baharın yüzü gülünce azıcık canlandılar. Yeşil ot, kuzukulağı, şurdan burdan birkaç lokma… Derken seçimler başlamıştı. Köye seçimciler gelip gitmeye başladılar. Bunlar Ankara'ya toplanıp Türkiye Büyük Millet Meclisini oluşturacaktı. Büyük Meclis, Türk ulusunun geleceğini güven altına alacaktı. Kimse aç kalmayacaktı, işsiz kalmayacaktı… En büyük ulus Türk ulusuydu…"[81]

Ayrıca para kazanmak umuduyla köy dışına gerçekleşen göçler Kaftancıoğlu'nun gözünden okuyucuya tüm gerçekliğiyle aktarılmaktadır:

"Bayram! Bayram seni bayramlara ulaşmayasın! Deey üç aydır Hopa'dasın, buncağızı mı kazandın? Hay senin kefenine nasip ola! Ben hiçbir kuruşunu istemem. Al onu götür karın olacak şu çarpanayla ye, onu doyur! Bunlar ne? Para mı? üç yüz lira!.. Hem de paraya benzese! Yırtık pırtık!.."[82]

---

[81] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.111
[82] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.83

Kaftancıoğlu köydeki bazı kurnaz insanların halkı sömürülerini de kaleme alır. *"Alacaklar"* hikâyesinde köyün bakkalı kafasına göre borçları yazmış, en sonunda da iflas etmiştir:

"O yaz öyle geçti, kış gene öyle geçti. Bir dahaki yaz Bayram'ın listeleri katlarından yırtılmış, kopmuş, eskimişti. Duran eline aldığına yarısını okuyamaz oldu. Bayram birkaç liste daha yazdırdı. Bire beş yazıldı. Her yazışta listeler kabardı. Bayram'ın dükkânı bitti, kapandı. Yaz-kış kapı kapı dolaşıp borçlarını istedi, veren olmadı. Bayram, kâğıtları atmadı, yitirmedi."[83]

3.2.2.3. Kavga

Hikâyelerde ele alınan kavgalardan birisi de toprak yüzünden ortaya çıkan kavgalardır. Fakir köylünün elindeki ya ağalar adına işlediği kadardır ya da kardeşler arasında paylaşılandan hissesine düştüğü kadar. Gerçekçi bir bakış açısına sahip olan Kaftancıoğlu bu temayı işlerken yoksul köylünün yaşadıklarını gözler önüne sermek istemiştir.

Geçim sıkıntısı yüzünden kardeşini öldüren Ferhat ile kardeşi Şehrali'nin ölümü *"Şehrali"*de anlatılır:

[83] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.139

"Gece yarılandı. Ferhat'ı uyku tutmadı. Tilki uykusu, gözü alıyor uyanıyor, alıyor uyanıyor. Kalktı bir ara. Dışarı çıktı. Karanlıktı, göz gözü görmüyordu. İçeri girdi. Av tüfeğini aldı yatağının başından iki el sıktı Şehrali'nin yarı açık üstüne."[84]

Yoksulluk ve imkânsızlık içindeki köylünün toprak sahibi olmasını hazmedemeyen ağalarla mücadelesini "Kara Sığırlar"da okuruz. Kurbanı aracılığıyla köylünün birlikte hareket etmesinin kazanç sağlayacağı fikri okuyucuya aktarılır. Hikâyenin sonundaysa yine ağaların kazanıyor oluşu okuyucu üzerinde derin bir etki bırakır:

"On beş gün mü geçti yirmi gün mü geçti; Kurbanı, Bıdılı, Kunkul Ali, Del'aşır, Godanlı, Çikmir, daha birkaçı Hanak'a çağrıldı. Gelen jandarmalar 'biz bilmeyiz, alıp götürmek zorundayız' dediler. Gidişleri oldu gelişleri olmadı.

'Muhtar Daştan'ın, Canağa'nın, Yonus Ağa'nın… biçip yığdıkları, hazırladıkları, parasını ödedikleri, satın aldıkları otları çalıp götürmek, içeri atmak suçundan…' "[85]

"Kara Kotan" hikâyesinde ise verimli toprağa sahip olabilme mücadelesi verilir. Kapılı'nın en iyi yerindeki verimli arazi için Loplop mücadele vermektedir.

"Loplop yeni kazanacağı, yutacağı lokmanın derdindeydi. Kapılı'nın en iyi yerinde, en iyi tarlasıydı bilebildiği. Son 'keşf'ti bu…"[86]

---

[84] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.44
[85] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.30
[86] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.57

3.2.2.4. Ağa – Köylü İlişkileri

Köy ağası hikâye ve romanlarının vazgeçilmez insanlarındandır. Hikâyelerde genelde ağayı kötü bir kişi olarak okuyucuya tanıtmıştır. Aşağıda verdiğimiz hikâyelerde de bu tip insanların köylüye bakışını ve onlara karşı olan muamelesini gözler önüne serilmektedir.

"Hiç tasalanma da, ver şu tütün tabakasını. Gene üstümüzde sayılır. Muhtar kim, Daştan Ağa değil mi? sen bunu kendi tapulu yerin bil. Bu yılacak nasıl böldük buranın biçimini, otunu. Hayvan başına değil mi? Bu yıl nasıl böleceğiz? Gene öyle. Senin var elli altmış hayvan, Yonuz Ağa'nın var otuz kırk hayvan… Allah daha çok versin, hepimizin var. Bunları topla, köyün hayvanlarının iki katı. Böyle olanda, Çamurlu'nun otunu kim biçiyor? Biz, üstelik vergi mergi de yok. N'edeceksin ötesini?"[87]

"Kara Sığırlar"da köylülerin ekip biçtiklerini "eşit" şekilde paylaşmaları hikâye edilir. Ağalar tarlaları istediği gibi kullandığı gibi ırgatları da istediği gibi kullanabileceğini düşünmektedir. Fakat Kurbanı sonun ne olursa olsun "eşitçe paylaşma" fikrinden vazgeçmez. Ağalardan biri olan Canağa'nın hastalığına sevinen köylüler yine aynı hikâyede anlatılır:

"Canağa hastalanmış, diye duyuldu. Birden uzak bir yerin doktorlarına gitti Canağa. Ölüsü gelsin, dedi bütün köy, Kurbanı. Darısı öbür kavatlara, dedi bütün kadınlar."[88]

[87] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.21
[88] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.30

3.2.2.5. İnanç

Kaftancıoğlu'nun hikâyeleri tematik bakımdan zengindir. Ona göre, toplumumuzun değer yargılarını, gelenek ve göreneklerimizi anlamak ve korumak zorundayız. Türk toplumunun inançlarına geniş ölçüde yer verdiği öykülerinde İslâmiyet, Alevi-Sünnî anlaşmazlıkları yer alır. Bununla beraber batıl inançlar ve dinin yanlış yorumlanmasından kaynaklanan problemler de işlenmektedir.

Hikâyelerde, keramet sahibi olduğuna inanılan kimselere olumlu gözle bakılmaktadır. Toplumdaki yanlış inanışların yanında dinin istismar edilişi, şarlatanların halkı sömürmesi vb. hususlar da yazarın hikâyelerinde ön plana çıkar. Örneğin *"Boz İtler"* Kaftancıoğlu'nun "ibret verme" ve "okuyucuyu uyarma" gibi amaçlar güttüğünü söylemek mümkündür:

"Danadan oğullarının son yolcularının önüne çıktı.

-Ula baba, ne olacak hoş, şu bizim Güldalı vardı ya, Gülbahar'ın kızı ha. İşte, bir büyük hoca getirmişler, deey Ur'dan. Ona gidiyoruz."[89]

"Erzurum'da yarılıp doktorların elinde kalan Halil'in yattığı yerdeki her şeyi duruyordu. İşlemeli tabanca, bir tüfek, altın köstekli saat. Hoca bunlara bir göz attı. Güldalı'yı bıraktı. Heybesine koyacaklarını koydu. Küçük bir sandığı açtı. Birkaç altını vardı Gülbahar'ın, her birini bir kızı için saklamıştı. Onları da aldı."[90]

---

[89] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.89
[90] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.96

"Karakazan-Şeydullah" adlı hikâyesinde de halkın "Dede"ler tarafından istismar edilen duygularını kaleme alan Kaftancıoğlu, bu durumun son bulması için elinden geleni yapmaya hazır olarak karşımıza çıkmaktadır ancak gücü bu durumu sonlandırmaya yetmez:

"Dede'nin korkusu yok. Sözüyle, sazıyla diyeceğini dedi. Söyleyeceğini söyledi. Helhellerin ağıla doluyor 'Şeydullahlar.' Meleme sesleri yükseliyor, artıyor. Belli ki koyun-kuzu toplanıyor. Hazırlık yapılıyor dışarda."[91]

"Bir başka yoldan ulaştım Hanak'a. Dedim ki 'Dur sana iyi bir ders vereceğim, yakalattıracağım seni, aklın başına gelsin ki, bir daha buraları görürsen kulağının arkasını da göresin.' O gelmeden ulaştım. Karakola girdim. Başçavuşun yanına oturdum. Olanı-biteni birbir anlattım. Başçavuş eksik olmasın ilgi gösterdi. Ben saklandım bir odaya. Bitişiğe. Başçavuş bir jandarma yolladı, bizimkini, bizim 'Ulu Dede'yi çağırttı karakola. Yanında gene bizim köyden bir kaçı var. At, araba geri götürülecek, üstelik uğurlayacaklar. Onlar kapıda bekliyor.

-Sen, dedi, şu köylerde ne yaptın, birbir anlatacaksın.

-Ne yapacağım Başefendi, ben tüccarım, koyun-kuzu satın aldım, yağ-peynir satın aldım. Buyrun işte celep kimliğim…

-Olmaz, dedi Başefendi, 'bu yetmez, bununla seni bırakamam. Satın aldığın kimseleri de sorguya çekeceğim.'

-Başefendi şuna da bakar mısın, şu kimliğime.

---

[91] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.192

Göremedim ama, birşey gösterdiğini anladım. Başefendi sustu. Sonra 'buyrun efendim siz şöyle oturun, ben bir görüşüyüm' dedi. Kaymakamla görüştü. Kaymakam ne dediyse başçavuşun 'buyrun efendim, gidebilirsiniz' dediğini duydum. Gitti Dedemiz.

Başçavuşla görüştüğümde '1954 seçimleri için görevlidir, engel olunamaz' yazılı, imzalı bir yazı gösterdiğini söyledi."[92]

Kaftancıoğlu bir yandan da hikâyelerinde birlik-beraberlik mesajları verir. O, kardeş kavgalarının, insanlar arasındaki kutuplaşmanın ortadan kaldırılması gerektiğini vurgulamaktadır. *"Almanya Dönüşü"* adlı hikâyede insanlarımızı Alevi, Sünnî diye ayırmanın yanlışlığı da dile getirilir:

"Onu artık hiç birimiz düşündüğümüz yok. Orda ben oldum Sünnî, Osman'ın oğlu oldu Kızılbaş. Daha bir diyeceğiniz var mı? Biz orada her şeyi bir yana attık. İçkimiz de bir sıçkımız da. Bavulun birisi hep Sünnî köylerin yolladığı eşya. Birkaç gün sonra ısmarlayacağım gelsin alsınlar. Ya da yollarım bizim oğlanla…"[93]

Kaftancıoğlu, batıl inançları konu edinirken halkla ve onun inanışıyla alay etmez. Olayları olduğu gibi vermeye çalışır. Halkın değerlerine saygı ile yaklaşır. *"Yat-Kalk"* hikâyesinde köylerine cami yapılmasını istemeyen köylülerin yaşadıklarını anlatır:

---

[92] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.194-195
[93] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.87

"Yayladan inildiğinde kimse kapısını açmadı. Yıkılmaya, eskimeye yüz tuttu cami. Cem bile yapmadılar içinde. 'Burdaki cem Ali divanında geçgel olmaz' demişti köye geldiğinde Seyfullah Dede."[94]

3.2.2.6. Aile Hayatı ve Evlilik

Ailede kadına ve erkeğe düşen sorumlulukların neler olduğu, toplumun aile ve evlilik hakkındaki gelenek ve görenekleri, evliliğin gerçekleşmesi ve bir ailenin kurulabilmesi için gerekli şartların yerine getirilmesi Kaftancıoğlu'nun hikâyelerinde kendini gösteren konulardandır. Cinsellik, kadının kocasına bağlılığı ve namus konularına da değinilmektedir. Örneğin *"Kara Kotan"* adlı hikâyede Loplop davayı kaybetse de karısının varlığıyla bu durumu atlatmaktadır:

" Loplop konuştu gene:

-Aldırma, akşamdan ocağa bir su koy ılınsın. 'Haydan gelen huya gider, selden gelen suya gider…' Gözüm kalmıştı, üstümüze yazdırmıştık. Tanrı kayıl olmadı. Sıkma canını. yazım yazım yazacaktım kara tarlayı. Olmadı. Bak benim gül gibi... dedi. Karısına yaklaştı. Yeter'in yüzünden kara bulutlar uçuştu, ak pembe belirtiler gelmeye başladı."[95]

[94] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.83
[95] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.62

"Gülember Almanya'da" adlı hikâyede Sülo ile Gülember'in aşkının başlangıçta samimî arzulara dayandığını, daha sonraysa "para" etrafında gelişme gösterdiğini görmekteyiz:

"Gülember'i bir gece aldı kaçtı Sülo. Üç arkadaşı da yardım etti. Gülember Sülo'nun nişanlısıydı. Kim ne diyecekti? Her it bir kemik kaçırır. Sülo da kaçırmıştı. Kendi kemiği."[96]

"Gülember'in arkasında çok kavga oldu. Evlenecek olanlarla Sülo arasında, karşıt isteyenler arasında. Hiç biri de Gülember'in kaşında gözünde değildi. Hiç biri de Gülember, Gülember diye yanıp tutuşmuyordu. Hepsinin istediği tek şey vardı. Para! Alman parası!"[97]

Karşı cins arasındaki sevgiye dayalı birlikteliğin yanı sıra çıkara dayalı birlikteliklerin de hikâyelerde işlendiği görülmektedir:

"Sadık Bey için en kolay eritilen lokma Naile'ydi. Bu gece hiçbir isteğine karşı çıkacağını sanmıyordu. Görünüm, ortam, çalgı, davul, dümbelek, gösterişli salonlar, çiçekler, sütunlar, direkler, ayak altına serilmiş halılar, Sadık Bey'in önünde eğilen garsonlar Naile'yi çoktan bayıltmıştı."[98]

---

[96] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.181
[97] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.194
[98] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.69

3.2.2.7. Sosyal Tabakalaşma-Çatışma

Köylüler ile şehirlilerin ilişkilerinden ve birbirlerine karşı olan bakışlarından bahseden hikâyelerde köylüler saf, kandırılmaya müsait ve geri kalmışlığı, şehirlilerin de uyanık ve istediğini yaptırma gücüne sahip oluşu görülmektedir.

"Yüz Nomara Zinciri" adlı hikâyede askerliğini bitirdikten sonra İstanbul'a çalışmaya giden Turabı'nın köye dönüşte getirdiği hediyeler ve haberler anlatılmaktadır. Ermeni olan Mıgırdıç'ın yöre halkını yakından tanıdığını ve onlara hediye yolladığını söyleyen Turabı'nın köylülere geri kalmışlığını hatırlatırken tuvalet örneğini verişi dikkate değerdir:

"Mıgırdıç dedi ki, bunları götür, sizinkilere dağıt. Anlasınlar, bilsinler ki, öyle kenarda köşede, köyde dağda oturanların, işini, aşını bilmezlerin payı boktur, çöptür, çöplüktür. Bunlara ver çöplüklerin bokunu püsürünü, belki gözlerini açarlar."[99]

"Linda" adlı hikâyede ise Gürhan Hanım'ın evine temizliğe giden Teslime Bacı'nın, kızı Linda hastalandığında hastanede doktorlar tarafından azarlanması duruma örnek teşkil etmektedir:

"Linda için reçete yazmaya çalışan doktor, sarışın doktora döndü, bir şeyler söyledi. Bayan doktorun yüzü değişti. Dudağını büktü. Karşısındaki çocuğa sıradan bir reçete yazarken, Linda'nın annesine söz vurdu:

---

[99] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.122

-Bizden önce yadların, yabancıların adını koymasını bilirler de çıkardıkları çocuğa bakamazlar, öğrenemezler çocuk bakmayı…"[100]

3.2.2.8. Fertlerin Devlet Mekanizmalarıyla İlişkileri

Fertlerin devletle, devlet adamlarıyla ve dinle olan ilişkisi hikâyelerde farklı açılardan işlenmiştir. Özellikle köylüye hizmet götürme noktasında devleti yetersiz gören köylüleri anlatmaktadır. *"Dönemeç"*te Cilavuz Enstitüsü'nün sınav sonuçlarının ellerine ulaşmaması üzerine yola düşen dört köy çocuğunun hikâyesi anlatılmaktadır. Enstitü'ye vardıklarında sınava alınacak çocukların durumu hakkında öğretmenler arasında yapılan konuşma dikkat çekicidir:

"Yoooo… Eğitimbaşım, çocukların hakları var. Sen yolu izi olmayan, bir küçük mektubun ulaşmadığı dağ başında oturt bunları, sonra da suçu bunları yükle, olur mu? Suç devletin, olmaz… Aferim, çocuklarım, göreyim sizi… Çekinmeden cevap vereceksiniz, diyerek çocukları okşadı."[101]

"Ardahan Yollarında" adlı hikâyede ise geçim sıkıntısı içindeki dul iki kadından muhtar tarafından köy odasına çağırılarak toprak parası istenmesi kadınları öfkelendirir:

"Hürü hemen sordu:

---

[100] Ümit Kaftancıoğlu, *İstanbul Allak Bullak*, YAZKO, İstanbul 1983, s.30
[101] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.48

-Benden toprak parası istemeye mi geldin?

-Almayalım mı, dedi vergici, benim cebime mi giriyor? İsmet Paşa hazretlerinin vergisi.

-Sağır İsmet'e de ki, ben toprağımı ona verdim, gelsin üstüne çullansın, kendisi yesin doysun, çocuklarımı da doyursun, artan onun olsun. Ben ne toprak istiyorum, ne de vergi."[102]

"Yat-Kalk" hikâyesinde Türkmen köyüne Osmanlı'nın cami yapacak olması ve köylünün duruma tepkisi anlatılır:

"Ağdede üsteledi:

-Öyle mi Muhtar? Bıraksın İslâmı da Osmanı, bir avuç Türk'ü korusun. Biz burda ölsek, acımızdan kan kussak bize el uzatmıyor da, deeey düzü dünyayı tutan İslâmla uğraşıyor. Beni kötü söyletme Muhtar; 'Arpaya katsan at yemez, kepeğe katsan it yemez' Osmanı'yı, Osmanı kendini bişey sanıyor."[103]

"Bokböceği" adlı hikâyede ise Erzurum Havalimanı'nda yazarın şahit olduğu bir olay anlatılmaktadır. Amerikalıların havalimanını öncelikli olarak kullanıp yolcu seferlerini aksatması, bir Amerikalının Mehmetçikleri azarlaması ve bekleyen yolcuların yaşananlar kızgınlığı anlatılır:

---

[102] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.64
[103] Ümit Kaftancıoğlu, *Dönemeç*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s.76

"Albay'ın karısının kolları koptu çocuğu tutmaktan, sallamaktan. Yüzü kıpkırmızı:

-Trenle gitseydik keşke İsmet, diyor. Bu Amerikalılar varken bizim yerimiz yok bu ülkede, söyledim sana, diyor kadın."[104]

[104] Ümit Kaftancıoğlu, *Çarpana*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975, s.12-13

4. BÖLÜM

ROMANLARININ YAPI VE TEMA BAKIMINDAN İNCELENMESİ

4.1. Romanların Yapı Bakımından İncelenmesi

4.1.1. Olay ve Olay Örgüsü

Anlatmaya bağlı eserlerde eser, kurgulanmış bir olaya dayanır. Olay ise olup geçen şey demektir. Romancı, kaleme alacağı romanın 'epik' yapısını bu 'olup geçen şey'le (hatta olması mümkün şeylerle) kurar.[105] Şahıs kadrosu, zaman, mekân gibi unsurlar metin halkalarını oluştururken, olay örgüsü bu metin halkalarının bütünlüğüdür.

Yelatan adlı romanın konusu; erken yaşta kuma olan Gülü'nün yaşamını ele alır. 1972 yılında basımı gerçekleştirilen eser 1935-1945 yılları arasında geçer.[106]

Çinali düzlüğünden ot çeken Aşır ve Hüseyin adındaki iki kardeş zorluklarla eve gelir. Hüseyin, abisinin oğlansız oluşunu yermektedir. Hüseyin'in Aşır'a sarf ettiği sözler ağır gelir. Bu kavgadan sonra Aşır, kendisine erkek evlat doğurabilecek bir kadın aramaya başlar. Köyden Civciv adında biriyle beraber Lepez'in torununu Aşır'a isterler. Bu durumu ise Güldene'den gizlemeye çalışırlar. Güldene durumu öğrendiğinde yaylada kalmaya başlar, Aşır ise kuma getirdiği Gülü ile beraber köyde. Aşır, Gülü'ye söz vermiştir Güldene'yi köydeki eve getirmeyeceğine dair ama Güldene köye geldiğinde Gülü durumu kabul etmek zorunda kalır. Bir zaman sonra Gülü bir oğlan çocuğu doğurur ve adı Binali olur. Güldene, oğlancığı bağrına basar.

---

[105] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı (I)*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2008. s.61
[106] Behçet, Necatigil, *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*, Varlık Yayınevi, 1989, s.404

Gülü bir kız çocuğu daha doğurur ama ilki kadar mutluluk kaynağı olmaz. Aşır ve Gülü'nün sekiz çocuğu dünyaya gelir, bir tanesi ölü doğar. Bir zaman sonra Güldene ölür ve Aşır'ın evinde geçim sıkıntısı baş gösterir. Aşır, Gülü ve çocukları alıp Kotanlı'ya göç etmeye karar verir. Kotanlı'da Aşırları Lele ağırlamaktadır. Ancak orada da işler yolunda gitmez. Saskara'ya geri dönmeye karar veren Aşır, bir öküzü kaybettiği için hemen geri dönemez. Gülü ve çocukları, kardeşi Hüseyin'e emanet ederek köyüne gönderir. Bir süre sonra da Aşır köye döner. Aşır ve Gülü kıt kanaat geçinedursunlar, köyün ileri gelenlerinden Selimoğlu'nda kalan oğulları İbrahim geri dönmek ister ancak ailesi buna izin vermez. Bir zaman sonra Gülü, beş çocuğu olanlara para verileceğini duyup Hanak'a gider ve otuz beş lira alır. Kızı Nefise'ye de görücü gelmek isteyenler vardır ama Gülü önlerine set koyar. Bunun üstüne Nefise kaçınca ondan da süt hakkı bir öküz alır. Gülü bu olaylar sırasında yeniden çocuk doğurur ama ölü doğan çocuğa kıtlıkta kimse kafa yormaz, üzülmez. Diğer yandan Binali ve Halil birbirlerinin kız kardeşlerini almak istemektedirler. Anneler de duruma razıdır ama kızlar Sırma ve Miyese istememektedir. Diğer kardeş Yalnız ise, okula gitmeden Gani Ağa'nın evinde okuma yazma öğrenmiştir. Herkes Yalnız'a okuma yeteneğinin Allah tarafından verildiğini konuşmaktadır. Binali, İstanbul'dan yazdığı mektuplarda Miyese'den bahsetmemeye başlamıştır. Bir süre sonra Binali'nin Gıcana'ya tutulduğunu öğrenen Miyese, Gıcana'yla dostluk kurarak aralarını açmıştır. Binali bunun üstüne askere gitmiştir. Miyese de kocaya gitmiştir. Yarım Ağa'dan Miyese'nin süt hakkı olarak bir inek almıştır Gülü de. İbrahim ve Ferman Cilavuz'da okurken, Yalnız da okula başlamıştır. İbrahim, Cilavuz'u bitirip Saskara'da öğretmenlik yapmaya başlamıştır. Köylüler de kızlarını ona vermek için uğraşmaktadır. İbrahim ise Elif'in kızı Hüsniye'yi kaçırmıştır. İki aile arasında anlaşma sağlanınca İbrahim köylülere halk masalları okumaya devam etmiştir köyde. Cennet de Gona'nın oğluna kaçmıştır. Aşır öldükten sonra Binali evini ayırmış ve Gona'nın oğlu Cennet'e kötü davranınca kardeşi Cennet'e sahip çıkmıştır. Çünkü gözü, Cennet'in beş dönüm toprağındadır. Gülü ise bir başına kalmış ve Hanak'tan her gelene oğullarından haber sormaktadır. Her "hayır" cevabında da beddua etmektedir.

Kaftancıoğlu'nun ilk romanı Yelatan'dan farklı olarak Tüfekliler, okuyucuya Mardin ve yöresine ait fikir verme çabasındadır. Mardin yöresine atanan genç öğretmenlerin yaşantılarıyla birlikte yörenin iktidar kavgalarını ne ölçüde hissettiği üzerinde durulmaktadır. Tüfekliler adlı romanın konusu; Enstitüden mezun olur olmaz Mardin'in Derik ilçesine atanan Fevzi'nin orada yaşadıkları ve bölge halkının yaşamıdır.

Uzun süredir atanmayı beklediği öğretmenlik mesleğine sonunda kavuşan Fevzi aracılığıyla Mardin'in portresi okuyucuya çizilir. Atandığı Mardin'e uzun bir yolculuk sonunda ulaşan Fevzi ilk olarak Milli Eğitim Müdürlüğünde alır soluğu. Atandığı yer olan 'Derik'i duyduktan sonra da atanan diğer öğretmenlerle birlikte eski bir arabayla yola çıkarlar. Derik, Mardin'in aksine yeşildir ve Mardin gibi iç karartıcı 'sarı'lıkta değildir. Abdo adında bir Ermeni'nin evinde kalmaya başlayan Fevzi ve diğerleri, heyecanla maaş alacakları günü beklemektedir. Ancak umdukları gibi olmaz maaş işi. Birkaç ay maaş alamazlar, etrafa karşı borçlanırlar. Üstelik kadroları da henüz gelmemiştir. Beklemeyi adet edindikleri o günlerde sabrı öğrenir Fevzi ve arkadaşları. Derslere girmeye de devam ederler bir yandan. Öğrencileri tanıdıkça Derik'i de tanımaya başlarlar. Okul Müdürü de yeni atanan öğretmenlere bazı öğütler vermektedir. Bir gün, Derik'teki güçlü ailelerden ve bölgede var olan 'Ağalık' düzeninden söz açar. Okul Müdürü, kimseyle yakın olmamaları gerektiğini söylerken kimseden de uzak durmak gerekmediğini anlatmaya çalışmaktadır aslında. Fevzi'nin öğrencilerinden Ahmet, Kasro Kanco'da yaşayan Abdürrahim Türk'ün çocuğudur. Fevzi kendini bir anda bölgede uzak durmaya çalıştığı olayların içinde bulur. Çevreyi tanıma isteğinin önüne geçemez Fevzi. Çatışmalarla, ailelerin birbirine üstün gelme arzusuyla, halkın sorgulamadan bir Ağa'nın peşinden gitmesiyle, kişilerin sorgusuz sualsiz Ağa'nın 'tüfeklisi' olmasıyla, Cumhuriyet devrimlerinin bölgeye tam anlamıyla gelememesiyle yüzleşir Fevzi. Okullar tatil olsa da Mardin'den uzak kalmak istememektedir. Tatil dönüşlerini öne çekmektedir. Döndüğündeyse Necimoğlu ile Abrürrahim Türk arasındaki iktidar kavgaları yüzünden yaşanan ölümlere şahit olur. Sokağa çıkma yasakları ve okulların tatil edilmesi gibi olaylar yaşanır. Feodal düzenin nasıl güçlü olduğuna bizzat şahit olmaktadırlar. 73 seçimlerine kadar böyle devam

eden olaylara şahitlik eden genç öğretmenler için Ankara'dan denetmenler gelmektedir. Bölgedeki insanlarla yaptıkları sohbetler ve kendi tavırları sebebiyle sorgulanacaklarını öğrendiklerinde her biri şaşkınlığa uğramaktadır. Soruşturma tamamlandığındaysa her biri bir başka yere gönderilmiştir. Ülkede Demirel'in iktidara gelişiyle kitap sonlandırılmıştır.

4.1.2. Şahıs Kadrosu

Roman bir vaka anlattığına göre, bu vakayı gerçekleştiren bir faili olmalıdır. İnsan olmak zorunda olmayan bu varlığın, olayın ortaya çıkmasında rol oynaması yeterlidir. İnsan kimliği kazandırılmış her şey ve -canlı cansız- her varlık kişi olarak kabul edilir, edilmelidir.[107]

"Yelatan" romanı Kaftancıoğlu'nun yaşam öyküsüdür, demek yanlış bir saptama olmayacaktır. Kaftancıoğlu'nun yayımlanan yaşamöyküsü ile romandaki kişiler arasında birçok benzerlik görülmektedir. "Yelatan" adlı romanda adı geçen kişiler fiziksel özelliklerinden çok olaylar içindeki tavırlarıyla ele alınmaktadır. Bu durum Kaftancıoğlu'nun diğer yapıtlarında da karşımıza çıkan durumla örtüşmektedir. Adı geçen kişiler yetiştiği çevrenin içinden seçildiği gibi, roman boyunca adeta kitaptan fırlayacakmışçasına gerçekçi yanı olan kişilerdir. Aşır, Güldene, Gülü, Hüseyin, Pingel Mahmut, Kıllı Veli, Cennet, Hırsız Hasan, Hırsız Hasan'ın kardeşi Hamza, İsli Yusuf, Kel Ahmet, Civciv, Lepez'in torunu Tenzil, Solak, Bıdıllı, Gıdık, Cıdık, Loplop, Yarım Ağa, Purulcu Naze, Abdal'ın Ali, Güldeste, Türkmen Ali, Melek Ebe, Binali, Nezife İbrahim, Miyese, Ferman, Lele, Çöpür, Ayrangöz, Kavut, Yalnız, Kürt, Bacı Zahla, Yeter, Irıza, Selimoğlu, Gani Ağa, Münip Öğretmen, Topal Bayram, Zeko Ağa, Sağır Hasan, Sivri Hıdır, Fidi Ana, Lelağa, Durhatın, Taştan Ağa, Kişmiş Halti, Sığırpetli yaşlı adam, Mürteze, Dudu, Göbekli'nin Ali, Dumbacı Melek'in Halil, Hür Ana'nın Muhammet, Abdal'ın torunu Çatkılı, Ellik'in oğlu, Paşa,

[107]Mehmet Tekin, *age.*, s.71

Abomların Sıtkı,Zinnet, Zurnacıgilin oğlu, Hasan Öğretmen, Abbas Öğretmen kitapta adı geçen isimlerdir. Lakapları ile beraber adı geçen isimler halk arasında yaygın olarak devam eden "lakap takma" alışkanlığının romandaki karşılığı olarak sayılabilir. Biz romanın oluşmasında en çok rol oynayan kişileri okuyucuya aktarılan özellikleriyle birlikte ele almaya çalıştık:

Gıdaşır-Aşır: Lal Hüseyin'in kardeşi, Kel Ahmet'in oğludur. Olan çocuğu olmamasının ezikliğini duyan bir yapıdadır. Bunu kardeşi ile konuşmalarından sonra kuma arayışına girmesinden anlamaktayız:

"Ben evleneceğim, bana yarar birini bul! Beni bilmez değilsin, bana göre birini…"[108]

Yelatan Dağı'na seslenerek dilekte bulunması maneviyatının kuvvetli olduğunu göstermektedir:

" 'Ey ulu başlar, ey Üçkardaşlar!.. Gezek Dağı, Yelatan! Ey Zıyaratlar Zıyaratı Yelatan!.. Duy beni! Sen kurdu-kuşu besleyen, börtü-böceği geçindiren, binbir yaratığa bağrını yuva eden, binbir yoksulu, kimsesizi, elsizi, dilsizi koruyan, kanadının altına alan Yelatan'sın!.. Ulu dağsın, yücesin, yüceler yücesi!.. Duy beni, beni de duy! Kardaşımın dediklerini duymadın mı, duymaz mısın sen? Herkesin dileğini veren sensin, yetiren sensin! Kardaşımın sözü bana ölümden artık geldi. Ya bana bir oğul ver, ya da al şu varlığımı elimden ki, kimseye boyun eğmeyem. Buna da mı gücün yetmez? Beni sıradan niye seçtin? Ben senin yeşilini mi çiğnedim? Kapıma kul-köle gelenler bile söz eder oldu bana. Kurban olduğum Yelatan bir oğul da bana ver, nen eksilir bağından? Niye beni kargar oldun?' diye uzun bir yakarı sıraladı."[109]

---

[108] Ümit Kaftancıoğlu, *Yelatan*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972, s.14
[109] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.8

Güldene'yle evliyken henüz on dört yaşında olan Gülü ile evlenmiştir. Sessiz sakin birisidir. Ailesine bağlı, çocuklarının fakirlik yüzünden el kapılarında büyümelerini seyreden yapısıyla okuyucuya tanıtılmaktadır:

"Aşır kalktı bir gün Cennet'e gitti. Güldene'den kalan tek anıydı. Cennet'le babasının karşılaşması üzücü oldu. Ağladılar. Cennet, babasından ayrılmadı uzun süre. Ayıramadılar."[110]

Güldene: Aşır'ın karısı, Kınalı'nın kızıdır. Kocasına erkek çocuk verememiştir ama hep onun yanında iyiliği için çabalamıştır. Üzerine kuma getirilen Gülü'ye ısınamamış ancak kocasından yediği dayaklarda da Gülü'nün yanında olarak Aşır'ı suçlamıştır. Gülü'nün doğurduğu Binali'yi evlat edinmiş ve kendisini anne bilmesini sağlamıştır:

"O kış, Güldene elini hiçbir işe vurmadı. Gülü de meme vermedi Binalı'ya. Güldene süte geldi. Baharacak pampallaştı çocuk. Güze inerken Binalı, "Anna-babba" diyebiliyordu. İkinci kışın ortasında, artık anasının Güldene olduğunu kestirmişti."[111]

Ölümüne Aşır ve Gülü bir boğaz eksildi diyerek içten içe sevinmiştir. Topal Bayram ve Güldeste, Güldene'yi ölür ölmez gören köylülerdendir. Fidi Ana ise Güldene'yi yıkayan komşudur.

Gülü: Çakal Hasan'ın kızıdır. Aşır'ın ikinci karısıdır, Güdene'nin kumasıdır. Evlendiğinde on dört yaşındadır:

---

[110] Ümit Kaftancıoğlu, *age*, s.170
[111] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.77

"On dört yaşındaki taze kız- gelin uzandı, açıldı. Aşır ellerini gezdirdi. Yokladı. Sonuca, korkutup ürkütmeden gitmek istiyordu."[112]

"Gülü karşılık vermedi. Tezek gittikçe azalıyordu. Sepet alçağa düştükçe, sırtlamak güçleşiyordu. Gülü diz çöküp sepeti sırtlıyor, elleriyle yerleri tırmalayıp tutunmaya çalışarak, güç kazanıyordu."[113]

"Yelatan amansız kışlarından birini daha geride bırakırken Gülü yapayalnızdı. Evde kalan son çocuğu Rıza da yetişmiş, askere gitmişti. Artık ne kızları, ne oğulları, ne de kocası vardı çevresinde. Tek başınaydı. Kolu kanadı kırıktı. Yolunmuş yığılmıştı."[114]

Kocasına yardım etmekten geri durmayan, yoklukla mücadele eden bir kadındır. Ancak kocasıyla arasındaki yaş farkı sebebiyle köylü tarafından dedikodusu yapılmış ve kocasından dayak yemiştir. Binali, Nezife, İbrahim, Miyese, Ferman, Yalnız ve Rıza'nın annesidir. Sekizinci çocuğu ölü doğmuştur.

Lal Üseyin: Loplop, Sağır Hasan ve Sivri Hıdır ile birlikte Aşır'ın kardeşidir. Kekemedir. Kardeşinin erkek çocuğu olmayışını en çok yerenlerden biridir:

"Adım attı ki Üseyin'in sesi daha da yükseldi:

-Hay seni yere giresin seni! Sen de Tanrı'nın kulu olsaydın, sana da bir oğul verirdi. Ne diyeceğim ben sana? Tanrı seni seçmiş ayırmış sıradan!"[115]

[112] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.28
[113] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.109
[114] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.298
[115] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.7-8

Aşır Kel Ahmet'in evini kapatıp Kotanlı'ya giderken tarlalarına el koymuştur. Gülü ve çocuklar Saskara'ya geri döndüklerinde tarlaların icar hakkını vermek istemez.

"Gülü savurdu ağzına geleni:

-Sen görürsün. Sen ben sürüttürmezsem yerlerde, ben de Çakal Hasan'ın kızı değilim. Sen görürsün kanlı Üseyin! Sen görürsün pepe it! Duuur! Benim de ergişim var. Ölmez! Gelir bir gün!"[116]

Binali: Aşır'ın Gülü'den doğan ilk erkek evladıdır. Ancak Binali doğar doğmaz Güldene onu sahiplenmiş ve büyütmüştür. Topçu Zahla'nın yanında yanaşma olarak büyüyen Binali bir süre sonra çalışmak için İstanbul'a gitmiştir. Arkadaşı Halil'e kız kardeşi Miyese'yi vermek istemiş bunun karşılığında Halil'in kardeşi Sırma'ya talip olmuştur ancak beklenen evlilikler gerçekleşmemiştir. Cennet'e ve Cennet'in topraklarına sahip çıkması Binali'nin uyanık karakterde olduğunu göstermektedir:

"Binali, Cennet'e sahip çıktı. Gona'nın oğlu kötülük edince Cennet kaçıp Binali'ye geliyordu… Binali'nin yatırımı başka: Cennet'in beş dönüm toprağı…"[117]

Nezife: Güllü ve Aşır'ın ikinci çocuğudur. Özellikleri çok fazla ön plana çıkarılmamıştır. Adıhan tarafından kaçırılarak evlenmiştir.

İbrahim: Gülü'nün üçüncü çocuğudur. Bölgenin ileri gelenlerinden Selimoğlu'nun yanında kalırken yedi yaşındayken ailesi istemese de okula yazdırılmıştır:

---

[116] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.149
[117] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.297-298

"Çok geçmedi İbrahim'i okula aldılar. Yaşıtlarıyla gidip gelmeye başladı İbrahim. Binali, İstanbul'dan küçük küçük yardımlarda bulunuyordu."[118]

Okuyup öğretmen oluşu kardeşi Yalnız için de okul yolunu açmıştır. Ayrıca evlilik konusunda da herkes kızını öğretmenle evlendirmek istediğinden şansı yaver gitmiştir:

"Köye para öğretmenlerle girmişti. Herkes kızını öğretmenlere vermeye çalışıyordu. Öğretmenler de her kızı beğenmiyordu."[119]

Miyese: Gülü ve Aşır'ın dördüncü çocuğudur. Abisi Binali'nin arkadaşı Halil ile evlenmek istememiştir. Binali'nin Gıcana ile evlenmesini de engellemiştir. Kendi evliliği için sonunda Yarımağa'nın oğlu Abbas'ı bulmuştur. Annesi vermek istemese de Abbas'a kaçmıştır:

"İşte Miyese de bir koca buldu. Gülü'den doğan, yarım da olsa bir ağaya gitti."[120]

Yalnız: Kaftancıoğlu'nun kendisi olduğunu düşündüğümüz Yalnız, okumaya meraklı, köy odalarında bulduğu her kitabı köylüye okumakla zaman geçiren, abileri Ferman ve İbrahim gibi Cılavuz'a ayak basmayı isteyen bir çocuktur. Cılavuz'daki okul numarası 32'dir. Kendisine kalem ve kitap alabilmek için sevdikleri uzakta olan köylülere mektup yazmaktadır:

---

[118] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.222
[119] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.284
[120] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.276

"Yalnız da Cılavuz'a ayak atmıştı. Üç oğlu da Cılavuzlu olan, öğretmen olmaya yüz tutan Gülü'nün sesi gürdü."[121]

Cennet: Aşır ile Güldene'nin tek çocuğudur. Kız olduğu için ailenin devamını getiremeyeceği düşünülmüş ve Gülü'nün kuma gelmesinden sonra dedesinin evine gönderilmiştir. Annesinin ölümü üzerine de orada kalmıştır. Babası Aşır'a düşkündür. Babası öldüğünde çok üzülmüştür:

"Cennet geldi babasının üstüne. Çok sessiz ağlıyordu; geride, karanlıkta."[122]

Civciv: Aşır'a Gülü'yü kuma olarak bulup getiren köylüdür. Bunun karşılığında kazancı bir çuval un olmuştur:

"Civciv içeri seslendi:

-Kız, kıuz! Karı su hazırla, çocuklara ekmek pişir, bir çuval un getirdim."[123]

Lepez'in torunu Tenzil: Çakal Hasan'ın kızı Gülü'ye bakan köylü kadındır. İki buçuk çuval un karşılığında kızı Aşır'a vermeyi kabul etmiştir.

"Civciv yapıştırıyor öküzlere çubuğu. Bir solukta Piklop'a çıktılar. İki buçuk çuval un Tenzil'in evinin ortasına dikildi. Sen de Gülü'yü bizim evin ortasına böyle dikeceksin, dedi Civciv."[124]

[121] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.288
[122] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.295
[123] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.20
[124] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.20

Kaftancıoğlu, "Tüfekliler" romanında, kişilerinden biriyle kendisini özdeşleştirerek okur karşısına çıkmaktadır. Anlatmak istediği her türlü olay ve olguyu kahramanlarının ağzından vererek kendi düşüncelerini ortaya çıkarmaktadır. Kendi düşüncelerini kişilerle harmanlayarak okuyucuya iletmek istediği mesajı aktarmaktadır. Kahramanların fiziksel portrelerini çizmeden düşüncelerini sivrilterek aktarmayı tercih etmektedir.

Fevzi Işık: Kaftancıoğlu'nun kendisiyle özdeşleştirdiği kahramandır. Karslıdır. Derik'e atandıktan sonra ikinci sınıfları okutmaya başlamıştır. Uzun süredir öğretmen olmayı bekleyen genç bir öğretmendir. Öğrencilerinin mensup olduğu ailelere bakmaksızın onları bağrına basan, düşünceli ve meraklı bir yapıdadır. Aynı zamanda idealist bir yanı da bulunmaktadır. Millî duyguları yüksek bir karaktere sahiptir.

"Karşıt güçlerin, ağaların gözlerinin ışığı. Fevzi bunları ayırmadan, hiçbir ölçüye, biciye, tartıya vurmadan, hepsini öğrenci olarak seviyordu, bağrına basıyordu."[125]

"Daha okuyacaktı. Yüksek bir öğrenim yapmak istiyordu Fevzi. Güçlü olmak, kendini şu çamura sokmuş olanlara bol bol sövmek, yumruk sıkmak istiyordu."[126]

"Fevzi kendini; ülke sorunlarını çözüme götürmeyi, mutlu bir ortam yaratmayı amaçladığını sanan basına benzetiyordu. Ne yapıyordu Fevzi? Birçok olayı görüp izlemek, belki bugün bunları çok çok yazıp ortaya koymak, dökmek." (TÜFEKLİLER, s.244)

Özcan Tufan: Fevzi ile beraber göreve yeni başlayan Muğlalı bir öğretmendir. Akıllı ve kıvrak zekâlıdır.

---

[125] Ümit Kaftancıoğlu, *Tüfekliler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1974, s.83
[126] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.141

"Yanındaki Muğlalı Özcan etini sıktı."[127]

" Özcan dedi ki:

-Çarşamba Boyacı, perşembe Mahmut, cuma Şevki, cumartesi ben, pazartesi de Ekrem yapsın. Böylece bir hafta karnımız doysun."[128]

"'Kuze kere' Kürtçe bir sövgü. Özcan yeni öğrenmişti. İkide bir Fevzi'ye satıyor. Fevzi Kürtçe bilmiyor ya, Kars'ta Kürtlerle ilişkisi olmuştur."[129]

"... Özcan:

-Ayıptır yahu kalkın bir namaz kılalım, dedi.

Remzi'yi kızdırmak, eğlencelik bir konu çıkarmak istiyordu. Bu çağrıdan en çok ürken Şevki oldu:

-Özcan Bey, bırak bu namaz abdest işini! Şakası bile olmaz bunun, canım sıkılır."[130]

"Mahmut kıpkırmızı kesildi. Çünkü Özcan'ın sözleri Mahmut'a hep batardı bir, ikincisi Özcan Mahmut'a hep ciddi söz ederdi."[131]

Mahmut Ak: Sivaslı, cesur yürekli ve Kürtçe bilen bir öğretmen olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

[127] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.7
[128] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.16
[129] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.18
[130] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.57
[131] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.93

"Sivas'tan Mahmut Ak, Çankırı'dan Şevki Eyriağaç, Gümüşhane'den Dursun, İzmir'den Ekrem, Çorum'dan Satılmış Boyacı, Akçadağ'dan, Dicle'den gelen gelene."[132]

"Mahmut, Şevki, Ekrem, Fevzi 'yaşa var ol' diye bağırmaya başladılar daha birinci sorguda."[133]

"Mahmut'un sesini kısarak, gülerek söylediklerini Kürtler sanki anladılar. Mahmut'a dönüp dönüp sordular bir şeyler. Mahmut geçiştirdi."[134]

"Ah bir güzel çevirsem de Kürtçenin güzelliğini görsen, dedi Mahmut."[135]

Şevki Eyriağaç: Çankırılı öğretmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Hantal yapılı ve uyuşuk zekâlı olarak tarif edilmektedir. Her olaya gülmeyle karşılık vermektedir.

"Maça kızıyla Şevki ilgilenmeye başladı. Hantal yapısı, uyuşuk zekâsıyla taban tabana! Kıvraklık, çabukluk, uyanıklık ister oyunlar. Şevki ayak uyduramadı."[136]

"Şevki güldü:

-Ha ha ha…

Şevki'nin gülmesine hem Mahmut kızdı, hem Abdo."[137]

---

[132] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.6
[133] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.20
[134] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.52
[135] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.69
[136] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.86
[137] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.96

Necimoğlu: Rutan Aşireti'ne mensup, DP'nin Derik Belediye Başkanı'dır. Haramili Ahmet Ağa adında bir yardımcısı vardır. Yörenin hatırı sayılır isimlerinin başında gelmektedir.

"Ermenilerden bir tek kişi kahve işletiyor. İki katlı tek bir yapı var. O da Usep'in. Belediye Başkanı Necimoğlu, DP İlçe Başkanı Reşat Bey, Necimoğlu'nun çevresi, ileri gelenler hep burada oturuyorlar. Öğretmenler de gidiyordu. Kahvede satranç vardı. Necimoğlu satrancı seviyordu."[138]

"Ahmet Necimoğlu'nun adı öğretmenler arasında 'Vallah Dibodur' diye geçerdi. ... Necimoğlu çok şık giyinirdi. Denebilir ki, giyimi öyle pek ünlü kimselerde yoktu. ... Giydiğini yakıştırırdı. Boylu bosluydu. Aşağı gözeden su içmeyen biriydi. Herkese selâm vermez, herkesi görmezdi. Çok işi, çok düşüncesi, çok uygulaması yakınlarınca yerine getirilirdi. Onun düşüncesini, görüşünü öğrenmek, bilmek kimsenin ağzının aşı değildi. Hiçbir Cumhuriyet Bayramı törenine katılmazdı, konuşmazdı. Konuşmak, söz söylemek küçük düşürür kanısındaydı. ... Diyarbakır'la sıkı işi olurdu. Bir oğlu Diyarbakır Amerikan Kolej'de okurdu. ... Necimoğlu, tek başına hiç mi hiç gezmezdi. Gezmemiştir. Gün indikten sonra da, dışarda kimse göremezdi onu."[139]

"Kürtlerde, hele Necimoğullarında kadın her şeydi. İyi gözle bile bakılması kurşunları kuş gibi uçururdu."[140]

"Fevzi, Necimoğlu'nu andı: Yaşamak için doğmuş, içmek, gezmek, tanıdıklarıyla, yakınlarıyla eğlenmek için yaratılmış Necimoğlu nasıl kapandı eve?

---

[138] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.23
[139] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.24-25
[140] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.31

Nasıl dayanıyor tutukluluğa? Derik'e, Ankara'ya sığmayan Necimoğlu şimdi dört duvar arasına sığdı demek."[141]

"Derik üçlü bir yönetim altındaydı. Rutan reisi Necimoğlu, Necimoğlu'nun arkasında dayanak olan DP hükümeti, Necimoğlu'nun göz kırpmasıyla iş yapan memurlar."[142]

"Konuşmazdı Necimoğlu bir ilkokul öğretmeniyle, indiriş (1) etmezdi."[143]

"Necimoğlu Derik'teydi. Seçimler kapının ağzında. 73 seçimleri karışık, hızlı, bir büyük sınavdı. Türkiye'deki düzeni beğenmeyenlerin, Fevzilerin seçimi olacaktı. Necimoğlu'nun seçimden bir beklediği yoktu. Bunu, bir içki akşamında açıkça söylemişti. Seçimi geçiştirip dönmek istiyordu İstanbul'a. Demirel bu kez de kazanırsa, İstanbul'a hepten, sapasağlam yerleşmek olanağı, fırsatı doğardı."[144]

Abdürrahim Türk: Genco Hüseyin'in torunu, Kanco aşiretinin başkanıdır. Fevzi'nin de çocuklarını okuttuğu bir ailenin reisidir. Necimoğlu ile aralarında eskiden bu yana süregelen bir anlaşmazlık vardır. Çok akıllı, genç, uslu, geliri-gideri bol biri olarak tarif edilmektedir. Ahmet Türk'ün abisidir aynı zamanda.

"Abdürrahim Bey, Mardinlidir. Çöl olduğu gibi kendinindir. Bir şatosu vardır, dağ! Soyadını Atatürk vermiştir."[145]

---

[141] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.70
[142] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.89
[143] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.267
[144] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.288-289
[145] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.251

"Abdürrahim, tek bir yanı bile kesmeyen kılıcının iki yanını keskinleştirmek istiyordu. CHP'den ayrıldı, AP'ye girdi. Böylece kılıcın iki yanı da kesecekti."[146]

"Abdürrahim, dağıtılan toprakların önüne geçmek istiyordu. Tek yanlı, karşıt güçler yaratırcasına davranışı önlemek istiyordu."[147]

Selo: Fevzi'nin sürekli sohbet ettiği, Ağalık düzeni içinde büyümüş bir ağa kardeşidir. Genellikle düşüncelerini açıklıkla ortaya koyan ve haklı çıktığı olaylara şahit olduğumuz birisidir.

"Selo da umutlansın, canlansın, düşüncelerine adım uydursun diye söz atıyordu Fevzi, Selo'ya ses veriyordu. Selo sessiz, Selo küskündü. Herkese! En çok diline doladığı da Cumhuriyet'in ilk yılları, ilk yapıcıları, yöneticileri, Atatürk!"[148]

"Selo saklama sen ağasın, toprağın da var, köylerin de var."[149]

"Selo'nun hiçbir partiden umudu yoktu."[150]

Remzi Özbay: Fevzi ile beraber atanmış, Yozgatlı bir öğretmendir. Babaannesiyle beraber yaşamaktadır.

"Yozgat'tan Remzi Özbay, Muğla'dan Özcan Tufan."[151]

---

[146] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.270
[147] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.272
[148] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.101
[149] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.103
[150] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.103
[151] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.6

"Remzi geldi salı günü. O da 'ebe' dediği babaannesini getirmişti."[152]

Abdo Ermeni: Eskicilik yapmakta olan Derikli bir adamdır. Türk- Ermeni olaylarını hatırlatıcı konuşmaları vardır.

" Eskici Abdo'nun evi. ... Çocukluğundan Fevzi'ye üç anı kalmıştı. Açlık, sopa, Ermenilerin ezgisi, yakıp kesmeleri. ... Evin kirası altmış liraydı. Genç öğretmenler yatıyor içinde. ... Bir gün Fevzi,

-Sen şu akrep işine bir çare bul, dedi Abdo'ya.

-Senin atan deden insanları kesip asıyor da, akrebi sen yok edemiyor musun, demez mi?

Tepesi attı Fevzi'nin. Konuşmak, anlaşmak yerine kovdu, sövdü. Bunun üstüne Abdo, arkadaşlara demiş ki 'Evimi boşaltın. O Karslı aranızda olduğu için sizi oturtmam' demiş. Arkadaşlar araya girdiler. Fevzi özür diledi. Çağırdı, başköşeye oturttu. Ne çıkar. Onda kuyruk acısı, Fevzi'de de oğul acısı."[153]

Jandarma Komutanı: Burdurludur. Yüzbaşı rütbesine sahiptir.

"Aslında güvenlik güçleri kendilerine beslenen güvensizliği bilmeliydiler. Güvenlik güçlerinin görevi, yetkisi, yapacağı yapmayacağı konusunda tartışma, yorumlama, yön verme gibi açıklamalar yapılmalıydı. Fevzi, şu anda bile açmak istiyordu. İlle yüzbaşıyla, az çok, açık kapalı birkaç kez söz etmişti, yoklamıştı komutanı. Komutan her şeyi bildiğini bin kez söylemişti. İki sözünün biri 'bize bunu harbiyede öğrettiler, biz bunu biliriz, en iyisini biliriz…' Bu ölçüde yetiştiğini, en iyisini bildiğini sanan kişiye, bir şeyler anlatmak, anlatmaya çalışmak olanağı var mıydı?"[154]

---

[152] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.136
[153] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.9-10
[154] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.242

Yaşar: Sulakyurtlu'dur. Telbisim Köyü'ne atanmıştır. Futbolu seven bir yapıya sahiptir.

"Bir de Yaşar adında, Sulakyurtlu birisi atanmıştı Telbisim köyüne. O daha iyi oynarmış. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün takımındaymış."[155]

Dursun: Gümüşhaneli bir öğretmendir.

"Sivas'tan Mahmut Ak, Çankırı'dan Şevki Eyriağaç, Gümüşhane'den Dursun, İzmir'den Ekrem, Çorum'dan Satılmış Boyacı, Akçadağ'dan, Dicle'den gelen gelene."[156]

Satılmış Boyacı: Çorumlu öğretmendir. Düşüncesiz, gamsız bir yapıya sahiptir.

"Sivas'tan Mahmut Ak, Çankırı'dan Şevki Eyriağaç, Gümüşhane'den Dursun, İzmir'den Ekrem, Çorum'dan Satılmış Boyacı, Akçadağ'dan, Dicle'den gelen gelene."[157]

"Ne duygusuz, düşüncesiz çocuktu Boyacı!"[158]

Asker Efendi: Ortaokulun odacısıdır. Kendisine ne denilirse yapan bir kişidir. Emir-komuta zincirine sonuna kadar bağlıdır.

---

[155] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.8
[156] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.6
[157] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.6
[158] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.133

"Derikliler imreniyorlardı odacı Asker'in durumuna."[159]

"Asker Efendi süklüm püklüm bir davranış gösterdi. 'Ne yapayım ekmek kapısı, keşke gelmesem…' der gibiydi. Sonradan gitmiş Ortaokul Müdürüne Fevzi'yi çakmış. Demiş ki: ' Öğretmen Fevzi kızıyor bana. Kızın alınması da ne demek?' diye kızıyor."[160]

Müdür Münir Bey: Öğretmenleri tarafından sevilen, sayılan bir okul müdürü. Fevzi'nin Mardin'de atandığı okulda görev yapmaktadır. Öğretmenlerine sahip çıkan babacan bir tavır sergilemektedir. Ramazan ayında sigara içmesi de onun dini yönünü gösteren önemli örneklerdendir.

"Önceleri müdürün görünüşü öğretmenleri kuşkulandırırdı. Sonra sonra anladılar onun iyi bir yönetici olduğunu, sevdiler. Güldürürdü, hoş konuşurdu. Hele ramazanda sigara içmesi ne hoştu. Dışarda içmezdi. Kimsenin olmadığı aralıklarda, masasının başında yakardı.

-Hocam hem orucum dersin, hem sigara, diye sorardı Fevzi.

-Benim inancıma, mezhebime göre sigara orucu bozmaz, derdi. Gülerdi."[161]

"Münir Bey sıkkındı. Soruşturucu, araştırıcı denetmenlere yardım eder görünüyordu, saygılı görünüyordu. İlle, içten içe kanlarını içmek istiyordu."[162]

Halil Tatlıcı: Derik'te açılan ortaokulun müdürüdür. Özenti bir yapısı olan yeni müdürün Tülin adında bir de kızı bulunmaktadır. Denizlilidir.

---

[159] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.193
[160] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.194
[161] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.11
[162] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.282

"Ortaokul açıldı Derik'te. Müdürlüğüne Halil Tatlıcı adında biri geldi. Şişmanca, bol saçlı, kalın paltolu. Tok, kalın, kocaman sesli."[163]

"Hele Müdür Halil'in bir küçük kızı ilkokula başladı ki, Asker Efendi'nin günleri ilkokulun kapısında geçiyordu. Kız azıcık çelimsiz, kara kuru, sevimli biriydi. ... Tülin'i alıp eve götürürdü. ... Halil Bey'de büyük bir özenti vardı."[164]

Melina: Mahmut'un ev sahibinin kızıdır. Ermeni asıllı bir genç kız olan Melina ılımlı, güleç ve utangaç biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Fevzi ile de aralarında bir yakınlaşma olmuştur.

"Melina Fevzi'ye bir bakış attı. Yakalandı. Bakışlarını kaçırmadı. Sıradan bir adama, Mahmut'a, yabancı, babası gibi birine bakarmışça baktı Fevzi'ye."[165]

"Aslında kız da sevimli, güzeldi. Hele şaşılır ölçüde Türk giyimine benzer kılıkta. Adı da öyle Ermani adı gibi değildi, Melina. Melike, Meliha gibi bir ad. Sevimli bile. Fevzi'ye kalırsa en tatlı adlardan birisi."[166]

Hayriye Hanım: Mahmut'un memlekette evlenerek Mardin'e getirdiği karısıdır. Konuşkan, insan canlısı bir tavrı vardır. Fevzi ile Melina arasında yaşananlara şahitlik etmektedir.

"Hayriye Hanım, Fevzi'nin onu çok sevdiğini, isterse alacağını söylemiş. Melina evet-hayır diyecek değildi. Fevzi için evetin de hayırın da önemi yoktu. 'Evet'

[163] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.193
[164] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.193
[165] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.127
[166] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.127

dese alamaz, almaz, 'hayır' dese bakmaktan öpmekten caymaz, ger durmaz. İlle tepkisi nedir onu bilmek istiyordu. "[167]

"Hayriye Hanım kadın süslerine karşı olan tutkusuyla mı yoksa Fevzi'ye yol mu gösterdi:

-Ben de şaştım. Kehribar olana baksana, dedi perde arkasından."[168]

Niyazi Akı: Fevzi'nin yardım için kapısını çaldığı Diyarbakır Valisidir. Eskiden Kars Valisi olarak görev yapmıştır.

"Şevki o akşam trene bindi, Ankara yolunu tuttu. Fevzi kaldı. Şehrin valisini sordu. 'Niyazi Akı' adını duyunca, tanıdı. Kars valiliği de yapmıştı Niyazi Akı. Atak, becerikli biriydi. Cılavuz'a gelirdi, konuşurdu. Sabah valiye çıkıp durumu anlattı."[169]

Yunus Taşdelen: Karslı, orman başmüdürüdür.

"Orman Başmüdürü Fevzi'nin elini sıktı:

-Yunus Taşdelen. Karslıyım ben de. Niçin bana gelmedin? Valiye gitmene gerek yoktu. Ben seni birkaç ay işe sokarım, dedi."[170]

Gökalp: Orman Yüksek Mühendisidir.

"Fevzi'yi orada yeşil gözlü, candan, genç, sarı saçlı birisi karşıladı:

-Ben Orman Yüksek Mühendisi Gökalp, dedi."[171]

---

[167] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.128
[168] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.130
[169] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.188
[170] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.188
[171] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.188

"Gökalp Bey, kuzu yenip içki içildikten sonra köylülere paralarını dağıttı. Köylüler iş yapmıştı, emek vermişti, dağlara alın teri dökmüştü. Gökalp Bey, Fevzi, ormancılar 'ormancılık' yapmışlardı (!)."[172]

Bekir: Tahtabeş'e atanan yeni öğretmendir. Malatyalı'dır. Özentidir. Çevresi tarafından pek sevilmemektedir.

"Tahtabeş yolculuğuna hiçbiri yanaşmadı. Fevzi gitmek istedi. Tahtabeş'te Nejat Kırsaçlıoğlu adında bir arkadaşları vardı. Ankara'ya uçtu. Bu yıl yeni bir öğretmen veriler oraya. Malatyalı. Adı da Bekir. Halil Bey'in benzeri. Sevmiyorlardı. Özenti birisiydi."[173]

Şıh Seydo: Mardin'de ağalık ve şeyhlik yapan biridir. Sözünü çiğneyip geçmek pek mümkün olmamaktadır.

"Oranın ünlü, adı sanı Ankara'ca, Menderes'çe, Reisicumhur Celâl Bey'ce bilinen Şıh Seydo'su vardı."[174]

"Şıh Seydo, hazırlanan odaya kurulmuştu. Adamlarını yol üstüne çıkarmıştı. Valiyi alıp konağa, Seydo'nun ayağına getireceklerdi. ... Şıh Seydo, yerlere girmişti. Demek kendini çiğneyecek bir adam vardı ha?"[175]

Şeyh: Suriye'den gelmiştir. İri yapılı, kendine güveni tam biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

[172] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.192
[173] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.201
[174] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.235
[175] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.236

"Suriye'den Halep'ten şeyh gelir. ... İri yapılı, ayı gibi bir adam Şeyh. Tek gözlü bir dama yakışmıştı. Diz üstü çökmüştü. Kürtler de diz üstü. Şeyh yastıklara, döşeklere kurulmuştu. Başı egalli, uzun ak çarşaflı, uzun sakallı. İri bıyıkları, parlak egali daha ilginçti. Çarşafı ipekten, pırıl pırıl. Ak bir entari giymişti. Kaçak Suriye ceketi, uzun, upuzun entari altında kıllı bacakları kara kara. İğrenç, çirkin, ilkel biri. Beş bin yıl öncenin tapınaklarında yaşayanlara nasıl da benziyordu. Tütün kaçak, sigara kaçak, kâğıt kaçak demenin gereği yoktu, çünkü şeyh kaçaktı. Suriye'den sınırdan nasıl geçiyordu?"[176]

Sabri Bilik: Deriklilerin 'Doktor Cav' , 'Göz Doktoru' adını verdiği sağlık görevlisidir.

"Doktor-u Cav diye çağırılan bu sağlıkçı, Güneyde çok görülen göz hastalıklarına bakardı. Trahom'u bir öğrenciden alır, öbürünün gözüne bulaştırırdı. Çok az tatil yaparmış gibi ilkokulun, trahomun yaygınlaşmasından da bir hafta daha kapanmasına ortam hazırlamıştı. O yüzden adını Derikliler 'Doktor Cav', 'Göz Doktoru' koymuşlardı. Yeni hastanedeki içki sofralarını sağlıkçı, gözcü yapardı. Adı Sabri Bilik'ti. Şarkıcı Orhan Şener'e sahip çıkardı. 'Teyze çocuklarıyız.' derdi. Onun gibi şarkı türkü karışımı bir şeyler söylerdi, söylemeye çalışırdı. İçki masalarının, hastanedeki eğlencelerin değişmez sesiydi."[177]

Yılmaz Türker: Doktordur. Derik'te görev yapmaktadır. Güce tapan bir tutum sergilemektedir.

"Çıkıp minareden 'ben dinsizim, Allahsızım' diye bağırsa gene yürütür işini. Onun en büyük dayanağı devletin doktoru olmasıydı. Doktor olması değildi.

[176] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.202-203
[177] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.173

Sarsılmaz, yıkılmaz dayanağı Derik Ağası, Beyler Beyi Necimoğlu'ydu, Rutan Reisiydi. Bu yüzden doktor, Özcan'a değil, kimseye bakmadı Derik'te."[178]

Ermeni Tano: Hayvancılıkla uğraşan bir Ermeni'dir.

"Ermeniler tarım-toprakla, hayvancılıkla uğraşıyorlardı. Keçi, sığır, at, eşek besliyorlardı. Hayvancılık üstüne adı yaygın olan; Tano. Tano bir Ermeni. İri yapılı, iri burunlu, kalın, kaba sesli. Açık yürekli biriydi."[179]

4.1.3. Mekân ve Zaman

Kaftancıoğlu, bu romanıyla, edebiyatımızda az bilinen bir bölgenin coğrafyasını vermektedir. Ele aldığı coğrafya pek geniş sayılamaz. Kars ve Ardahan adı anılan mekânların başında gelir. Anlatılan coğrafya Gıdaşır ve ailesinin bir ara göç etmesiyle Sarıkamış'a kadar uzanır. 'Yelatan, Ulgar, Cinali Düzlüğü, Üçkardaşlar, Sığırpet, Yelönü, Kırmızı Gözele, Çiftepınarlar, Gezek Dağı, Cilavuz, Kars, Ardahan, Sarıkamış, Çamçavuş Düzü, Abalet, Çaykelek Suyu, Saskara, Kotanlı, Vardosan, Çobangeçmez Kayası, Masatlıdağ, Hanak, Urartu Kalası, Sudökülen ve yaylalar' açık-geniş mekânlara örnek gösterilebilir. Kapalı-dar mekânlar olarak 'Gıdaşır'ın evi, yayladaki ev, Tenzil'in evi, Selimoğlu'nun evi, Dudu'nun damı, Gani Ağa'nın evi, Sığırpetlilerin evleri' sıralanabilir.

"Kendine güven vererek sallandı Abelet'ten. ... Sökün ettiler Biceli'nin Çayırları'nın üstünden."[180]

---

[178] Ümit Kaftancıoğlu, *age.,* s.171
[179] Ümit Kaftancıoğlu, *age.,* s.189
[180] Ümit Kaftancıoğlu, *Yelatan*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972, s.9

"Çıkıp gitmeyi, gene Lepez'in evine sığınmayı düşündü. Kendini Çobangeçmez Kayası'ndan atmayı düşündü, başını alıp gitmeyi düşündü."[181]

"Gülü utanıyordu. Deey Ardahan'ı, Ardahan'ı değil de, Meşeardahan'ı bırakıp Sarıkamış'ın bir köyüne gelmişlerdi. İşi-gücü olmayan, çoluk-çocuk, bütün Kotanlı başlarındaydı."[182]

Kaftancıoğlu bütün coğrafyayı tanıtabilme adına yer adlarını vermeye çalışsa da aslında anlattığı tek yer vardır: Yelatan. Yelatan bir dağ olmanın ötesinde köylünün yarattığı bir efsaneye dönüşmüştür. 'Yelatan isterse her şey olur, istemezse olmaz' fikri roman boyunca kendisini gösterir. Köylüler Yelatan'dan isteyen ya da Yelatan tarafından cezalandırılan kişiler konumundadır. Daha romanın başında Aşır'ın kardeşi Lal Hüseyin'le tartışması sonucu ettiği dua, Yelatan hakkındaki bu izlenimi doğrular niteliktedir:

" 'Ey ulu başlar, ey Üçkardaşlar!.. Gezek Dağı, Yelatan! Ey Zıyaratlar Zıyaratı Yelatan!.. Duy beni! Sen kurdu-kuşu besleyen, börtü-böceği geçindiren, binbir yaratığa bağrını yuva eden, binbir yoksulu, kimsesizi, elsizi, dilsizi koruyan, kanadının altına alan Yelatan'sın!.. Ulu dağsın, yücesin, yüceler yücesi!.. Duy beni, beni de duy! Kardaşımın dediklerini duymadın mı, duymaz mısın sen? Herkesin dileğini veren sensin, yetiren sensin! Kardaşımın sözü bana ölümden artık geldi. Ya bana bir oğul ver, ya da al şu varlığımı elimden ki, kimseye boyun eğmeyem. Buna da mı gücün yetmez? Beni sıradan niye seçtin? Ben senin yeşilini mi çiğnedim? Kapıma kul-köle gelenler bile söz eder oldu bana. Kurban olduğum Yelatan bir oğul da bana ver, nen eksilir bağından? Niye beni kargar oldun?' diye uzun bir yakarı sıraladı."[183]

---

181 Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.33
182 Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.103
183 Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.8

Kaftancıoğlu olayın akış zamanını ilerletirken şu zaman ifadelerini kullanmayı ihmal etmez: "Karanlık, bir sabah, bir gün iki gün derken, tan atarken, akşam, erken, kiraz ayı, yirmi gün, oruç zamanı, herk zamanı, zemheri, horoz ötümü, bahar, üç gün, o kış, ikinci kış, üçüncü kış, koç katımı, kırkikindiler." Mevsim olarak bahar, yaz, güz ve kış geçmektedir. Zamanın kullanımında diğer bir unsur da özetleme tekniğini kullanmasıdır:

"Görmüş geçirmiş bir evden Kınalı'nın kızı. Öyle de bir evin gelini. On üç yıl oldu evleneli, Kel Ahmet'in ocağının taşını öpeli."[184]

Kaftancıoğlu "Tüfekliler" romanıyla, Kars-Ardahan bölgesinin dışına çıkarak Güneydoğu insanlarının yaşamını ele almıştır. Atandığı Mardin'in Derik ilçesinde görüp şahit olduğu olayları "Fevzi" karakteriyle okuyucuya aktarmaktadır. Öncelikle Mardin'in Derik ilçesine atanan Fevzi'nin gözünden Mardin okuyucuya tanıtılmış daha sonra da olaylar oluş sırasıyla aktarılmıştır. Mekânlar gerçekçi betimlemeler arasında okuyucuya sunulmaktadır. Yer adları oldukça fazla sayılsa da olayların geçtiği asıl mekânlar değişiklik göstermemektedir. Açık-geniş mekân adları şöyle sıralanabilir: Kars, Erzurum, Sivas, Çetinaya, Diyarbakır, Adana, Toprakkale, Halep, Mardin, Derik, Mezopotomya, Yozgat, Muğla, Çankırı, İzmir, Çorum, Akcadağ, Dırfıs, Telbisim, Gap, Selme, Goğenni, Kureççi, Mirekerei, Koçhisar, Kızıltepe, Mazıdağ, Şahvelet Köprüsü, Fırat, Suriye, Cizre, Yenikapı, İstanbul, Şişli, Abdülaziz Dağı.

Kapalı-dar mekân adları ise şu şekilde sıralanabilir: ilkokul binası, Abdo Ermeni'nin evi, Millî Eğitim Müdürlüğü binası, Usep'in kahvesi, Mahmut'un evi, Valilik binası, Mehmet Kurt'un iş yeri, Kasro Kanco, Hamo'nun yeri, Derik'teki evler.

[184] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.11

Mekân adlarının oluşumu ile ilgili de bazı bilgiler verilmiştir. Kaftancıoğlu, yerlerin adlarının konulma hikâyelerini de dinlediği gibi aktarmaktadır.

"Şatoyu yaptıran çok genç bir ağaymış. Adı Genç Hüseyin. Kürtçedeki her sözün sonuna eklenen 'o' seslisi bu adın arkasına gelerek 'Hüseyin Genco' diye söylenmiş. Daha sonra şato ortaya çıkınca da Hüseyin Genco'nun şatosu anlamına Kasro Genco, Kasro Kanco denmiş."[185]

"Anadolu'nun, Anadolu insanının gözünden yaş akıtan öyküler, destanlar vardır. Bunlardan biri Âşık Garip adını taşır. Âşık Garip, Tiflis'ten kalkar Halep'e gelir. Yedi yıl çalışır. Kazanacak, sevgilisinin, yavuklusunun babasının isteğini yerine getirecektir. Âşık Garip'in yol arkadaşı, can yoldaşı Şahvelet'tir. Şahvelet, Âşık Garip'in yavuklusu Şahsenem'i içten içe sevmektedir. Böyle bir çatal sevgiyle, içten düşman, dıştan dost olarak yola çıkarlar. Şahvelet, Âşık Garip'in gömleğini çalar. Çölde bir kuş vurur. Kanını gömleğe sürer, Tiflis'e döner. Şahsenem'e gösterir, 'Senin Garip öldü, işte kanlı gömleği, kurt kuş yedi onu' der. Şahveletle Âşık Garip bu çölden, buralardan birlikte geçerler. Âşık Garip'in adı yaşamaz da buralarda, Şahvelet'in adı yaşar. Arkadaşı düşmanı, kötülük yolunu seçenler, o yıllarda bile el üstünde tutulurmuş. O yüzden olacak, çölü yarıp geçen bir su vardır, Fırat kollarından biridir, adı; Şahvelet Suyu'dur. Üstünde Şahvelet Köprüsü"[186]

"Zeko'yla öğretmenlerin oturduğu tepenin adı 'Tahte Kıze Krale'. Karşı tepe 'Gevre Fırıne' adını taşıyormuş. Deriklilerden bazıları Gevre Fırıne tepesine, Gavure Fırıne diyorlardı. Eğer Zeko'nun dedikleri doğruysa 'Taş Fırın' anlamını taşıyor. Derikliler doğruysa 'Gavur Fırını' anlamına geliyor. Gevre, çölde, Derik'te kızlara verilen ad. Yezidîlerde, Süryanîlerde, Kürtlerde sayısız kız adı Gevre'dir. Taş gibi kız, beton gibi kız anlamına gelmeliydi bu ad. ...Kral Kızının Tahtı, Gevrenin Fırını!"[187]

---

185 Ümit Kaftancıoğlu, *Tüfekliler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1974, s.46

186 Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.66

187 Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.80

Romanda ele alınan olaylar; bir yaz günü Fevzi'nin Mardin'e atanmasıyla başlayıp 1973 seçimleri ile son bulmuştur. Olayların akışından "yaz günü" olarak belirtilen zamanın 1956 yılına rastladığını söylemekte sakınca yoktur. Olayların anlatımı sırasında kısa, orta ve uzun süreli zaman dilimleri de kullanılmaktadır: Kasım ayı, Yerli Malı Haftası, Aralık ayı, bir ilkbahar ayı, 1958 yılının Mayıs'ı, Fevzi'nin yaz tatili dönüşü, 12 Kasım, Ramazan ayının başlangıcı, düğün zamanı, okulların tatil edilişi, 21 Nisan'da Melinaların gidişi, yaz boyu, 1973 seçimleri, Eylülün 25'i.

"Fevzi de altı yıllık düşün gerçekleşmesine sevindi. Çarçabuk bir dünya kurdu, paralı, pullu, mutlu… 'Mardin'e atandınız, on beş gün içinde görevinize…' Ne yolluk, ne para… Borç buldu yol parasını. Düştü yola."[188]

"Devlet tapusuna, devlet adına bir işlem görmemiştir çöl. Oysa tapuların ele alınışı, 1935 yılıdır. Tapu kesimi 1937 yılındadır. Atatürk'ün ölümünden bir yıl önce dağıtım yapılmıştır."[189]

"Hemen bir mektup yazarak eylül aylığı postadan çıkar çıkmaz yolda olduğunu bildirdi. Yaklaşık olarak 7-8 eylül dedi. Yazığı gibi de oldu. 9 eylülde yola çıktı. 11 eylül günü Çetinkaya istasyonundaydı. … O akşam Diyarbakır'daydı. Ertesi gün Mardin'e, 13 eylül akşamı Derik'e indi."[190]

"Temmuz'un sıcak günlerinden birinde Fevzi yine oradaydı. Kız satış işlerine bakıyordu. Dükkânda azalma, bırakılmışlık vardı. …"[191]

"Üstelik, Derik 1973 seçimlerinde Ecevit'e verecek duruma gelmişti."[192]

---

[188] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.5
[189] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.48
[190] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.119
[191] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.267
[192] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.268

4.1.4. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Roman boyunca olayları aktaran ve kahramanları tanıtan bizzat yazarın kendisidir. Her şey onun bakış açısıyla verilmiştir. "Yazar anlatıcı" hâkim bakış açısını kullanarak kahramanları en iyi bilen konumundadır:

"Aşır kalktı. Yürüdü. Arkasına takıldı kardeşinin. Kınalı'nın kızı yeldire yeldire İsli Yusuf'un damının üstünden adım atıyordu. Bir şeyler sezmişti. Kaynıyla kocasının arasında geçenleri düşünüyordu: Bu ne Lal Mıgır bu? Kim bile ne dedi, ağzı var dili yok benimkinin. Kim bile ne dedi bu Lal Mıgır? Senin işinin, otunun da arkası yok, kardaş olduksa azabın mıyım dedi kim bilir…"[193]

Anlatıcının figür olmayan anlatıcıdan sonra ikinci ana konumu figür anlatıcıdır. Adından da anlaşılacağı üzere iki işlevi olan bir kişidir o. Hem içerikteki yaşantı dizisinde bir figür olarak bulunmakta hem de anlatıcılığı üstlenmektedir. Ancak bu figür, başkişi değildir. Çünkü başkişinin anlatıcı olması durumunda dikkati, ilgisi çoğunlukla kendine dönük olmakta, an ve/ya gelecek tasarımlarının, geçmişe ilişkin yorumlarının ve eleştirilerinin, çevresinde toplanan kişi ve olay kümesine karşı tutumlarının odağında sürekli kendisi bulunmaktadır.[194] Görüldüğü gibi Aşır'ın yaptıklarını, karısının düşündüklerini en ufak ayrıntısına kadar bilen yazar anlatıcıdır. Aşır'ın başına gelenler yazarın çocukluk yıllarına benzemektedir. Saskara köyünde yaşama, geceleri köy odalarında kitapların okunması, Cılavuz'a gidip eğitim alma Kaftancıoğlu'nun yaşadıklarıdır.

Anlatıcı en genel hâliyle, kendi içinde iki ana kimliğe ayrılır. Eğer o, içeriği salt nakledici bir konumda bulunuyor, kurmaca yaşantının içinde -hangi katmanda olursa olsun- yer almıyorsa 'figür olmayan anlatıcı' (popüler adlandırmayla 'o

[193] Ümit Kaftancıoğlu, *Yelatan*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972, s.10-11
[194] Hakan Sazyek, *Roman Terimleri Sözlüğü*, Hece Yayınları, Ankara 2015, s.125

anlatıcı' ya da 'üçüncü kişi anlatıcı' adını alır. Bu da üç alt başlığa ayrılmaktadır: ilâhî anlatıcı, gözlemci anlatıcı ve yazar anlatıcı.[195] Görüldüğü gibi öğretmenlerin yaptıklarını, neler düşündüklerini en ufak ayrıntısına kadar bilen yazar anlatıcıdır. Fevzi'nin başına gelenler yazarın öğretmenlik yıllarına benzemektedir. Mardin'in Derik ilçesine atanma, o coğrafyada yaşama, karşıt aileler arasındaki kavgalara tanıklık etmesi Kaftancıoğlu'nun yaşadıklarıdır. Tüfekliler romanı boyunca olayları aktaran ve kahramanları tanıtan bizzat yazarın kendisidir. Her şey onun bakış açısıyla verilmiştir:

"Mahmut'un sözlerinin arkası eğlencelik olunca Dursun genişledi. Fevzi'nin yatağının ucuna çöktü. Ayaklarını çıkarmaya başladı. Bir koku yayıldı evin içine, dayanılmaz, bayıltıcı."[196]

"Özcan'ın gittikçe artan kızgınlığından korkan Boyacı kalktı. Fevzi, iyiden iyiye kumaşların üstüne konmak istiyordu."[197]

4.1.5. Dil ve Üslup

Edebiyatın temel unsuru olan dil aynı zamanda insanların düşünme, konuşma ve anlatma aracıdır. Dilin, kişiye göre şekil alması ve kullanılması ise üslubu oluşturur. Dil ve üslup birbirinden ayrı olmayan iki unsurdur. Anlatmaya bağlı metinlere "edebîlik" özelliğini kazandıran en önemli unsur, yazarın üslubudur. Üslup, herkesin kullandığı mevcut dil malzemesini kişisel bir ifade haline getirme çabasıdır. Kısaca üslup, anlatımın kazandığı biçim ve dili kullanış tarzıdır.[198] Yazarın romanını nasıl anlattığı üslupla ilgilidir. Kaftancıoğlu'nun, kendine özgü bir anlatı ustası

[195] Hakan Sazyek, *age.*, s.130-131
[196] Ümit Kaftancıoğlu, *Tüfekliler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1974, s.75
[197] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.183
[198] Mehmet Tekin, *age.*, s.166

olmasında, halk dilinin olanaklarından yararlanmasının büyük bir payı vardır. Halk söyleyişine uygun kısa ve hareketli cümleleri, mahallî sözcüklere yer verişi, atasözü ve deyimlere çokça yer vermesi, Kaftancıoğlu'nun anlatımını biçimlendiren başlıca unsurlardır.

Dil ve üslup çalışması yapılırken yazarın belli bir yörenin dil özelliklerine yer verip vermediğine, kişileri sosyal, ekonomik ve coğrafî konumlarına göre konuşturup konuşturmadığına bakılır. Yazarın yerel söyleyişlere yer verip vermediği araştırılır. Yazarın anlatımı kuvvetlendirmek için başvurduğu yollardan birisi ikilemeler ve tekrarlar iken başvurulan yollardan birisi de atasözü ve deyimlere yer vermektir. Kaftancıoğlu da bu unsuru başarıyla kullanan yazarımızdandır.

Yelatan romanının sonunda yer alan "Sözlük" bölümünde toplam yüz yetmiş iki (172) kelimenin anlamı verilerek romanın daha anlaşılır olması sağlanmıştır. Kaftancıoğlu zaman zaman iç çözümleme tekniğini kullanarak Aşır ve Gülü'nün ruhsal portresini okuyucuya vermeyi hedeflemiştir. İçinde bulundukları çevrenin özelliklerini taşıyan şahıs kadrosu, dilsel özellikler yönüyle de aynı çevrenin ağız özelliklerine sahip olduklarını göz önüne sermektedirler:

"Bir kaşık sündürme[199] edem. Sararmış peynir var. …"[200]

"Safsalamadan[201], kimse varsa içerde artık yakalayıp her şeyi bitirecekti. …"[202]

"Duluklarına[203], burnuna, karnına aşağı ter sızıyor. …"[204]

---

[199] Sündürme: Bir çeşit yemek. Ayrıca bir oyunun adıdır.
[200] Ümit Kaftancıoğlu, *Yelatan*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972, s.26
[201] Safsalamak: Ağırdan almak, oyalanmak.
[202] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.48
[203] Duluk: Zülüf, favori.
[204] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.110

"Ağlıyor, gümreniyor[205], seviniyor, çocuklarla gülüşüyor. ..."[206]

"Çoluk çocuk, kadınlar daha çok peçin[207] çevresine toplanıyorlar. ..."[208]

Romanlarda kahramanların karşılıklı konuşmalarında kısa cümleler geçmektedir.

"-Kirleniyor.

-Ne zaman gördün?

-Oldu üç gün."[209]

"-Borcumu ödeyeceğim.

-Ne borcu?

-Sorma! Nedeceksin? İki elimle bir bok yedim!

-Hele anlat, uyy!

-Böyle böyle..."[210]

Kaftancıoğlu, Köy Enstitülü diğer çağdaşları gibi halk anlatı geleneğinden ve yerel söyleyişlerden yararlanma geleneğini bu yapıtında da sürdürmektedir. Toplumcu gerçekçi çizgide ilerleyen yazar, yerel ve ulusal açıdan ülke siyasetini, ülke sorunlarını ve halkın yaşayışını en doğal yaklaşımla ele almış, insan-mekân arasındaki ilişkiyi tüm çıplaklığıyla ortaya koymuştur. Romanı kahraman Fevzi'nin gözünden anlatan

[205] Gümrenmek: Dertli dertli ağıt söyleyip ağlama
[206] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.155
[207] Pec: Tandır, soba.
[208] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.188
[209] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.30
[210] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.122

yazar, yer yer diğer kahramanlara da eğilerek anlatımın güçlenmesini sağlamıştır. Bazı bölümlerde dipnotlar aracılığı ile okuyucuya bilgi veren Kaftancıoğlu, güçlü bir anlatım tekniğinden uzaklaşarak roman olmanın yanı sıra tarihi bir belge sunma arayışına girmiştir. Tarihsel kahramanları ele alan Kaftancıoğlu, dönemin sosyo-kültürel durumunun yanı sıra siyasi değişimlerinin gözler önüne serilmesinde de rol oynamaktadır. Necimoğlu, Abdürrahim Türk, Rutan Aşireti vb. ifadelerle desteklediği anlatımda köyünden uzaklaşmış ancak yeni bir yerelliğin içine girmiş Fevzi'yi okuyucuya tanıtmaktadır. Kaftancıoğlu kitabın bazı bölümlerinde okuyucuyu roman kurgusunun içine dâhil etse de bazı bölümlerde öğreticilik kaygısı güttüğünden olsa gerek röportaj üslubuna kaymaktadır. "Büyük Şeyh" adını taşıyan bölümde Suriye'den Tahtabeşler'e gelen ve keramet sahibi olduğuna inanılan Şeyh Bedrihani'ye genç bir kızın istenmesinin anlatıldığı bölüm örnek gösterilebilir:

"Şeyhin önünde geniş bir yer açtılar. İki hoca bozuntusu karşılıklı oturdular, iki 'vekil' getirildi. Kız: 'Allahın emriyle, Peygamberin kavliyle, İmam-Şafii hazretlerinin mezhebince, Şeyh Bedrihani'ye' istendi. Al ver bitti. On üç, on dört yaşındaki çiçek gibi, ceylan gibi, taze, bir içim su, altmışlık, altmış beşlik çirkefin yatağına atıldı. Cici kızı, çamurun, batağın içine attıktan sonra çekildiler köylüler. Kız ne yaptı, şeyh ne yaptı? O gece nasıl geçti? O kız, o yavru, o tarlakuşu, o başıboş köpeğin ağzına nasıl düştü, nasıl girdi koynuna? Bunları düşünmek bile ürpertici. Yasalar, devlet, görevliler, hele şu Derikli gençler neredeydi? "[211]

Ayrıca olayların akışı içinde verilmesi gereken mesajları araya girerek kendi ağzıyla verme yoluna gitmektedir:

"Derik'teki öğretmenler için belki, bütün öğretmenler için Millî Eğitim yoktu, ille halk vardı, halklar vardı, şu insanlar, şu Kürtler, şu çöl, şu Derikliler vardı. Fevzileri, öğretmenleri göreve bağlayan da bu halktı, hakkı yenmiş, ezilmiş, itilmiş,

[211] Ümit Kaftancıoğlu, *Tüfekliler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1974, s.204

horlanmış, çiğnenmiş halktı. Sırtı sıvazlanıp ateşlere sürülen, kanı, iliği emilen, vergi adıyla, görev adıyla dört ayaklı kılınmış halk. Toprağı elinden alınmış halk."[212]

4.1.6.Fikirler

"Yelatan" romanı Kaftancıoğlu'nun doğduğu toprakları en yalın ve en gerçekçi açıdan okuyucuyla buluşmasını anlatır. Karşımıza çıkan şahıslar sıradan köylü kılığında öyle devleşirler ki yöre insanının imanını da inancını da töresini de yoksulluğunu da baştan sona görürüz. Aşır bizim için toplumdaki "oğlan" tutkusunu gözler önüne sererken Gülü ve Güldene "kadın" olmanın zorluklarının fotoğrafını çeker. Eğitime olan düşkünlük Cılavuz'la anlatılırken İbrahim ve Yalnız'ın şahsında sembolize edilir. Yoksulluktan kurtulmak için köyden göçe de değinilir, mal davasına kardeşin kardeşe zulmüne de. Yelatan baştan sonra gerçekçi, baştan sonra bizi anlatan bir roman özelliği taşımaktadır.

"Tüfekliler" romanında ise Mardin ve çevresi bir 'yer' olmanın yanı sıra feodal düzenin işleyişine tanıklık etmesi bakımından önemli yer tutmaktadır. Kaftancıoğlu, yörede yaşanan olayları bir kan gütme davasından ziyade egemenlik kavgası olarak ele almaktadır. Bölgeye atanan öğretmenler üzerinden romanını kurgulamaya başlayan Kaftancıoğlu, romanın devamında öğretmen ekseninden kayarak olaylara siyasi düzlemde yaklaşmayı seçmiştir. Bu yönüyle eleştiriye açık hale gelen roman, kahramanların düşünceleriyle desteklenmeye çalışılsa da roman olma özelliğini kaybederek siyasallaşmaktadır. Ülkede birleştirilememiş bazı uygulamalar, yöre insanının devlet ve devlet yönetimine bakışı, ağalık sistemi, kan davaları, yörenin kullanılamaya toprakları, Osmanlı'nın ardından bölgeye hâkim olan Cumhuriyet rejimi, demokratikleşme süreci vb. roman boyunca okuyucuya eşlik etmektedir. Ağalık sistemine hizmet ettiklerini gördüğümüz yöre insanlarının en asli görevi birileri uğruna canlarını vermeleridir. Bölgenin iki önemli gücü arasındaki –Necimoğlu ve

[212] Ümit Kaftancıoğlu, *age.,* s.74

Abdürrahim Türk- mücadele hem siyasi hem ekonomik hem de sosyal boyutta kendisini iyiden iyiye hissettirmektedir. Halkın, demokratik haklarını kullanmak yerine birilerine hizmet etme gayesiyle yaşaması göz önüne serilmektedir. Kaftancıoğlu, bu romanıyla Yelatan'dan çok farklı bir çizgide ilerlemektedir.

4.2. Romanların Tema Bakımından İncelenmesi

Kaftancıoğlu'nun incelenen iki romanında tespit edilen temalar onu toplumcu – gerçekçi roman anlayışının yansıması olarak karşımıza çıkarmaktadır. Yazar sanat anlayışına uygun temaları tercih etmiştir. Köy yaşamı, yoksulluk, eşitsizlik, eğitim problemleri, göçün ortaya çıkardığı sıkıntılar, aşiret kavgaları vb. temalar onun romanlarında ağırlıklı olarak işlenmektedir. Kaftancıoğlu'nun romanlarında işlenen temaları; bireysel temalar ve toplumsal temalar olarak iki ana başlık altında topladık. Her iki ana başlığın alt başlıklarını da vererek, romanlar hakkındaki tematik incelememizi tamamlamış olduk. Romanların ilk yayın tarihini esas alarak tema sıralamasını ona göre yaptık.

4.2.1. Bireysel Temalar

4.2.1.1. Aşk-Kıskançlık

Kaftancıoğlu, "Yelatan" romanında ferdin duygu geçişlerini anlatmaktan geri durmaz. Gıdaşır'ın ilk karısı Güldene'ye olan sevgisi üzerine kuma almasına rağmen azalmaz. Üstelik ikinci karısı Gülü'ye rağmen ölümünden sonra dahi ilk karısı Güldene'yi unutamaz. Evinde huzur ve bereketin kaybolma sebebini Güldene'yi üzmesine bağlar. Öte yandan Gülü ile erkek çocuk sahibi olabilmek için yaptığı evliliğin kendisine ve ailesine yoksulluk getirdiğini düşünür. Yoksullukla mücadele ederken Gülü'nün kendisinden genç oluşu ilişkilerini bir hayli yıpratır. Kıskançlık

krizine girerek karısı Gülü'ye şiddet uyguladığı bölümler okuyucuya bir adamın kıskançlık yüzünden karısına nasıl insanlık dışı davrandığını göstermektedir:

"-Sen nerdesin Çakal Hasan'ın kancığı, nerdeyse gece yarısı. Hangi kocanın altındaydın, hı?

Bileğinde tutan el bir salladı-çarptı; Gülü arkasındaki direğe sümük gibi yapıştı."[213]

"-İtle yatan bitle kalkar. Sen geldin bet-bereketim gitti. Gelin ayağıyla, çoban dayağıyla…

-Yeter, yeter beni kötü söyletirsin. Çok söyleme şu iki kıranın altını süpür, kurula, kalk yat! Eyi yeter! Kırk yılda, kırkların cemine gideceğim, onu da çok göreceksin, irdeleyeceksin. Yeter, kapat ağzını…

-Öyle ya. İtle harala girilmez. Susmalı."[214]

Kaftancıoğlu "Tüfekliler" romanında ise, Mahmut-Hayriye çiftinin ev sahibi kadının kızı Melina ile Fevzi'nin aşkını yeterli etkileyicilikte verememektedir. Fevzi, Ermeni kızı Melina'yı daha ilk görüşünde beğenir fakat bu aşk sonuca bağlanamaz:

"Kıza bakarken ayağı dimdik yükselen taş basamaklara takıldı. Sendeledi. Kıza baktı, öyle tatlı gülüyordu ki… 'Ah, dedi içinden ah, içimizde dünya saklı, biz kendimizi birbirimizden saklıyoruz. Şu kız istemez mi öpülmek, öpmek, sevilmek, sevmek. Ben istemem mi? isterim. İlle yapamazdı. 'Öğretmen Ermeni sevmiş' diyeceklerdi. Eğer Kürt kızı sevse 'a biz meellime göstersah gerek. Bizim kızımıza kısrağımıza nasıl yan bakar?' Dengini bulsa 'Öğretmen değil, onun bunun arkasında geziyor…' türlü söylenti. Bunun hiç biri doğru değil. Öğretmen de sever, kaymakam

---

213 Ümit Kaftancıoğlu, *Yelatan*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972, s.166-167

214 Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.192

da sever, Ermeni de sever, Rus da. Amerikalı niçin seviyor, sevişiyor? 'Bizim ülkemizde biz tutsak yaşamayı amaçlamışız. Yaşamı sıkıntı yapar gideriz. Belki bu Ermeni kız beni düşünde görür, belki ben onu. Erkenden yeryüzüne baksak belki anlatırız da… Gelgelelim sevgimizin çıkmazda kalması en iyisi gelir bize. Biz birbirimizden mutluluğu kıskanırız' diye düşündü."[215]

Fevzi'nin günden güne Melina'ya artan merakı sadece maddi düzlemde kaldığından etkileyicilikten uzak kalmaktadır:

"Melina sevimli, eş olacak nitelikte görünüyordu Fevzi'ye. Ermeni olmasını da bir yerde bağrına bassa… Daha okuyacaktı. Yüksek bir öğrenim yapmak istiyordu Fevzi. Güçlü olmak, kendini şu çamura sokmuş olanlara bol bol sövmek, yumruk sıkmak istiyordu. Önüne geçilmez bir istekti bu Fevzi'nin içinde. Melina da Derik'teki ikinci bir isteği. Onu, Fevzi değil, içi değil, kanı istiyordu. Onu düşününce elinde değil, acıyordu bir yandan, bir yandan kanı da kaynıyordu fıkır fıkır. Ermeni oluşu bazen Fevzi'yi daha daha çekiyordu ona. Başlangıçta itici yandı burası. 'Acaba nasıldır Ermeniler? Bizim kızlarımızdan, karılarımızdan ayrı mı bir yerleri?'"[216]

4.2.1.2. Özlem

"Yelatan" romanında Gıdaşır'ın erkek çocuk özlemi, karısı Güldene'yi ölümünden sonra özlemesi ve ailenin geçim sıkıntısı yüzünden varlıklı ailelere verdiği oğullarının hasreti ve kızı Cennet'e olan özlemi roman boyunca kendisini okuyucuya hissettirir.

---

[215] Ümit Kaftancıoğlu, *Tüfekliler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1974, s.122

[216] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.141-142

"Kurban olduğum Yelatan bir oğul da bana ver, nen eksilir bağından? Niye beni kargar oldun?..."[217]

"Tek bir oğlum olsun da, bir yakam kıl, bir yakam da çul olsun."[218]

"-Burnumun ucunda tütüyor bacı! Yanımda olsa hoş o da bunların kara gününe ortak olacak, yarı aç-yarı tok sürünecek! Gelgelelim ciğer etmiyor, bağrından kopmuş senin! Aha bir bölük! Bir arpa ekmeği yiyorlarsa, iki de yumruk yiyorlar. İlle ki etmiyor içim. Bir görem de gene senin yanında dursun."[219]

4.2.1.3. Geçim sıkıntısı

"Yelatan" romanında Gıdaşır'ın Gülü'yü kendisine kuma aldıktan sonra günden güne darlığa düşmesi roman boyunca ele alınan temalardandır. Ev kalabalıklaştıkça gelir yetmemeye başlar. Gıdaşır çareyi oğlanları varlıklı ailelere yardımcı vermekte ya da iş için köyünü bırakmakta bulur. Ancak işler istediği gibi yürümez. Güzel olansa oğullarının Cılavuz'u bitirdikten sonra öğretmen olarak işe başlayışıdır.

"Kel Ahmet'in eşiğini öperken ağladı. Gözyaşlarını, küt parmaklarıyla sildi.

'Baba ağlama, gene gelirsin, ucunda ölüm yok ki' diyenlere: 'Ocağımı tütütsünler diye oğul istedim Yelatan'dan, verdi. Verdi ya, işte ocağım! Bin yıllık ocağı şimdi elimle söndürdüm, gidiyorum… Nasıl ağlamıyım? Yıkılsın Yelatan'ı!.. Ağzım-dilim kapansaydı keşki!.. Karşılığını vermekten kendini alamadı. Yelatan'a karşı geldiği için de korktu dağın hışmından. Gülü, Ferman'ı kucağına almış, Miyese'yi elinden yakalamıştı. İbrahim'le Nefize, güle oynaya arabanın arkasından gitmişlerdi. Binalı Topçular'da kaldı."[220]

---

[217] Ümit Kaftancıoğlu, *Yelatan*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972, s.8

[218] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.9

[219] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.157

[220] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.93

"Tüfekliler" romanında ise geçim sıkıntısı teması öğretmenlerin atanmış olsalar da maaşlarını alamayışları ile ortaya konulmaktadır. Maaş alamayan genç öğretmenler birilerinden borç bularak geçimlerini sağlamaya çalışmaktadırlar:

"Aybaşı geldi genç öğretmenlere aylık yok. Oysa hepsi borç para ile gelmişlerdi. Bu ay başında borçlarını postalamak zorundaydılar. Hiçbiri aylıksız kalacağını aklına getirmemişti. Aylıklar dağıtılıyor onlara yok. Allah Allah! Bu ne halttı, bu ne sorumsuzluktu? Şaşırdılar. Kadro gelmemiş. Kadro gelmeyince para ödenmezmiş."[221]

4.2.1.4. Kadın

"Yelatan" romanında kadın kumalık ekseninde değerlendirilmiştir. Güldene üzerine kuma getirilen Gülü aracılığıyla kadının ezilmişliği, kendi hakkı üzerinde söz hakkının olmayışı gözler önüne serilmektedir:

"Kim bu diyecekti ki avludan ayak sesleri geldi Lepez'in torununun kulağına. Kalktı, Çakal Hasan'ın Gülü'sünü avluda karşıladı. 'İçeri gelme, dünürcün geldi. Dünürcüye karşı çıkmak kovmaktır kızım. Geç ahıra sen.' dedi."[222]

Kaftancıoğlu, "Tüfekliler" romanında yöre kadınını Fevzi'nin katıldığı bir sünnet törenindeki izlenimleriyle şöyle anlatır:

" 'Her şey erkek için' düzenine bağlı kadınlar. Fevzi, ocağın başına gitmiş, kavurmayı izlemişti. Kadınlar bir kelime Türkçe bilmiyordu. İlle yüzlerindeki,

---

[221] Ümit Kaftancıoğlu, *Tüfekliler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1974, s.11

[222] Ümit Kaftancıoğlu, *Yelatan*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972, s.16

davranışlarındaki sıcaklık, yakınlık… Anadolu kadını, Anadolu'nun çileli anası. Ellerinin üstleri, alınlarının ortası, burunları, çenelerinin ortası döğme döğme morartı, hızma… Süslü değildiler. Ayakları bir takunyayla. Buralarda ilginç bir yan vardı, kadınların çorap giymesi, ayıptı. Kadın salt takunya giyerdi."[223]

"Burada, Kürtlerde, hele Necimoğullarında kadın her şeydi. İyi gözle bile bakılması kurşunları kuş gibi uçururdu. Fevzi içinden bir değerlendirmeye girişti. 'Kadınlar sert, amansız erkekleri çok seviyor olmalı. Bak şu kadınlara, gözleri dünyayı görmüyor. Erkek yumuşak oldukça kadın gemi azıya alıyor. Bu kadınları hiçbir üzüntüleri yok, mutlu, umutlu, dik… Kim bile, ağanın karısı, kızı da ağa olmak zorunda mı? Belki böyle bir gösteri…' "[224]

4.2.1.5. Kin ve İntikam Duygusu

Kaftancıoğlu kin ve intikam duygusunu insanlar arasında sıklıkla hissettiği için ele alıyor. Başlangıçta anlatılan Fevzi ve ev sahibi Ermeni Abdo arasında yaşanan tartışma ve daha sonra Abdo'nun genç öğretmenleri evden çıkartması yaşananların unutulmadığını gösterir:

"Abdo Ermeni uzun uzun anlattı. Evi nasıl yaptığını, ne emekler verdiğini, kırgını, sürgünü dile getirdi. Fevzi Karslıydı. Kırgını, sürgünü çok iyi biliyordu. Çocukluğundan Fevzi'ye üç anı kalmıştı. Açlık, sopa, Ermenilerin ezgisi, yakıp kesmeleri. Anası, babası, dedesi ona bol bol anlatırlardı. Fevzi de az çok söz etti. Abdo:

-Bırak looo, seninki ne ki?

-Sen bırak şu boş sözü, dedi Fevzi Öğretmen, bak senin koca evin var, dükkânın var… Benim soyumun sopumun mağarasından başka bir şeyi yok… Bizi öyle bir

[223] Ümit Kaftancıoğlu, *Tüfekliler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1974, s.30
[224] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.31

kesmişsiniz ki, un ambarlarına doldurup, içimize mandalar sokmuş, onların ayağı altında bir yerine bin kez öldürmüşsünüz…"[225]

Necimoğlu (Rutan) ve Türk (Kanco) aileleri arasındaki silahlı çatışmalar bu iki duygunun aslında hep var olduğunu okuyucuya sezdiriyor:

"Derik sessizliğe gömüldü bir süre. Ne kavga ne tüfek sesi. İlle çok sürmedi sessizlik. Bir gece başladı tüfekler. Arkasından bir tatil daha."[226]

4.2.2. Toplumsal Temalar

4.2.2.1. İnanç

Kaftancıoğlu toplumsal inanışlara çokça yer verdiği romanında başta "Yelatan Dağı" olmak üzere pek çok konunun halkın zihninde nasıl yer ettiğini gözler önüne sermektedir. Gıdaşır'ın kardeşi Lal Hüseyin'den duyduğu kötü sözlerden sonra Yelatan Dağı'na yalvarmasıyla başlayan zincir, halkın adeta dağı kutsallaştırdığının göstergesidir. Ayrıca erkek çocuğa verilen önemin de Lal Hüseyin aracılığıyla okuyucuya aktarıldığı görülmektedir. Erkek çocuk ailenin devamı niteliğinde kabul edilmiş ve erkek çocuk sahibi olmayanların yerildiği bir inanıştan söz edilebilir:

"Adım attı ki Üseyin'in sesi daha da yükseldi:

-Hay seni yere giresin seni! Sen de Tanrının kulu olsaydın, sana da bir oğul verirdi. Ne diyeceğim ben sana? Tanrı seni seçmiş, ayırmış sıradan!"[227]

---

[225] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.9
[226] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.86
[227] Ümit Kaftancıoğlu, *Yelatan*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972, s.7-8

Diğer bir yandan evlilik-aile hayatı kavramlarının da gelenek görenekler çerçevesinde şekillendiği romanın ilerleyen sayfalarında yer alan "Tomuz Bayramı" ile anlatılmaktadır:

"Delikanlılar, kızlar dağda, Yelatan'ın yamacında, Kırmızı Gözeler'de, Çiftepınarlar'da, Kaftancı Çayırları'nda, Dilek Çayırları'nda sevişmekte, konuşmakta, eğlenmekteler. Ergenler, kız-erkek temmuz ayının unutulmaz, yitmez, bulunmaz rengi, süsü. Töre böyle. Kim bozar? Bir aylık "Tomuz Bayramı"na bu yaz Gülü'nün bir oğlu, bir kızı katılıyor. Dumbacı Mlek'in de öyle."[228]

Romanın ilerleyen sayfalarında Saskara köyünde düzenlenen "cem törenleri" de tarif edilmektedir:

"Perşembe akşamına doğru Cıdık'ın oğulları, köyü o baştan bu başa dolaştılar. Ceme çağırdılar bütün köyü. El öptüler kapı kapı. Gülü'yle Aşır da çağırılmıştı.

Gerçekten Koroğlangil'in büyük ev iğne atsan yere düşmez. Öyle dolmuştu. Ocakta kara kazan kaynıyor. İki direk arasındaki terekler lokma dolu. Ceme gelen herkes sini sini lokma getiriyor; pağaç, gevrek, helva… Dede'nin önüne uzatıyor siniyi, Dede dudaklarını kıpırdatıp:

Erenlerin lokması ola, dostunuza, yoldaşınıza halal, yezite, yol azgınlarına haram ola. Muhammet-Ali divanında carımıza yetişe, demine, devranına hû…diyor, diziliyor tereğe.

Saz vuruyor iki ozan iki yanda. Ocağın başında post, üstünde Dede. Mumlar yanıyor. İki kandil asılı yukarda. Arkaya doğru sinek uçamaz. Önde, ocak başında bir halka, ortası boşluk: Görülme alanı, Arasat.

---

[228] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.230

Kurbanlıklar geldi. 'Görülecekler' vardı. Karaoğlangil'in Hıdır'la, Aşıkaligil'in Mınımını. Kardeşlik bunlar. Birisi gezyarma bir düve, birisi kısır bir inek çektirdiler. Boynuzlar, tırnaklar kınalanmış. Pir dua etti. Gülağdede'nin oğlu postta. Yıkık bıyıkları ağarmış sakalına karışmış. Sakalı oynadı bir süre. Kurbanlıkları çekenler etek öptü, sağ ellerinin başparmaklarını öptüler. Kurbanlıklar biraz sonra kesildi, doğrandı, kara kazanlara doldu. Altı tutuşturuldu kazanların.

Cem başladı. Ağır semah, hızlı semah. İlerledi gece. Etler, lokmalar hazırlandı. 'Dolular' doldu. Ön halka dualanmış doluyu attılar sırayla. Üçler aşkına üç kova suya birkaç yudum 'dolu' katıldı, gözcüler 'Hû bacılar' dediğinde, 'dolu niyazı' yapıldı. Lığlama dolu evde, sıcaktan bunalmış karı-kız-çoluk-çocuk üstüne avuç avuç dolu serpildi. Canlar soluklandılar. 'Erenlerin eli, erenlerin soluğu erdi canımıza' dediler."[229]

4.2.2.2. Öğretmen-Öğretmenlik

Öğretmen-öğretmenlik konusunun neden seçildiği noktasında fikir yürütüldüğünde, öğretmenliğin Kaftancıoğlu'nun kendi hayatından izler taşımasıyla açıklamak mümkün olacaktır. Kaftancıoğlu, ilk görev yeri olan Mardin'in Derik ilçesinde yaşadıklarını, gözlemlediklerini öğretmen Fevzi'nin gözünden tüm gerçekliğiyle okuyucuya sunmaya çalışmaktadır. Adını bile duymadığı Derik'e ulaşan Fevzi'yi orada yer bulma sorunu karşılar. Abdo adındaki bir Ermeni'nin evine yerleşen genç öğretmenler daha sonra da maaşlarının yatırılmaması sorunuyla karşılaşırlar. Yaşadıklarıysa *"Bakanın Aşk Mektubu"* bölümünde şu sözlerle anlatılır:

"Aybaşı geldi genç öğretmenlere aylık yok. Oysa hepsi borç parayla gelmişlerdi. Bu ay başında borçlarını postalamak zorundaydılar. Hiç biri aylıksız kalacağını aklına getirmemişti. Aylıklar dağılıyor onlara yok. Allah Allah! Bu ne

[229] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.189-190

halttı, bu ne sorumsuzluktu? Şaşırdılar. Kadro gelmemiş. Kadro gelmeyince para ödenmezmiş."[230]

"Soygun Yolluğu" adını taşıyan bölümde doğrudan öğretmenlerle ilgili düşüncelerine yer verir:

"Öğretmenler, gençlerle iyi bir ilişki kurmuşlardı. Geliştirilecek düşünceleri, belki uygulamaları vardı. İlle, yaz boyu Derik'te kalmak işlerine gelmiyordu. Öğrencisi, öğretmenin yaz yaşamını bilmemeliydi. Öğretmen, öğrencisinin gözünde yüceydi. Sürünüp ortalarda kalmamalıydı öğretmen. Boyacılık, bulaşıkçılık, çekirdek, gazoz, su satan öğrenci, ikide bir öğretmene yakalanmış olmanın suçluluğunu, ezikliğini duymamalıydı. Öğrenci bunu istemezdi. Hele, öğrenci, öğretmenin yaz boyu boş gezmediğini, bir şeyler, bilgiler, yeni yeni sıcak sıcak konular edindiğini düşünmeliydi. Ortalarda gezen bir öğretmen, öğrencinin gözünde değersizdi, sıradan biriydi Fevzi'ye kalırsa."[231]

4.2.2.3. Vatandaş-Devlet İlişkisi

Devletin bölgeye ilgisizliği ve halkın kendi haline terkedildiği, sözü edilen bir durumların başında gelir. Devlet görevlilerinin görevlerini kötüye kullanmaları ve bunların sonucu olarak halkı idareden soğutmaları, idareye karşı güvensizlik, idarenin güçlülerden, zenginlerden yana olduğu, fakirlerin ezildiği, insanlara eşit davranılmadığı görüşlerine de yer verilir:

---

[230] Ümit Kaftancıoğlu, *Tüfekliler*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1974, s.11

[231] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.107

"Deriklilerin gene görüşü şuydu: 'Derik'te devlet yok, hükümet yok. Necimoğlu vardır, Çölde de silahlı olan, güçlü olan, bileği olan… Çölün kartalı Abdürrahim'dir' derlerdi."[232]

Aşiret ağalarının yöre insanını istediği gibi kullanması, köyleri içindekilerle beraber satıp satın alabilmesi dikkat çeken noktalardandır:

"Necimoğlu birçok köyü elden çıkarmıştı. Satmıştı. Şu anda yediği, harcadığı paraların çoğu sattığı, elden çıkardığı köylerden."[233]

Atatürk İnkılaplarının da köylüye bir şey getirmediği, Cumhuriyet'in köylünün hayatında köklü değişiklikler yapamadığı ileri sürülür. Bir sistem olarak idareye yöneltilen eleştirilerle karşılaşılır. Türkiye Cumhuriyeti'yle sınırlı kalmayan bu tenkitler, sosyal yapıyla ilgileri dolayısıyla "Osmanlı" zamanına kadar götürülür. Kaftancıoğlu bu yöreye ulaşabilen devrimi *"Topçu Devrimi"* olarak niteleyerek aynı adı taşıyan bölümde detaylandırmaktadır. Yine kahramanlardan Selo'nun ağzıyla bu devrimi şöyle açıklamaktadır:

"Selo sözün gerisini dinlemedi:

-De bese, de yeter lo! Atatürk, Cumhuriyet, Cumhuriyet, Atatürk… Atatürk kiye, kim Atatürk? Cumhuriyet ne? Atatürk dediğin Necimoğlu, cumhuriyet dediğin Kasro Kanco! Olunca öyle olur, bıçak gibi, ben varım demeli… Cumhuriyet gelmiştir, Atatürk gelmiştir, neden yıkmamıştır ağalığı, şatoyu? Hepsi daha bir güçlü. Valle Osmanlı Atatürk, Atatürk de Osmanlı! Daha da açıkçası, Atatürk, Cumhuriyet; ağalığı daha parlatmış, kılıcını keskinleştirmiş… Bir top patlatmışlar Karacadağ'dan,

[232] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.24
[233] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.26

Kasro'nun bir kara taşı kırılmış, bir de soyadı! Budur Cumhuriyet? Budur Atatürko?"[234]

4.2.2.4. Feodal Güçler Arası Egemenlik Kavgası

Mardin yöresindeki toplumsal kavgadan hareketle feodalizmin yarattığı gerilim üzerinde duran Kaftancıoğlu bunu basit bir 'kan davası' olmaktan daha farklı görür. Özellikle seçim zamanlarına yakın artan olaylar feodal güçler arası egemenlik kavgasının en güçlü örneğidir. Kişisel kin ve intikamdan çok ötede olan bu durum sosyo-ekonomik kökenleriyle ele alındığında yöresel siyasal iktidar ve ekonomiyi paylaşma savaşı olarak karşımıza çıkar. Mezopotamya'nın uçsuz bucaksız verimli toprakları ağaların düzeninde kıraç topraklara dönüşmüş, Osmanlı'nın yerine gelen Cumhuriyet bile durumu değiştirememiştir. *"Rutanlı İmparatorluğu"* bölümünde halkın durumu kabullenişi şöyle anlatılır:

"Abdürrahim'i tutmuş, onun kolunun altına sığınmış Abdürrahim'i korumuş bir köylü, Necimoğlu'nun yanında nasıl barınırdı? Belki öç alınacaktı. Bütün ağalar için böyledir, bir yasadır bu. Çok görülmez, ayıplanamazdı. Başsız kalmış bir toplum böyle işlere katılmak, sürüklenmek zorundadır. Çünkü devletin adı bile gelmez Mardin'e… Kimsenin en küçük bir güveni yok devlete. Türk devleti deyince hepsi: 'Yürü, geç… Hani devlet, devlet nerede?' diyorlardı."[235]

"İlk Kıvılcımlar" adlı bölümde ise aynı durum şu şekilde anlatılmaktadır:

"Derik, çöl öyle bir Osmanlı sarayı ki, oraya Atatürk devrimlerinin esintisi bile uğramamıştı, Atatürk bile etki yapmamıştı. Demokratik Türk Hükümeti, ağalık

[234] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.102
[235] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.28

surlarını iyice kalınlaştırmış, dayanıklı duruma, yıkılmaz, çıkılmaz, el uzatılmaz duruma kavuşturmuştu. Sur üstüne sur çekmişti."[236]

Buradaki insanların günlük yaşamdaki rollerini yine feodal düzen belirlemektedir. İnsanların bir görevi de ağaların vurucu gücü olmaktır. *"Rutanlı İmparatorluğu"* adını taşıyan bölümde bu durum şu sözlerle anlatılır:

"Necimoğlu'nun eli silahlı bir takımı da Mazıdağ tepelerindeydi. Karanlık gecede, kadın giyimi içinde, gizli, saklı inerler Derik'e, ya da oturdukları köye. Derik de, köy de Necimoğlu'nundur. Giyeceklerini alırlar, yiyeceklerini alırlar. Yeni bir tohum atarlar karılarının karnına, on beş yıl sonra Necimoğlu ordusuna katılacak birinin başlangıcı yapılır, evinin durumunu yakından inceler dağkolu, sonra çekilip giderler. Necimoğlu'nun bir diyeceği varsa, şunu yapın bunu yapın diyecekse, onu da alırlar. Böyle buyrukları almaları için dağdan inmeleri gerekli değildir. Necimoğlu'nun güvenilir, inanılır bir yakını kılık değiştirir, giyim değiştirir, Mazıdağ'a çıkar. Belli noktaya varır. Saklanır. Orada çeteyle buluşur, iletir Necimoğlu'nun isteklerini. Onlar da isteği alır almaz basarlar Derik'i. Basarlar bir karanlık gecede… Karanlığı ala-fişek mermiler yırtar. Cıvvv cıvvv… Uyanır Derik. Uyanır da tilki uykusuna yatar. Çıkamazlar dışarı. Kimse çıkamaz. Hem kör kurşun korkusu hem de yarınki tanıklık. Kimse ağrımaz başını ağrıya sokmaz…"[237]

[236] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.100-101
[237] Ümit Kaftancıoğlu, *age.*, s.25-26

SONUÇ

Ümit Kaftancıoğlu 1935 yılında Kars'ın Ardahan ilçesine bağlı Koyunpınar (Saskara) köyünde yedi çocuklu yoksul bir ailenin beşinci çocuğu olarak dünyaya gelmiş ve suikaste kurban gittiği 11 Nisan 1980 tarihine kadar Anadolu halk kültürü, halk masalları ve hikâyeleri üzerinde çalışmıştır. Ümit Kaftancıoğlu Köy Enstitülerinden olan Cılavuz Köy Enstitüsüne devam etmiştir. Eserlerinde defalarca ele almaktan çekinmediği Cılavuz Köy Enstitüsü elbette yazarın hayatında önemli rol oynamıştır. Mardin, Sivas ve Rize'de ilkokul öğretmenliği yaparken enstitünün ona sağladığı belki de en önemli faydanın bölgeye 'uyum' olduğunu söyleyebiliriz.

Kaftancıoğlu, derlemeci ve radyo programcılığının yanı sıra Türk edebiyatının "toplumcu-gerçekçi" çizgisinde yer alan yazarlardandır. Toplumu ele alırken takındığı tavır onun geniş kitlelere ulaşmasındaki en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Eserlerinde içinde yetiştiği çevrenin özelliklerini aslına bağlı kalarak anlatmayı başaran yazar, Köy Enstitülü olmanın avantajını da yaşamaktadır. Köy insanı kendi diliyle, kendi hayatını, kendi içinden çıkardığı yazarlarıyla kamuoyuna anlatmıştır.

Çalışmamızda eser, yazar ve dönem bakımından incelemeye çalıştığımız Toplumcu-Gerçekçi yazarlar arasında sayabileceğimiz Ümit Kaftancıoğlu, toplam on yedi basılı eser ile okuyucusuna ulaşmıştır. Bunlardan on tanesi çocuk kitabı olmakla beraber roman ve öykülerinin yanında halk destan ve hikâyelerinden örneklerin yer aldığı derleme kitapları da bulunmaktadır. Basımı gerçekleştirilen eserlerinin hepsinde görülen odur ki Kaftancıoğlu, halk kültürüne körü körüne bağlanmaktan ziyade onu insanlarıyla beraber ele almayı tercih etmiştir. Çocukluğunun geçtiği yöreyi, etrafında yaşanan olayları ve Anadolu insanını ele alırken "bildiğini anlatan" bir anlatıcı konumundadır. Olayları sağlam, gerçekçi ve tutarlı şekilde ele alır. Kendisini özellikle Köy Enstitüleri ile anlatmaya özen gösteren Kaftancıoğlu, hayat çizgisini oluştururken en çok buna dikkat etmektedir. Çocukluk yıllarındaki kültürel ortam, geleneksel halk anlatılarıyla doludur. Dede Korkut Hikâyeleri, Köroğlu Destanları ve halk hikâyeleri

ile dolu bir anlatı geleneğinin içinde elbette ki onlardan beslenmesi kaçınılmaz olmuştur.

"Yelatan"da insanın kanını donduran yoksulluğu, "Tüfekliler"de ülkenin içinde bulunduğu siyasal ve sosyal durumu gözler önüne serer. Hikâyelerinin başta gelen özelliği yerel nitelikte olmalarıdır. Doğu Anadolu'yu, Kars, Ardahan ve oraların insanlarının yaşamını kendi yaşantısı ile birlikte okuyucuya aktarmaktadır. Bölgenin atasözü ve deyim dağarcığını da sıklıkla kullanan yazar bazı kelimelerin anlamını dipnot ya da sözlük olarak eserin içine yerleştirmiştir.

Ele aldığı kişiler de fiziksel özelliklerinden ziyade olaylar karşısındaki tutum ve düşünceleriyle verilmektedir. Kişilerin tepkileri ve tutumları onların kimlikleri hakkında okuyucunun fikir sahibi olmasını sağlamaktadır. Kaftancıoğlu, ele aldığı kişileri lakaplarıyla anlatma ya da adını hiç söylememe özellikleriyle canlı tutmaktadır. Kişilerin portreleri betimlemelerle değil davranışlarıyla okuyucuya aktarılmaktadır.1970'li yıllarda hikâye kitabı yayınlamaya başlayan Kaftancıoğlu'nun söz konusu eserleri, çıktıkları döneme göre konu bakımından farklılıklar gösterir. Başta çocukluk anıları olmak üzere bireysel konuları işleyen yazar, daha sonra yazdığı hikâye ve romanlarda toplumsal ağırlıklı konulara da yönelmiştir. Örneğin son dönem hikâye kitabı olan "İstanbul Allak Bullak"ta ise hem köyden hem de kentten hikâyeleri kaleme aldığı görülmektedir.

Yazarın hikâyelerinde işlediği bireysel temaları; "Çocukluk ve Geçmişin İzleri, Köy Hayatı, Tabiatla Mücadele, Ahlâk, Aldatma Duygusu, Kadın ve Aşk" oluşturur. Kaftancıoğlu'nun hikâyelerinde çocukluğa özlem hâkim temalardan biridir. Yazar, hikâyelerinde çocukluk anılarına sıkça yer verir. Yazarın ilk hikâye kitabı "Dönemeç" çocuk anılarının çoğunlukta olduğu, çocukluk ve geçmiş özlemi içeren bir kitaptır. Eşitlik ve kardeşliğin önemine dikkat çeken Kaftancıoğlu, hem hikâyelerinde hem de romanlarında öğretmenler aracılığıyla pek çok mesaj vermektedir.

Kaftancıoğlu, yaşadığı köyden çıkmanın çaresi olarak yalnızca "okuma"yı görmüştür. Kişinin kaderi bir başkasının keyfiyetine bırakılamayacağından, hayatın akışı içinde kaybolmamak için dönemin Enstitülerinden birinin kapısından girmek en akıllıca hareket olacaktır. Örneğin; "Dönemeç" bu konu etrafında şekillenmiştir. "Adam olabilmek" amacını taşıyan köylü çocukların verdiği çetin mücadele tüm gerçekliği ve canlılığıyla okuyucuya sunulur. Bir diğer yandan ise Kaftancıoğlu, zaman zaman Cumhuriyet rejiminin Anadolu'ya yansımalarını ele alırken Osmanlı'yı "Anadolu'ya uzak kalmak" fikriyle eleştirir. Yani Osmanlı Devleti de Cumhuriyet de merkezî yapılanmayı sağlarken Anadolu'nun en ücra köşelerine ulaşamamıştır. Örneğin; "Tüfekliler" adlı roman bunu anlatır. Ayrıca İslam inancını da yer yer sorguladığı bölümlere denk gelmekteyiz. "Hakullah"ta mezhep ayrılıklarını derinleştirenleri, dinî duyguların istismarını görmek mümkündür. Kaftancıoğlu "Dönemeç" adlı eseri ile TRT Büyük Ödülü'nü(1970), "Hakullah"la Milliyet gazetesi Karacan birinciliğini almıştır.

Kaftancıoğlu, ulusal kimliği kültürel kimlikle ilişkilendirerek Türk dilini en iyi kullanan halka yönelmiştir. Onun sanatçı kişiliği hakkında söylenmesi gereken ilk söz, halkına karşı sorumluluğunun bilincinde oluşudur. Yazarlığının temelinde haksızlıklara karşı gelme arzusu, yetiştiği topraklarda verdiği amansız mücadele ve geleceğe beslediği umut vardır. Ümit Kaftancıoğlu bir Köy Enstitülüdür. Bunu hiçbir zaman unutmaz. Anadolu'nun uyandırılması için bütün gücüyle çalışır. Bildiklerini, inandıklarını korkmadan söyler ve yazar. Kaftancıoğlu, Köy Enstitülü diğer çağdaşları gibi halk anlatı geleneğinden ve yerel söyleyişlerden yararlanma geleneğini bu yapıtında da sürdürmektedir. Toplumcu gerçekçi çizgide ilerleyen yazar, yerel ve ulusal açıdan ülke siyasetini, ülke sorunlarını ve halkın yaşayışını en doğal yaklaşımla ele almış, insan-mekân arasındaki ilişkiyi tüm çıplaklığıyla ortaya koymuştur.

Kaftancıoğlu, dil konusunda özentiden kaçınır. Köyünü köyünün deyimleriyle dile getirir, kalıplaşmış sözleri tekrarlayarak anlatım kolaylığına erişir. Kişileri fiziksel özelliklerinin dışında konuşturarak okuyucuya tanıtma yolunu seçer. Romanlarında ve hikâyelerinde kahramanları konuştururken yaşadıkları yöreye uygun bir dille

konuşturmaya çalışır. Yazar, kişilerinin sadece yaşamalarını değil, konuşmalarını da dikkatle gözlemlemiştir. Roman ve hikâyelerdeki konuşma dili gerçekten çok canlı, çok başarılıdır. Kaftancıoğlu'nun hikâye ve romanlarında kişiler eserin başında bütün özellikleriyle verilip gösterilmez. Onlar eser okundukça tanınacak kişilerdir.

Kaftancıoğlu için çocuklar da apayrı bir öneme sahiptir ve çocuk edebiyatı konusunu da ihmal etmez. Yazdığı masal ve çocuk hikâyeleri kitaplarıyla da ön plana çıkar. Kendi çocukluğundan başlayarak gelecek nesillere örnek teşkil edebilecek hikâyeleri kaleme alır. Hikâyelerinde amaç, sadece olayı okura iletmek değil aynı zamanda olayın akışı içinde yeni şeyleri de akla getirmektir. Sona ulaşma çabasından ziyade sorgulama ve düşündürme eksenindedir. Ele aldığı kişiler de adeta canlı bir portre içerisinde okuyucuya sunulmaktadır. İç çözümleme ve iç diyalog teknikleri kullanılarak kişilerin duyguları okura ulaştırılmış, edebiyat alanındaki başarısı da bunu gerçekleştirirken eserlerinde tarafsız kalmasıyla ortaya çıkmıştır. Bilgi vermek istediği bazı bölümlerde röportaj üslubunu kullanmayı da ihmal etmemektedir.

Ümit Kaftancıoğlu, sadece bir hikâyeci ve romancı değil, aynı zamanda, usta bir radyo programcısı ve detaycı bir derlemecidir. Konunun, özün ve dilin "bizim" olması gerektiğini savunan Kaftancıoğlu'nun kaleme aldığı bu eserler, şimdi olduğu gibi gelecekte de bizlere ışık tutmaya devam edecektir.

KAYNAKLAR

1. İncelenen Eserleri

Kaftancıoğlu, Ümit, Şülgür Deresi, Sema Matbaacılık, ?

Kaftancıoğlu, Ümit, Hızır Paşa, Sema Matbaacılık, ?

Kaftancıoğlu, Ümit, Tek Atlı Tekin Olmaz, Remzi Kitabevi, İstanbul?

Kaftancıoğlu, Ümit, Yelatan, Remzi Kitabevi, İstanbul 1972

Kaftancıoğlu, Ümit, Köroğlu Kolları Halk Destanları, Büyük Yayın Dağıtım, İstanbul 1974

Kaftancıoğlu, Ümit, Tüfekliler, Remzi Kitabevi, İstanbul 1974

Kaftancıoğlu, Ümit, Çarpana, Remzi Kitabevi, İstanbul 1975

Kaftancıoğlu, Ümit, Dönemeç, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1976

Kaftancıoğlu, Ümit, Köroğlu Kol Destanları, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1979

Kaftancıoğlu, Ümit, Altın Ekin, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1979

Kaftancıoğlu, Ümit, Salih Bey, YAZKO, İstanbul 1981

Kaftancıoğlu, Ümit, İstanbul Allak Bullak, YAZKO, İstanbul 1983

Kaftancıoğlu, Ümit, Hakullah Bektaşiliğin Gölgesinde Sömürü, Su Yayınları, İstanbul 2003

Kaftancıoğlu, Kankardeşim Dorutay, Can Sanat Yayınları, İstanbul 2007

Kaftancıoğlu, Ümit, Dört Boynuzlu Koç, Özyürek Yayınevi, İstanbul 2011

Kaftancıoğlu, Ümit, Kekeme Tavşan, Özyürek Yayınevi, İstanbul 2011

Kaftancıoğlu, Ümit, Çoban Geçmez, Özyürek Yayınevi, İstanbul 2013

Kaftancıoğlu, Ümit, Çizmelerim Keçeden, Özyürek Yayınevi, İstanbul 2014

2. Genel Kaynaklar

Akgül, Elif, Ümit Kaftancıoğlu Cinayeti, https://bianet.org/bianet/insan-haklari/145778-umit-kaftancioglu-cinayeti

Akyüz, Kenan, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1995

Alangu, Tahir, "Dönemeç", Yeni Gazete, 1971

Arslan, İsmet, Ümit Kaftancıoğlu Yolumuzda Sönmeyecek, Türkiye Gerçeği, Mayıs 1980, Berfin Bahar Dergisi, Nisan 1995, Sayı:3

Balel, Mustafa, "Yelatan ve İnsan", Yeni Ortam, 1973

Bayrak, Mehmet, Feodalizmin Yarattığı Gerilim ve Tüfekliler, Militan, Temmuz 1975

Bek, Güler, 1970-1980 Yılları Arasında Türkiye'de Kültürel ve Sanatsal Ortam, (Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara 2007

Bezirci, Asım, "Çarpana", Seçme Hikâyeler, Evrensel Basım Yayım, 1997

Ceylan, Emrah, Erdal Öz Hayatı, Eserleri ve Sanatı, (Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne 2015

Çapın, Halit, Ümit Kaftancıoğlu ile Konuşma(Söyleşi), Milliyet Gazetesi, 4 Ağustos 1972

Çetişli, İsmail, Memduh Şevket Esendal, Akçağ Yayınları, Ankara 2011

Çolakoğlu, Sezi, "Ümit Kaftancıoğlu ile Konuşma", Yeni Gazete, 1971

Dinamo, Hasan İzzettin, Dönemeç, Yeni Ortam Gazetesi, 19 Kasım 1974

Dinamo, Hasan İzzettin, Tüfekliler, Yeni Ortam Gazetesi, 16 Eylül 1975

Dizdaroğlu, Hikmet, Çarpana, Varlık, Nisan 1976

Erkal, Nuri, Garibin Dönemeci, Varlık, Şubat 1973

Girginsoy, Naci, "Çocuklarımız-Yelatan Üstüne", Varlık Dergisi, 1973

Güler, Mehmet, Köy Enstitüleri ve Ümit Kaftancıoğlu, Yalın Ses Edebiyat Dergisi, Mart-Nisan 2005, Sayı:3

Gülvahaboğlu, Adil, Ümit Kaftancıoğlu'yla Konuşma, Varlık Dergisi, Sayı:873, Haziran 1980

Kaftancıoğlu, Ali Naki, "Babam Ümit Kaftancıoğlu", Yalın Ses, Mart-Nisan 2005

Kaya, Şener, "Garip Tatar", Yalın Ses, Mart-Nisan 2005

Köprülü, M. Fuad, Bugünkü Edebiyat, Akçağ Yayınları, Ankara 2007

Moran, Berna, Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış I, İletişim Yayınları, İstanbul 2011

Mutluay, Rauf, "Dönemeç", Varlık Yıllığı, 1973

Mutluay, Rauf, "Tüfekliler", Varlık Yıllığı, 1975

Necatigil, Behçet, "Dönemeç, Çarpana, Yelatan", Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü, Varlık Yayınevi, 1989

Özcan, Celal, Ümit Kaftancıoğlu ile Konuşma(Söyleşi), Varlık, Aralık 1972

Özdemir, Hikmet, Çağdaş Türkiye 1908-1980 (Türkiye Tarihi 4), Cem Yayınevi, İstanbul 2000

Özön, Mustafa Nihat, Türkçede Roman, İletişim Yayınları, İstanbul 2009

Özyalçıner, Adnan, "Hikâyemizde İki Yeni İmza" (Söyleşi), Cumhuriyet Sanat- Edebiyat Eki, Nisan 1971

Saygılı, Sefa, Ümit Kaftancıoğlu ve Hakullah, https://www.fikriyat.com/yazarlar/akademi/sefa-saygili/2018/01/17/umit-kaftancioglu-ve-hakullah

Sazyek, Hakan, Roman Terimleri Sözlüğü, Hece Yayınları, Ankara 2015

Tanpınar, Ahmet Hamdi, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2010

Tatar, Öztürk, Ümit Kaftancıoğlu "Yaşama Sevincine Bin Selam Olsun", Yalın Ses Yayınları, İstanbul 2006

Tatar, Öztürk, Köy Enstitüsü Gerçekten Bir Cennetti, *https://odatv.com/koy-enstitusu-gercekten-bir-cennetti-1204171200.html*

Tekin, Mehmet, Roman Sanatı (Romanın Unsurları) I, Ötüken Yayınları, İstanbul 2008

Uyguner, Muzaffer, Dönemeç ve Sonrası, Varlık Dergisi, Eylül 1972, Sayı:780

Uyguner, Muzaffer, Yelatan Üzerine, Türk Dili Dergisi, 1 Nisan 1973, Sayı:259

Yağcı, Öner, "Ümit Kaftancıoğlu'nun İki Romanı: Yelatan ve Tüfekliler", Yalın Ses, Mart-Nisan 2005

Yalçın, Soner, Ümit Kaftancıoğlu, https://www.sozcu.com.tr/2019/yazarlar/soner-yalcin/umit-kaftancioglu-5214577/